

Брюксел, 11.4.2016 г.
COM(2016) 199 final

PART 1/2

**СЪОБЩЕНИЕ НА КОМИСИЯТА ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ, СЪВЕТА,
ЕВРОПЕЙСКАТА ЦЕНТРАЛНА БАНКА, ЕВРОПЕЙСКИЯ ИКОНОМИЧЕСКИ
И СОЦИАЛЕН КОМИТЕТ И КОМИТЕТА НА РЕГИОНИТЕ**

Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за 2016 г.

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Ефективните правосъдни системи имат изключително важна роля за поддържането на върховенството на закона и основните ценности на Съюза. Те са също така предпоставка за благоприятна за инвестициите и бизнеса среда. Ето защо подобряването на ефективността на националните правосъдни системи е един от приоритетите на европейския семестър — годишният цикъл на ЕС за координиране на икономическите политики. Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието помага на държавите членки за постигането на този приоритет.

Четвъртото издание на Информационното табло доразвива всеобхватния преглед на функционирането на националните правосъдни системи: повече държави членки участваха в събирането на данни; бяха въведени нови показатели за качество, например относно стандартите, обученията, проучванията и правната помощ; показателите за независимост бяха обогатени, включително с нови проучвания на Евробарометър; и беше предоставен по-задълбочен поглед върху някои области, като например електронните комуникации.

Какво представлява Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието?

Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието е инструмент за информация, предназначен да помага на ЕС и държавите членки да постигнат по-ефективно правосъдие, като им предоставя обективни, надеждни и сравними данни относно качеството, независимостта и ефикасността на правосъдните системи във всички държави членки.

Посредством Информационното табло се допринася за установяването на потенциални слабости, подобрения и добри практики. То показва тенденциите във функционирането на националните правосъдни системи във времето. То не представя едно-единствено общо класиране, а преглед на начина на функциониране на всички правосъдни системи въз основа на различни показатели, които са от общ интерес за всички държави членки.

С Информационното табло не се насърчава конкретен вид правосъдна система и всички държави членки се разглеждат на равна основа. Независимо от модела на националната правосъдна система или правната традиция, на която тя се гради, нейната навременност, независимост, финансова достъпност, както и лесният достъп до нея са сред основните параметри на всяка ефективна правосъдна система.

Акцентът в Информационното табло се поставя върху споровете по граждански и търговски дела, както и върху административните дела, за да бъдат подпомогнати държавите членки в усилията си да проправят пътя за една по-благоприятна за инвестициите, бизнеса и гражданите среда. Информационното табло е инструмент, който се развива в диалог с държавите членки и Европейския парламент, като целта му е да бъдат установени основните параметри на ефективната правосъдна система. Европейският парламент призова Комисията постепенно да разшири приложното поле на Информационното табло и понастоящем се обмислят начини за постигането на тази цел.

Каква е методиката на Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието?

При изготвянето на Информационното табло се използват различни източници на информация. Повечето количествени данни се предоставят от Европейската комисия за ефикасност на правосъдието (CEPEJ) към Съвета на Европа, с която Комисията сключи договор за провеждане на специфично годишно проучване¹. Тези данни са от 2010 г. до

¹ Проучването може да бъде намерено на адрес: http://ec.europa.eu/justice/effective-justice/scoreboard/index_en.htm

2014 г. и са предоставени от държавите членки съгласно методиката на Европейската комисия за ефикасност на правосъдието (СЕРЕЈ). Проучването също така съдържа подробни коментари и специфични за всяка държава информационни страници, които дават повече контекст и следва да бъдат четени заедно с цифровите данни.

Другите източници на данни са групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи², Европейската мрежа на висшите съдебни съвети (ENCJ), Мрежата на председателите на върховните съдилища в ЕС, Асоциацията на държавните съвети и върховните административни юрисдикции в ЕС (АСА), Европейската мрежа по конкуренция, Съветът на адвокатските колегии от Европейския съюз (ССВЕ), Комитетът за регулиране на съобщенията, Европейската обсерватория за нарушенията на правата на интелектуална собственост, Мрежата за сътрудничество в областта на защитата на потребителите, Евростат, Европейската мрежа за съдебно обучение (EJTN), Световната банка и Световният икономически форум. Методиката за Информационното табло от 2016 г. беше подобрена чрез по-голямо участие на групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи.

Как Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието подпомага европейския семестър?

Информационното табло предоставя информация относно функционирането на правосъдните системи и помага да се оцени въздействието на реформите в сектора на правосъдието. Ако показателите в Информационното табло свидетелстват за слаби резултати, винаги се налага извършването на по-задълбочен анализ на причините за тях. Тази специфична за всяка държава оценка се извършва в рамките на процеса на европейския семестър посредством двустранен диалог със съответните органи и заинтересовани страни. В оценката се вземат предвид особеностите на правната система и контекстът в съответните държави членки. Тя може в крайна сметка да накара Комисията да предложи на Съвета да приеме *специфични за всяка държава препоръки* относно подобряването на правосъдната ѝ система³.

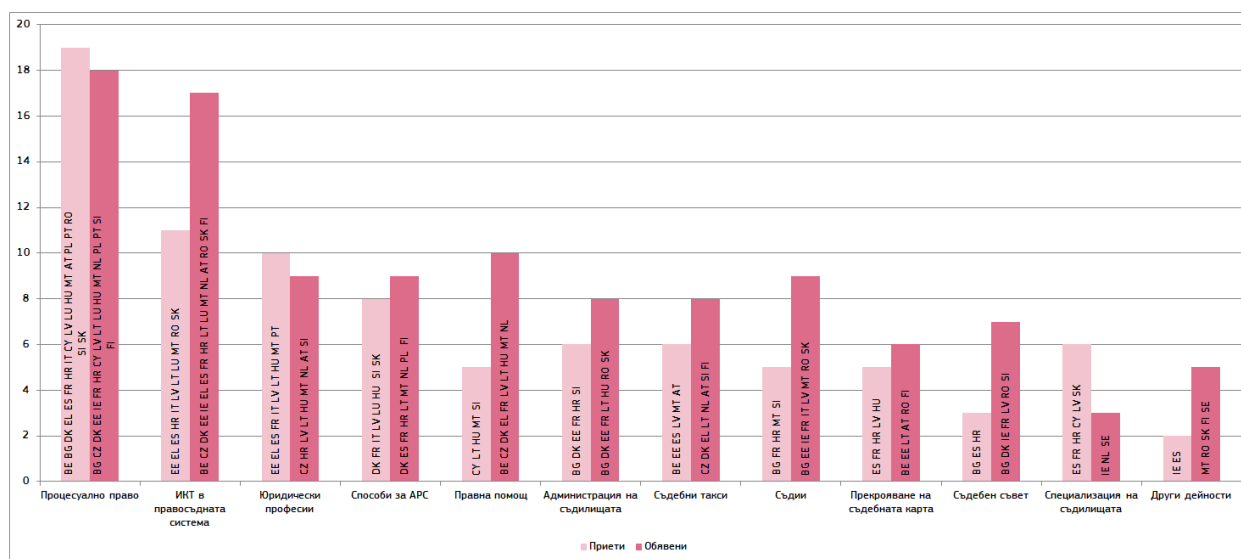
2. КОНТЕКСТ: НЕПРЕКЪСНАТИ УСИЛИЯ ЗА ПОДОБРЯВАНЕ НА ПРАВОСЪДНИТЕ СИСТЕМИ

Това издание на информационното табло се публикува в момент, когато редица държави членки предприемат мерки за подобряване на своите правосъдни системи. Графиката по-долу показва, че през 2015 г. почти всички държави членки са извършили промени или са обявили предприемането на такива в правосъдните си системи.

² С оглед на изготвянето на Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието и за да насърчи обмена на най-добри практики във връзка с ефективността на правосъдните системи, Комисията поиска от държавите членки да определят две лица за контакт — едно от системата на съдебната власт и едно от Министерството на правосъдието. Провеждат се редовни заседания на тази неформална група.

³ Мотивите за специфичните за всяка държава препоръки се представят ежегодно от Комисията в докладите за отделните държави под формата на работни документи на нейните служби, които могат да бъдат намерени на адрес: http://ec.europa.eu/europe2020/making-it-happen/country-specific-recommendations/index_en.htm

Графика 1: Законодателни и регулаторни дейности по отношение на правосъдните системи през 2015 г. (приети мерки/обявени инициативи по държави членки) (източник: Европейска комисия⁴)

На графика 1 е представен фактически преглед за това „кой какво прави“, без каквато и било качествена оценка. На нея е показано, че редица държави членки предприемат действия в едни и същи области и следователно могат да се учат една от друга. Тя показва също така динамиката на реформите в сектора на правосъдието в ЕС, тъй като в допълнение към мерките, приети през 2015 г., в редица държави членки са били обявени по-нататъшни инициативи.

Между държавите членки съществуват значителни разлики в обхвата, мащаба и актуалното състояние на различните инициативи. Голям брой държави членки приеха или обявиха промени в процесуалното си право. Техните дейности продължават да бъдат съсредоточени върху информационните и комуникационните технологии (ИКТ), но държавите членки също така предприеха инициативи, свързани с юридическите професии, способите за алтернативно разрешаване на спорове (APC), правната помощ, администрацията на съдилищата, съдебните такси, статута на съдиите, прекрояването на съдебните карти, специализацията на съдилищата и съдебните съвети.

Тези усилия са част от структурните реформи, насърчавани в рамките на европейския семестър. В Годишния обзор на растежа за 2015 г. беше подчертано, че „Повишаването на качеството, независимостта и ефикасността на съдебните системи на държавите членки е предпоставка за среда, благоприятна за инвестиции и бизнес. [...] Необходимо е да се осигури бързото производство, да се реши проблемът с натрупаните висящи дела, да се увеличат гаранциите за независимостта на съдебната власт и да се подобри качеството на съдебната система, включително чрез по-добро използване на информационните и комуникационни технологии (ИКТ) в съдилищата и използване на

⁴ Информацията е събрана в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи за 26 държави членки. DE и UK не са представили информация. DE заяви, че извършва реформа на правосъдната си система, чиито обхват и мащаб варират в рамките на 16-те федерални провинции.

стандарти за качество“⁵. По същата причина подобряването на националните правосъдни системи е също сред усилията, необходими на национално равнище, които трябва да придружават Плана за инвестиции за Европа⁶.

В европейския семестър бяха използвани констатациите от информационното табло за 2015 г. заедно със специфичната за всяка държава оценка, направена за всяка от съответните държави членки. Европейският семестър за 2015 г. показва, че някои държави членки все още са изправени пред особени предизвикателства⁷. По-специално по предложение на Комисията Съветът отправи *специфични за всяка държава* препоръки към някои държави членки, като подчерта начините, по които те могат да направят своите правосъдни системи по-ефективни⁸. Освен това реформите в сектора на правосъдието в другите държави членки, изправени пред предизвикателства, са следени отблизо чрез *докладите по държави*, публикувани по време на европейския семестър⁹, както и в онези държави членки, които участват в програмата за икономически реформи¹⁰. Освен това в контекста на третия стълб на Плана за инвестиции за Европа правосъдните системи в девет държави членки са определени като предизвикателство за инвеститорите¹¹.

В периода 2014—2020 г. ЕС ще предостави до 4,2 милиарда евро чрез европейските структурни и инвестиционни фондове (ЕСИ фондовете) за подкрепа на реформите в сектора на правосъдието¹². В своите програмни документи 14 държави членки¹³ определиха правосъдието като област, която трябва да бъде подкрепена със средства от ЕСИ фондовете. Комисията подчертава важността на предприемането на ориентиран към резултатите подход при усвояването на средствата: този подход се изисква също и съгласно Регламента относно ЕСИ фондовете. Комисията е в процес на обсъждане с държавите членки на това кой е най-добрият начин за анализиране и оценяване на въздействието на ЕСИ фондовете върху съответните правосъдни системи.

⁵ Годишен обзор на растежа за 2016 г., Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейската централна банка, Европейския икономически и социален комитет, Комитета на регионите и Европейската инвестиционна банка от 26 ноември 2015 г. (COM(2015) 690 final, стр. 13).

⁶ Работен документ на службите на Комисията „*Member States Investment Challenges*“ („Инвестиционни предизвикателства пред държавите членки“) от 18 декември 2015 г. (SWD(2015) 400 final/2).

⁷ BE, BG, IE, ES, HR, IT, CY, LV, MT, PL, PT, RO, SI, SK.

⁸ HR, IT, LV, SI; Препоръка на Съвета от 14 юли 2015 г. относно националната програма за реформи на Хърватия за 2015 г. и съдържаща становище на Съвета относно конвергентната програма на Хърватия за 2015 г., (2015/C 272/15); Препоръка на Съвета от 14 юли 2015 г. относно националната програма за реформи на Италия за 2015 г. и съдържаща становище на Съвета относно програмата за стабилност на Италия за 2015 г. (2015/C 272/16); Препоръка на Съвета от 14 юли 2015 г. относно националната програма за реформи на Латвия за 2015 г. и съдържаща становище на Съвета по програмата за стабилност на Латвия за 2015 г. (2015/C 272/17); Препоръка на Съвета от 14 юли 2015 г. относно националната програма за реформи на Словения за 2015 г. и съдържаща становище на Съвета относно конвергентната програма на Словения за 2015 г. (2015/C 272/02).

⁹ Докладите по държави за 2015 г. могат да бъдат намерени на адрес: http://ec.europa.eu/economy_finance/eu/index_bg.htm.

¹⁰ CY и EL

¹¹ BG, ES, HR, IT, MT, PL, RO, SK, SI; вж. Работен документ на службите на Комисията „*Member States Investment Challenges*“ („Инвестиционни предизвикателства пред държавите членки“) от 18 декември 2015 г. (SWD(2015) 400 final/2).

¹² Регламент (ЕС) № 1303/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 17 декември 2013 г. за определяне на общоприложими разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд, Кохезионния фонд, Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони и Европейския фонд за морско дело и рибарство и за определяне на общи разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд, Кохезионния фонд и Европейския фонд за морско дело и рибарство, и за отмяна на Регламент (ЕО) № 1083/2006 на Съвета (ОВ L 347, 20.12.2013 г.).

¹³ BG, CZ, EL, ES (само ЕФРР), HR, IT, LV, LT, MT, PL, PT, RO, SK, SI.

Икономическото въздействие на едни напълно функциониращи правосъдни системи оправдава тези усилия. Ефективните правосъдни системи играят важна роля за изграждане на доверието през целия икономически цикъл. Когато съдебните системи гарантират ефективно упражняване на правата, има по-голяма вероятност кредиторите да отпускат заеми, налице е възпиращ ефект за предприятията по отношение на извършването на опортюнистични действия, намаляват се разходите по сделките, а иновативните предприятия, които често разчитат предимно на нематериални активи (напр. права на интелектуална собственост — ПИС), е по-вероятно да осъществяват инвестиции. Значението на ефективността на националните правосъдни системи за МСП бе изтъкнато в проучване от 2015 г.¹⁴ на почти 9 000 европейски МСП относно иновациите и ПИС. Проучването разкри по-специално, че разходите и прекомерната продължителност на съдебните производства са сред основните причини да бъде избягвано започването на съдебна процедура за нарушаването на ПИС. Положителното въздействие на националните правосъдни системи върху икономиката се изтъква в литературата и научните изследвания¹⁵, включително и от Международния валутен фонд¹⁶, Европейската централна банка¹⁷, ОИСР¹⁸, Световния икономически форум¹⁹ и Световната банка²⁰.

Значението на усилията на държавите членки за подобряване на ефективността на техните правосъдни системи се потвърждава и от постоянно високата натовареност на съдилищата през годините, въпреки че ситуацията се различава в отделните държави членки, както се вижда от графиките по-долу.

¹⁴ Intellectual Property (IP) SME Scoreboard 2015 („Информационно табло за интелектуалната собственост (ИС) за 2015 г. (МСП)“), изготвено за Европейската обсерватория за нарушения на правата на интелектуална собственост (предстоящо).

¹⁵ Alves Ribeiro Correia/Antas Videira, „Troika’s Portuguese Ministry of Justice Experiment: An Empirical Study on the Success Story of the Civil Enforcement Actions“ („Експериментът на Тройката на португалското Министерство на правосъдието: Емпирично проучване на успешното приключване на гражданските изпълнителни иски“), в International Journal for Court Administration, том 7, № 1, юли 2015 г. свидетелства за успеха на реформите, извършени в Португалия.

¹⁶ IMF, „Fostering Growth in Europe Now“ („Насърчаване на растежа в Европа сега“), 18 юни 2012 г.

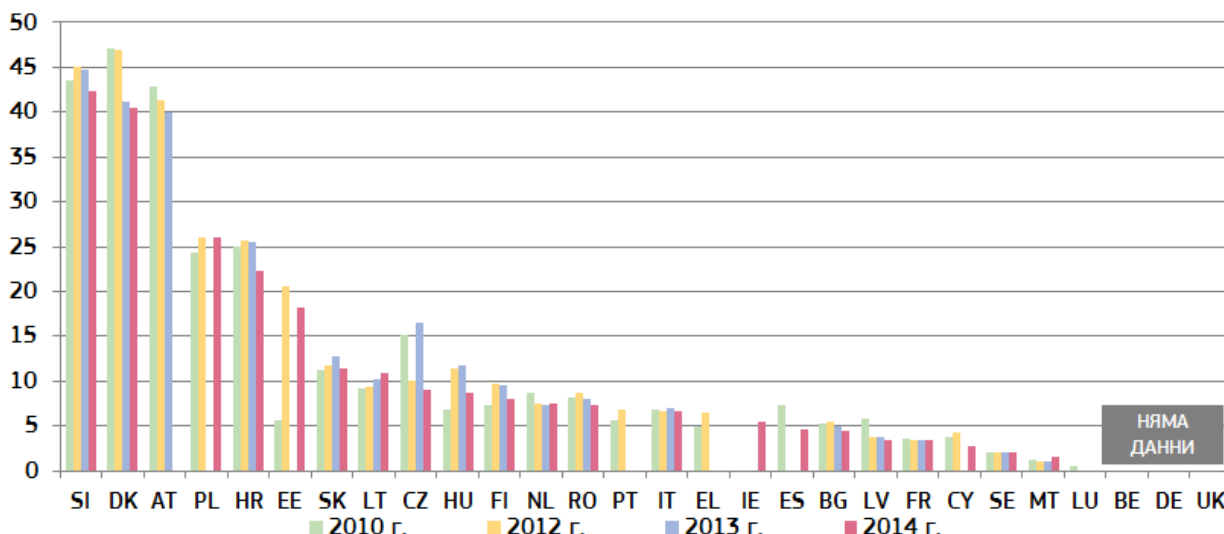
¹⁷ Прочуването може да бъде намерено на адрес: <http://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2013/html/sp130516.en.html>

¹⁸ Вж. напр. „What makes civil justice effective?“ („Какво прави гражданското правосъдие ефективно?“), OECD Economics Department Policy Notes („Бележки по икономическата политика на Икономическия отдел на ОИСР“), 18 юни 2013 г., и „The Economics of Civil Justice: New Cross-Country Data and Empirics“ („Икономика на гражданското правосъдие: нови сравнителни данни и емпиричен анализ“), OECD Economics Department Working Papers (работни документи на Икономическия отдел на ОИСР), № 1060.

¹⁹ Световен икономически форум, „Доклад за глобалната конкурентоспособност“, който може да бъде намерен на: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2013-14.pdf

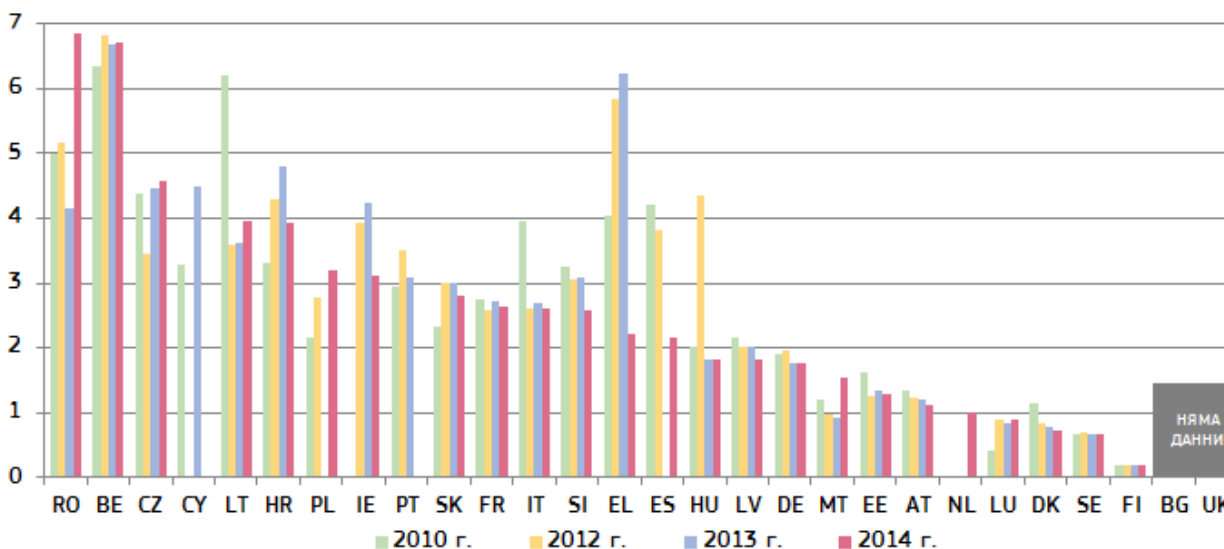
²⁰ Прочуването може да бъде намерено на адрес: http://www.doingbusiness.org/reports/global-reports/~/_media/GIAWB/Doing%20Business/Documents/Annual-Reports/English/DB14-Chapters/DB14-Enforcing-contracts.pdf

Графика 2: Брой на новозаведените граждански, търговски, административни и други дела* (на първа инстанция/на 100 жители) (източник: проучване на Европейската комисия за ефикасност на правосъдието²¹)

* Съгласно методиката на Европейската комисия за ефикасност на правосъдието (СЕРЕЈ) тази категория включва всички спорни и безспорни граждански и търговски дела, безспорни дела във връзка с поземлените и търговските регистри, други дела относно регистрите, други безспорни дела, административноправни дела и други дела, които не са наказателноправни. ИТ: През 2013 г. беше въведена различна класификация на гражданските дела, така че сравняването на различните години може да доведе до погрешни заключения. DK: Според сведенията фактът, че съдилищата на всички инстанции са получили по-малко дела, се обяснява с подобрената бизнес среда.

Графика 3: Брой на новозаведените спорни граждански и търговски дела* (на първа инстанция/на 100 жители) (източник: проучване на Европейската комисия за ефикасност на правосъдието)

* Съгласно методиката на Европейската комисия за ефикасност на правосъдието (СЕРЕЈ) спорните

²¹ Проучването от 2015 г. относно функционирането на съдебните системи в държавите — членки на ЕС, извършено от секретариата на СЕРЕЈ за Комисията, може да бъде намерено на адрес: http://ec.europa.eu/justice/effective-justice/scoreboard/index_en.htm

граждански и търговски дела се отнасят до спорове между страните, например спорове във връзка с договори. За разлика от тях, безспорните граждански (и търговски) дела се отнасят до производства, при които няма оспорване, напр. неоспорвани заповеди за плащане. В някои държави търговските дела се разглеждат от специални търговски съдилища, а в други — от общите (граждански) съдилища. ES: Според сведенията разликите се дължат на въвеждането на съдебни такси за физически лица до март 2014 г. и изключването на платежните нареждания. EL: Промени в методиката, въведени през 2014 г. IT: През 2013 г. беше въведена различна класификация на гражданските дела, така че сравнението между различните години може да доведе до погрешни заключения.

3. ОСНОВНИ КОНСТАТАЦИИ В ИНФОРМАЦИОННОТО ТАБЛО НА ЕС В ОБЛАСТТА НА ПРАВОСЪДИЕТО ЗА 2016 Г.

Ефикасността, качеството и независимостта са основните параметри на ефективната правосъдна система и в информационното табло са представени показатели за всичките три параметъра.

3.1 Ефикасност на правосъдните системи

Показателите за ефикасност на производствата са: продължителност на производствата (необходимо време за разглеждане на висящите дела), дял на приключените производства и брой висящи дела.

3.1.1 Продължителност на производствата

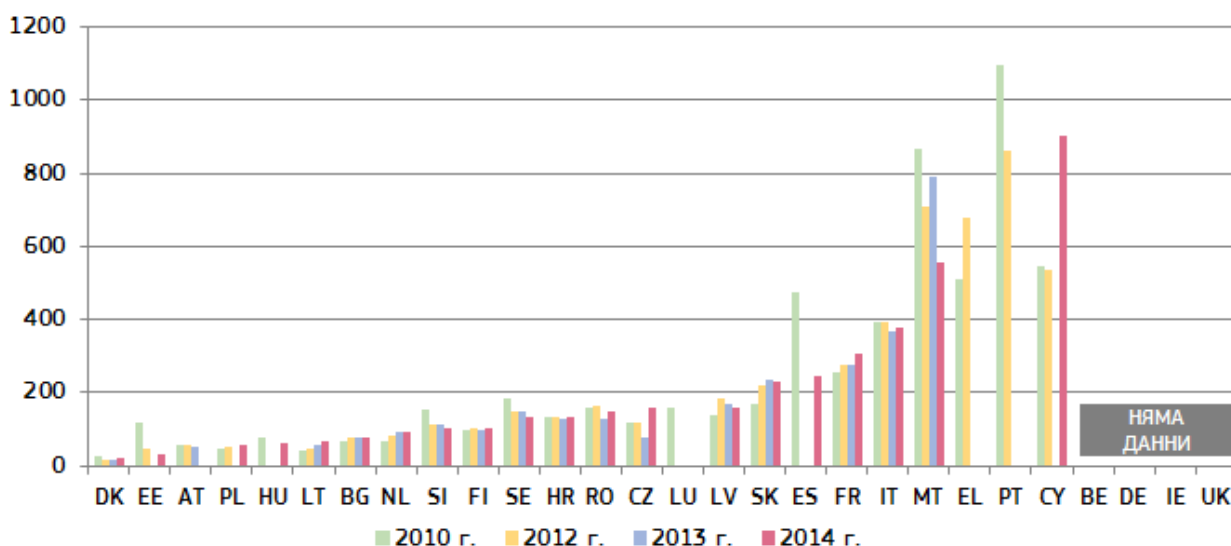
Продължителността на производствата изразява изчисленото време (в дни), необходимо за решаване на делото от съда, т.е. времето, което е било нужно на съда да вземе решение на първа инстанция. Показателят „необходимо време за разглеждане на висящите дела“ съответства на броя на нерешените дела, разделен на броя на решените дела в края на годината и умножен по 365 дни.²² Всички графики²³ се отнасят до първоинстанционни производства, като във всички тях се сравняват, когато са налични, данни за 2010 г. с данни за 2012 г., 2013 г. и 2014 г.²⁴

²² Продължителността на производствата, дялът на приключените производства и броят висящи дела са стандартни показатели, определени от Европейската комисия за ефикасност на правосъдието (CEPEJ): http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/evaluation/default_en.asp

²³ Данни на CEPEJ относно производствата на втора инстанция и пред Върховния съд и относно специфични категории дела (например за несъстоятелност) не са налични за достатъчен брой държави членки.

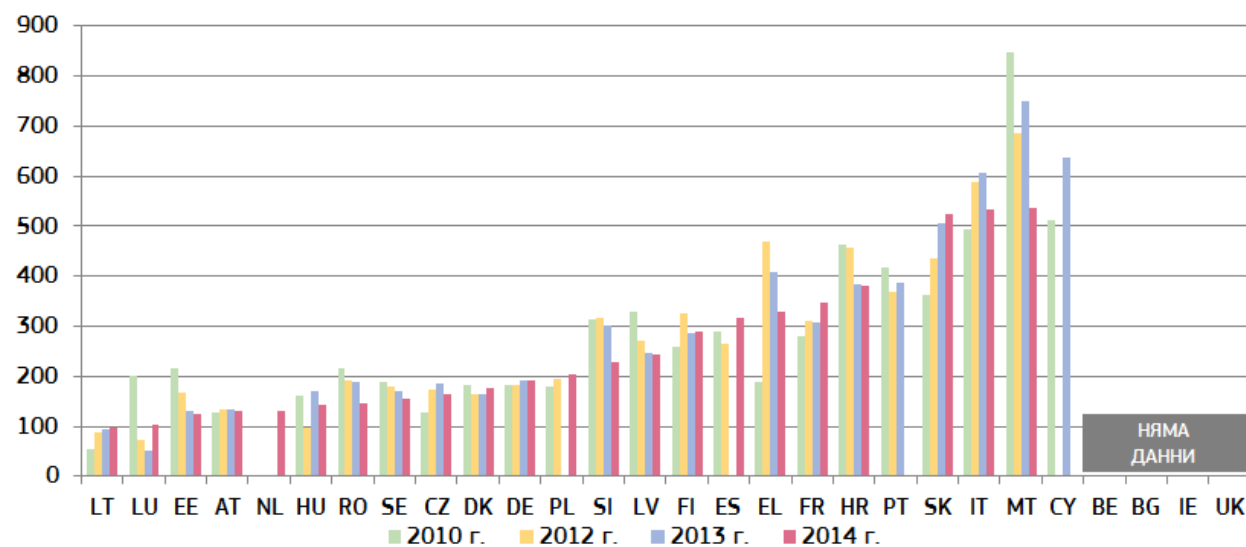
²⁴ Данните включват актуализации, направени от CEPEJ след публикуването на нейното проучване от 2013 г., както са били предадени на Комисията.

Графика 4: Време, необходимо за решаване на граждански, търговски, административни и други дела* (на първа инстанция/в дни) (източник: проучване на Европейската комисия за ефикасност на правосъдието)

* Съгласно методиката на Европейската комисия за ефикасност на правосъдието (СЕРЕЈ) тази категория включва всички спорни и безспорни граждански и търговски дела, безспорни дела във връзка с поземлените и търговските регистри, други дела относно регистрите, други безспорни дела, административноправни дела и други дела, които не са наказателноправни. Сравнения следва да се правят предпазливо, тъй като някои държави членки докладваха за промени в методиката за събиране на данни или категоризация (CZ, EE, HR, IT, CY, LV, HU, RO, SI, FI). По отношение на докладите на CZ и SK не е възможно да се отдели броят на висящите дела на първа инстанция, тъй като делата се считат за висящи, докато още е възможно по-нататъшно производство. PT: Не бяха налични данни поради технически ограничения.

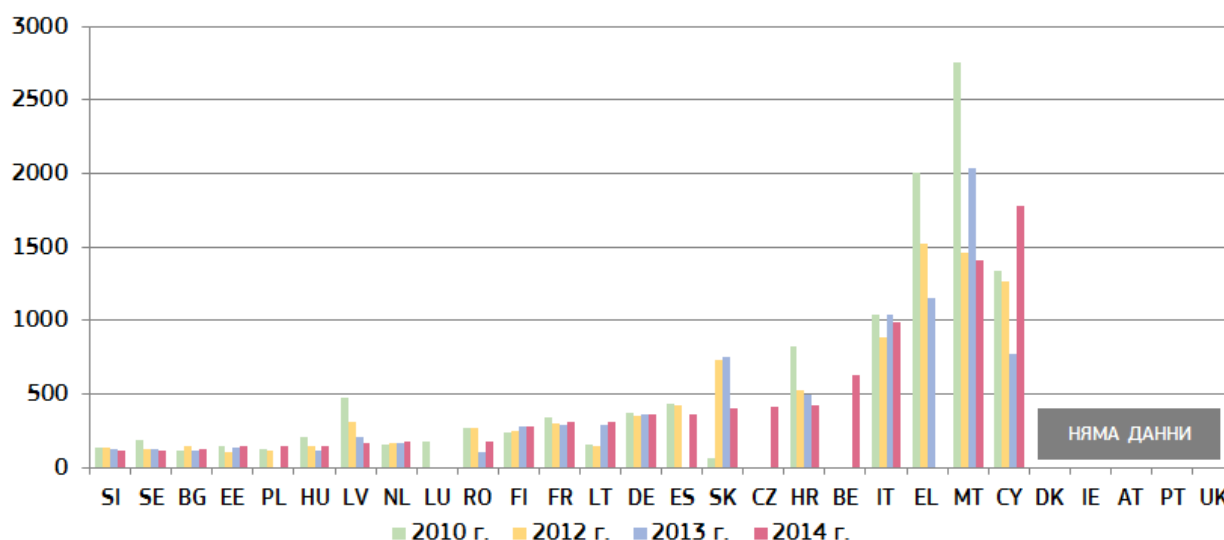
Графика 5: Време, необходимо за решаване на спорни граждански и търговски дела* (на първа инстанция/в дни) (източник: проучване на Европейската комисия за ефикасност на правосъдието)

*Съгласно методиката на Европейската комисия за ефикасност на правосъдието (СЕРЕЈ) спорните граждански (и търговски) дела се отнасят до спорове между страните, например спорове във връзка с договори. За разлика от тях, безспорните граждански (и търговски) дела се отнасят до производства, при които няма оспорване, напр. неоспорвани заповеди за плащане. В някои държави търговските дела се разглеждат от специални търговски съдилища, а в други — от общите (граждански) съдилища. Сравнения следва да се правят предпазливо, тъй като някои държави членки докладваха за промени в методиката за

събиране на данни или категоризация (CZ, EE, EL, ES, HR, IT, CY, LV, LU, HU, RO, SI, FI) или направиха уговорки относно пълнотата на данните, които може да не обхващат всички федерални провинции или всички съдилища (DE, LU). По отношение на докладите на CZ и SK не е възможно да се отдели броят на висящите дела на първа инстанция, тъй като делата се считат за висящи, докато още е възможно по-нататъшно производство. Преди 2014 г. NL представи измерено необходимо време за разглеждане на висящите дела, но то не е изчислено от CEPEJ. PT: Не бяха налични данни за 2014 г. поради технически ограничения.

Графика 6: Време, необходимо за решаване на административни дела* (на първа инстанция/в дни) (източник: проучване на Европейската комисия за ефикасност на правосъдието)

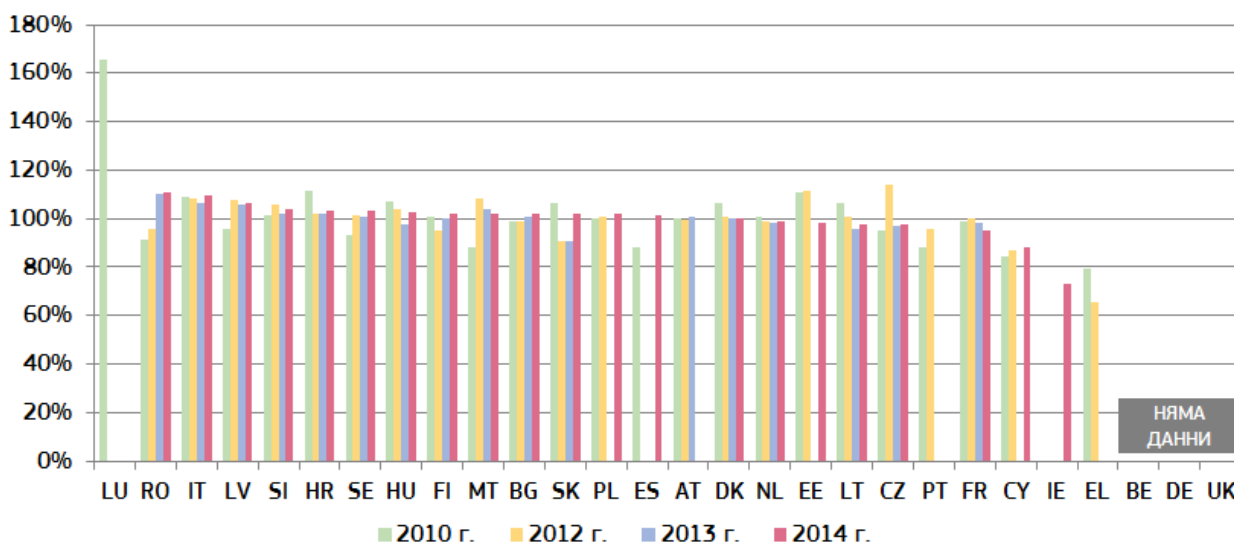
*Съгласно методиката на Европейската комисия за ефикасност на правосъдието (CEPEJ) административноправните дела се отнасят до спорове между граждани и местни, областни или национални органи на държавна власт. В някои държави административноправните дела се разглеждат от специални административни съдилища, а в други — от общите (граждански) съдилища. Сравнения следва да се правят предпазливо, тъй като някои държави членки докладваха за промени в методиката за събиране на данни или категоризация (HU, FI) или за реорганизация на системата на административните съдилища (HR през 2012 г.), или направиха уговорки относно пълнотата на данните, които може да не обхващат всички федерални провинции или всички съдилища (DE, LU). По отношение на докладите на CZ и SK не е възможно да се отдели броят на висящите дела на първа инстанция, тъй като делата се считат за висящи, докато още е възможно по-нататъшно производство. CY: Според сведенията разликите могат да бъдат обяснени с увеличаването на делата, свързани с гаранция, и тяхното съвместно решаване. MT: Според сведенията разликите могат да бъдат обяснени с увеличаването на броя на съдиите.

3.1.2 Дял на приключените производства

Делът на приключени производства е съотношението на броя решени дела спрямо броя новозаведени дела. Чрез него се измерва дали даден съд се справя с обема новозаведени дела. Когато делът на приключените производства е близо до или над 100 %, това означава, че съдебната система е в състояние да решава поне толкова дела, колкото постъпват. Ако делът на приключените производства е под 100 %, това значи, че съдилищата решават по-малко дела, отколкото постъпват.

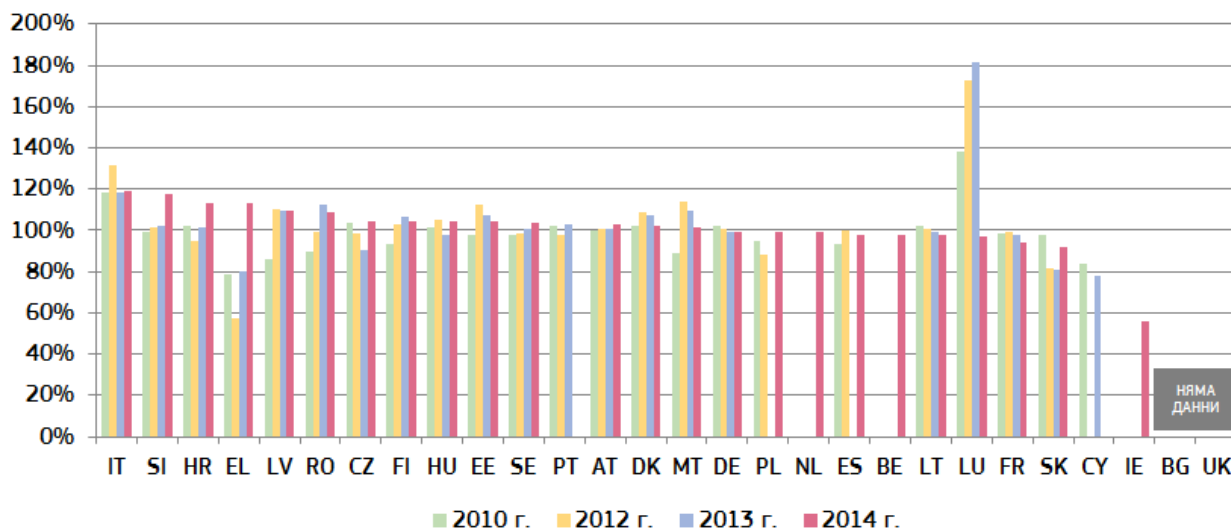
Графика 7: Дял на решени граждански, търговски административни и други дела* (на първа инстанция/в % – стойностите над 100 % показват, че броят на решените дела

е по-голям от този на новозаведените дела, а стойностите под 100 % показват, че броят на решените дела е по-малък от този на новозаведените) (източник: проучване на Европейската комисия за ефикасност на правосъдието)

* Сравнения следва да се правят предпазливо, тъй като някои държави членки докладваха за промени в методиката за събиране на данни или категоризация (CZ, EE, IT, CY, LV, HU, SI, FI). Според сведенията разликите за LT и SK могат да бъдат обяснени с промени при новозаведените дела. LV: Според сведенията външни и вътрешни фактори, като например нови производства по несъстоятелност, са оказали въздействие върху разликите. PT: Не бяха налични данни поради технически ограничения.

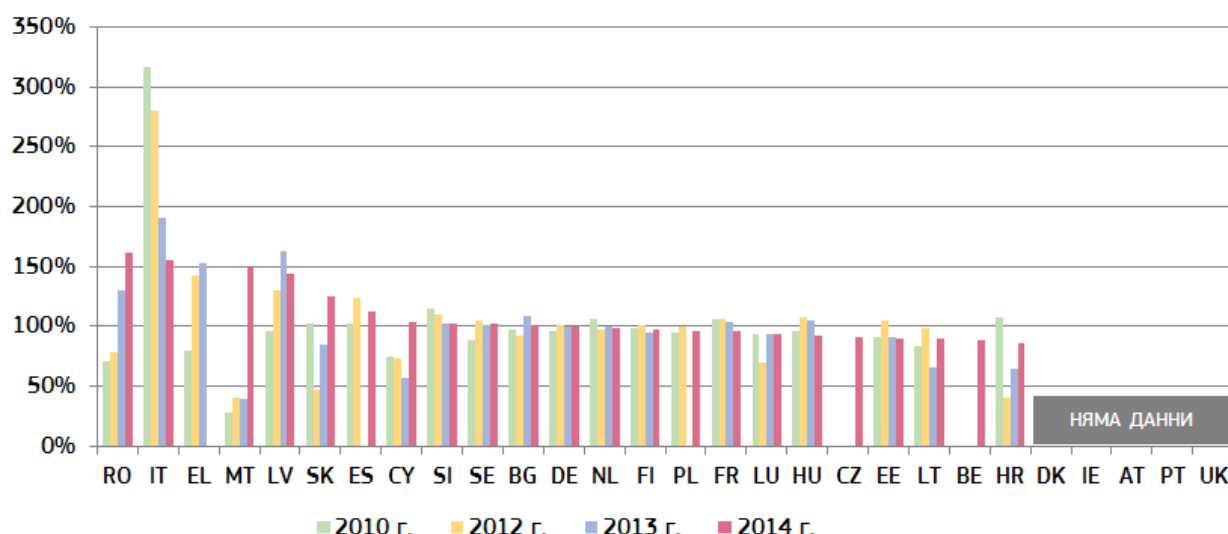
Графика 8: Дял на решени спорни граждански и търговски дела* (на първа инстанция/в %) (източник: проучване на Европейската комисия за ефикасност на правосъдието)

* Сравнения трябва да се правят предпазливо, тъй като някои държави членки докладваха за промени в методиката за събиране на данни или категоризация (CZ, EE, EL, IT, CY, LV, HU, SI, FI) или направиха уговорки относно пълнотата на данните, които може да не обхващат всички федерални провинции или всички съдилища (DE, LU). NL: Преди 2014 г. беше представено измерено необходимо време за разглеждане на висящите дела, но то не е изчислено от CEPEJ. LU: Според сведенията разликите могат да бъдат обяснени с въвеждането на нови статистически методи. IE: Според сведенията незадоволителните

результати могат да бъдат обяснени с историческите практики на записване на висящи граждански дела.
 PT: Не бяха налични данни за 2014 г. поради технически ограничения.

Графика 9: Дял на решени административни дела* (на първа инстанция/в %) (източник: проучване на Европейската комисия за ефикасност на правосъдието)

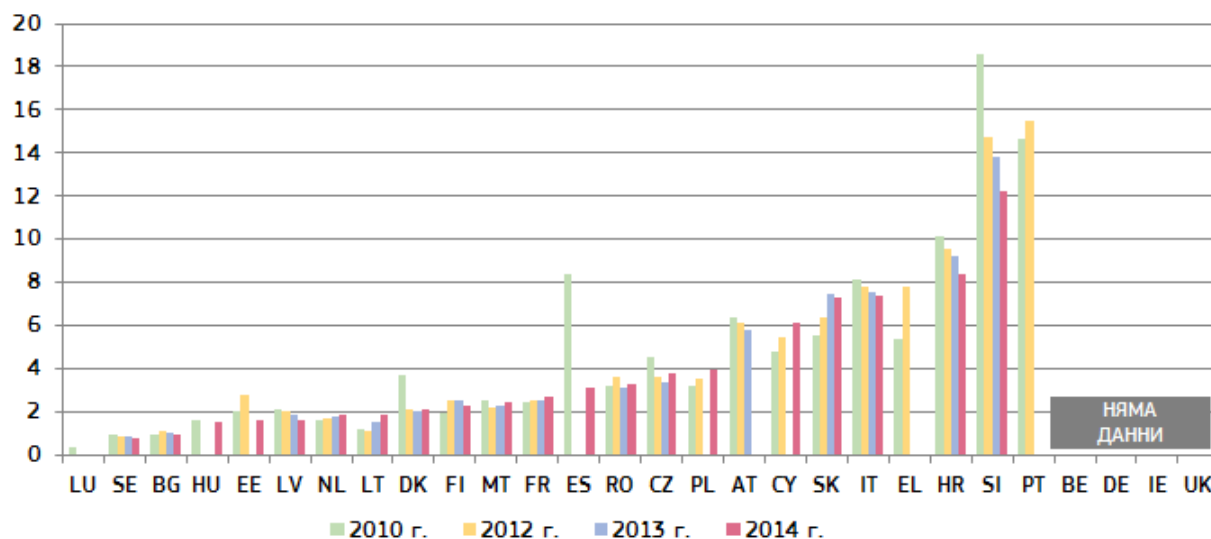

*Сравнения следва да се правят предпазливо, тъй като някои държави членки докладваха за промени в методиката за събиране на данни или категоризация (HU, FI) или за реорганизация на системата на административните съдилища (HR през 2012 г.), или направиха уговорки относно пълнотата на данните, които може да не обхващат всички федерални провинции или всички съдилища (DE, LU). LT: Според сведенията разликите могат да бъдат обяснени с промени при новозаведените дела. MT: Според сведенията разликите могат да бъдат обяснени с увеличаването на броя на съдиите.

3.1.3 Висящи дела

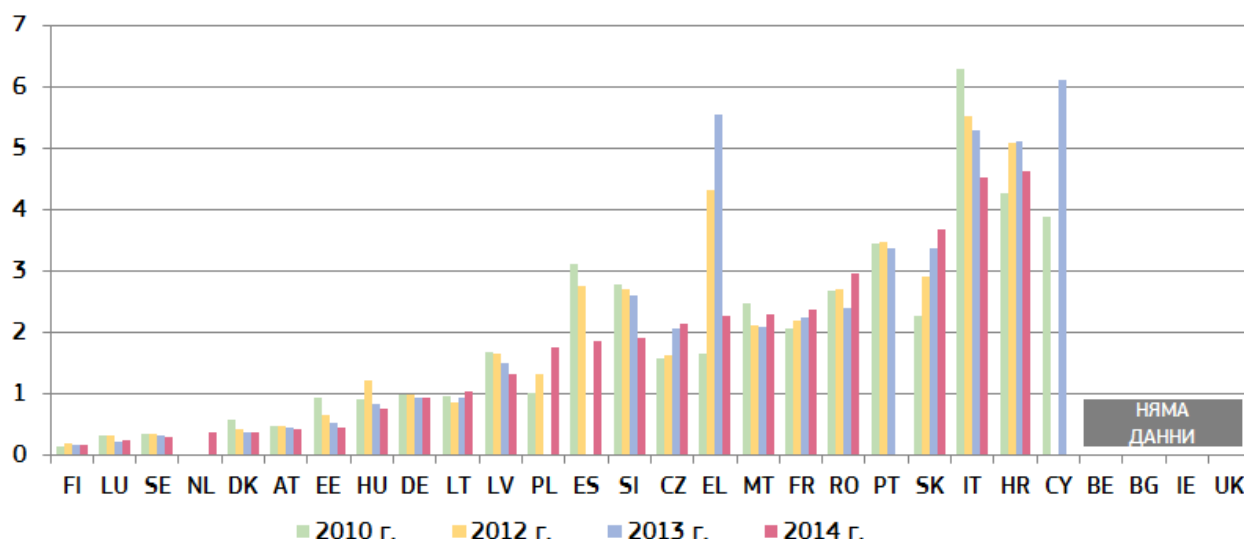
Броят висящи дела изразява броя дела, които остава да бъдат гледани в края на даден период. Броят висящи дела също така влияе върху необходимото време за разглеждане на висящите дела.

Графика 10: Брой на граждански, търговски, административни и други висящи дела* (на първа инстанция/на 100 жители) (източник: проучване на Европейската комисия за ефикасност на правосъдието)

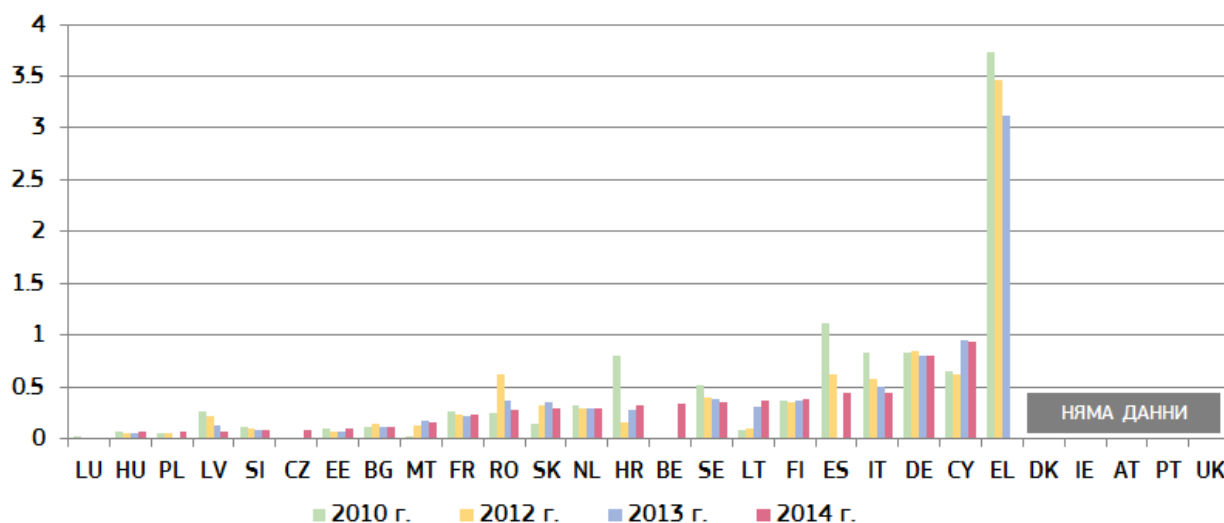
*Сравнения следва да се правят предпазливо, тъй като някои държави членки докладваха за промени в методиката за събиране на данни или категоризация (CZ, EE, IT, CY, LV, HU, RO, SI, FI). По отношение на докладите на CZ и SK не е възможно да се отдели броят на висящите дела на първа инстанция, тъй като делата се считат за висящи, докато още е възможно по-нататъшно производство. ES: Според сведенията разликите могат да бъдат обяснени с промени при новозаведените дела. PT: Не бяха налични данни поради технически ограничения.

Графика 11: Брой на висящи спорни граждански и търговски дела* (на първа инстанция/на 100 жители) (източник: проучване на Европейската комисия за ефикасност на правосъдието)

* Сравнения следва да се правят предпазливо, тъй като някои държави членки докладваха за промени в методиката за събиране на данни или категоризация (CZ, EE, EL, IT, CY, LV, HU, RO, SI, FI) или направиха уговорки относно пълнотата на данните, които може да не обхващат всички федерални провинции или всички съдилища (DE, LU). Предполага се, че разликите за DK, EL и ES могат да бъдат обяснени с промени при новозаведените дела. По отношение на докладите на CZ и SK не е възможно да се отдели броят на висящите дела на първа инстанция, тъй като делата се считат за висящи, докато още е възможно по-нататъшно производство. PT: Не бяха налични данни за 2014 г. поради технически ограничения.

Графика 12: Брой на висящи административни дела* (на първа инстанция/на 100 жители) (източник: проучване на Европейската комисия за ефикасност на правосъдието)

*Сравненията следва да се правят предпазливо, тъй като някои държави членки докладваха за промени в методиката за събиране на данни или категоризация (HU, FI) или за реорганизация на системата на административните съдилища (HR през 2012 г.), или направиха уговорки относно пълнотата на данните, които може да не обхващат всички федерални провинции или всички съдилища (DE, LU). Според сведенията разликите за ES и CY могат да бъдат обяснени с промени при новозаведените дела. По отношение на докладите на CZ и SK не е възможно да се отдели броят на висящите дела на първа инстанция, тъй като делата се считат за висящи, докато още е възможно по-нататъшно производство.

3.1.4 Ефикасност в специфични области

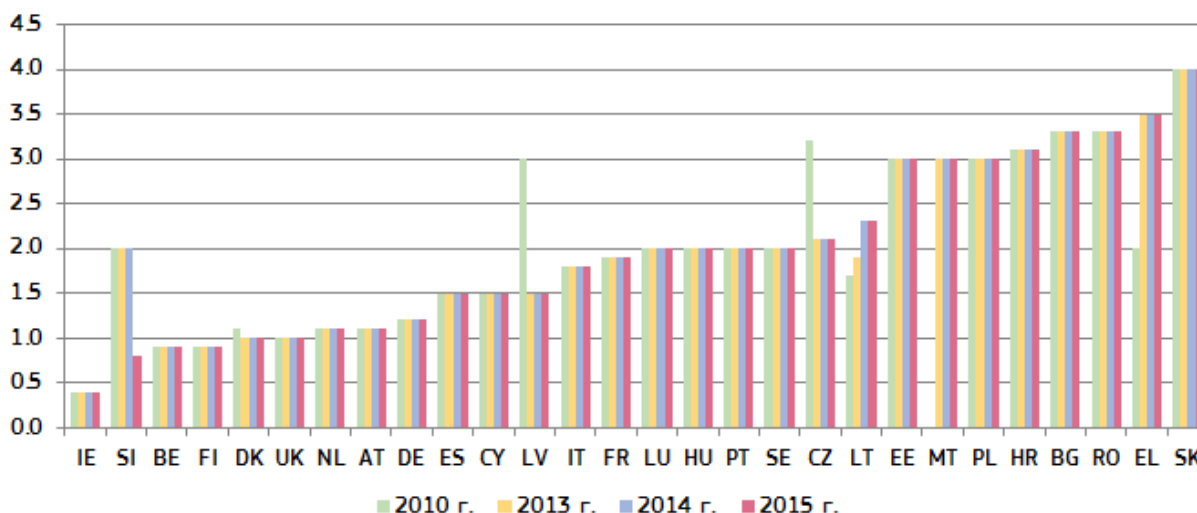
В този раздел е представена по-подробна информация относно сроковете, които са необходими на съдилищата за решаване на спорове в специфични области на правото, в допълнение към общите данни за ефикасността на правосъдните системи. Областите са избрани въз основа на тяхното значение за единния пазар, икономиката и бизнес средата като цяло. Данните за средната продължителност на производствата в тези специфични области дават възможност за по-детайлно разбиране на особеностите на функционирането на дадена национална правосъдна система. Информационното табло за 2016 г. се основава на предишния опит от събирането на данни и в него се разглеждат области като обявяване в несъстоятелност, конкурентно право, потребителско право, права на интелектуална собственост, законодателство за електронните комуникации, както и обществени поръчки.

От особено значение е по-подробният преглед на начина, по който функционират съдилищата, когато прилагат правото на ЕС в конкретни области²⁵. Правото на ЕС формира общата основа на правните системи в държавите членки и следователно съдебните спорове, основани на правото на ЕС, са особено подходящи за получаване на сравними данни. Когато прилагат правото на ЕС, националните съдилища действат като съдилища на Съюза и гарантират ефективното прилагане на правата и задълженията, предвидени по силата на правото на ЕС. Насочването на вниманието към специфични

²⁵ По отношение на специфичните области, в Информационното табло се поставя акцент върху данните за разглежданите на първа инстанция дела в рамките на период от три години (две години за електронните комуникации). Данните за втората и, където е приложимо, за третата инстанция са събрани, но не са представени в настоящото Информационно табло, тъй като броят на държавите членки, предоставили такива данни, е твърде малък.

области на правото на ЕС хвърля светлина върху това доколко ефективно се прилага правото на ЕС. Сериозните забавяния на съдебните производства може да имат отрицателни последици върху упражняването на права, произтичащи от въпросното законодателство на ЕС, например в случаите, когато вече не са налични подходящи средства за правна защита или когато сериозни финансови щети станат невъзстановими.

Графика 13: Несъстоятелност: *Време, необходимо за решаване на дела за несъстоятелност** (в години) (източник: Световната банка: Doing Business)

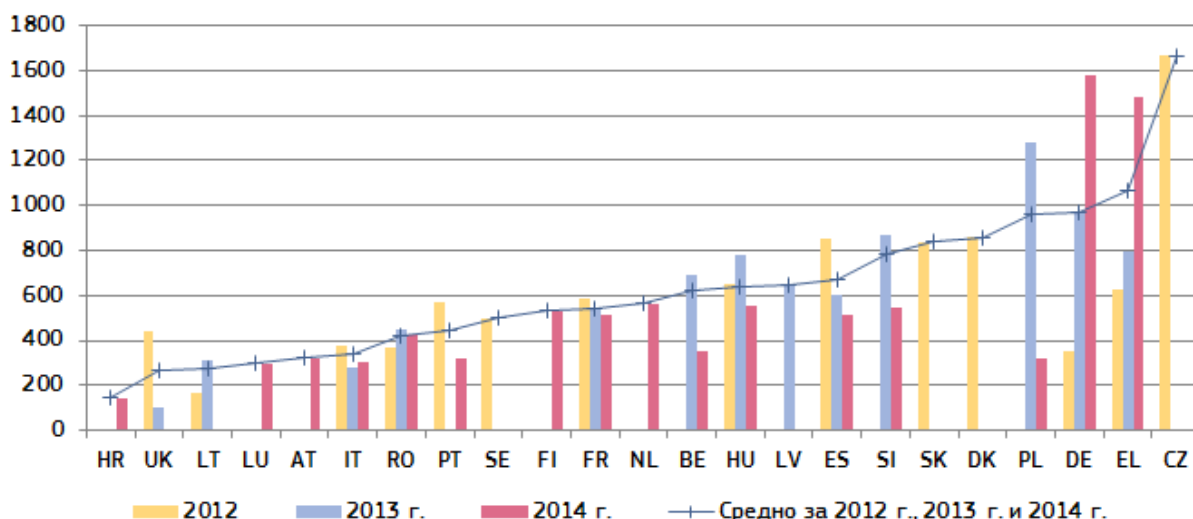

* Време, необходимо на кредиторите, за да получат плащане на дължимото. Периодът обхваща времето от момента на изпадане в неплатежоспособност на дружеството до момента на изплащане на част или на цялата сума, дължима на банката. Евентуалните тактики за забавяне, прилагани от страните, като подаване на дилаторни жалби или искания за удължаване на срока, са взети под внимание. Данните са изведени от отговорите на въпросник, дадени от местни експерти, работещи в областта на несъстоятелността. Те са проверени чрез проучване на законовата и подзаконовата уредба и чрез съпоставяне с публично достъпна информация за системите на несъстоятелността. Данни, събрани през юни всяка година.

Графика 14: Конкуренция: *Средна продължителност на делата за съдебен контрол на решенията на националните органи за защита на конкуренцията, прилагащи членове 101 и 102 от ДФЕС**²⁶ (първа инстанция/в дни) (източник: Европейската комисия и Европейската мрежа по конкуренция)

Правилното прилагане на конкурентното право е един от основните критерии за привлекателност на бизнес средата. То е важна гаранция, че предприятията могат да се конкурират при равни условия. Данните показват, че разглеждането на делата за съдебен контрол на решенията на националните органи за защита на конкуренцията на първа инстанция отнема повече време в сравнение с разглеждането на административните дела (графика 6) или на общите граждански, търговски, административни и други дела (графика 4). Най-вероятно тези резултати отразяват сложността и икономическото значение на делата, при които се прилага конкурентното право на ЕС.

²⁶ Вж. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=BG>

* Във въпросния период не са установени дела в BG, EE, CY, MT, IE: Сценарият, определен за получаване на данните в тази графика, не се прилага (националният орган за защита на конкуренцията не разполага с правомощия да взема решения, с които се прилагат членове 101 и 102 от ДФЕС). AT: Сценарият не се прилага пряко; данните включват всички дела за картелни споразумения, разглеждани от съда и свързани с нарушение на членове 101 и 102 от ДФЕС. Времето, необходимо за решаване на делата за съдебен контрол, бе изчислено въз основа на продължителността на делата, когато решението на съда е взето в рамките на референтната година. Държавите членки са представени въз основа на претеглената средна продължителност на съдебните производства в рамките на тези три години²⁷. Броят на съответните дела за всяка държава членка е различен, но в редица инстанции този брой е нисък (под три на година). Това може да стане причина за зависимост на средната продължителност от продължителността на дадено изключително дълго или кратко дело и да доведе до големи различия между отделните години (напр. BE, DE, PL, UK). Някои от най-дългите дела включват искане за преюдициално запитване до Съда на Европейския съюз (напр. CZ).

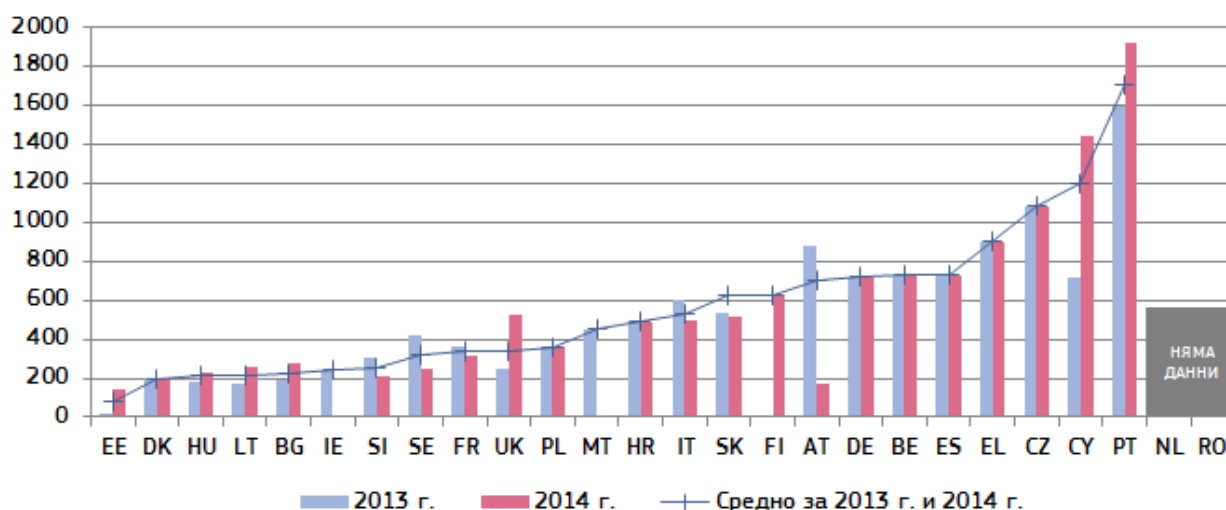
Графика 15: Електронни комуникации: Средна продължителност на делата за съдебен контрол на решенията на националните регулаторни органи, прилагащи европейското право в областта на електронните комуникации (първа инстанция/в дни) (източник: Европейската комисия и Комитети по съобщенията)

Законодателството в областта на електронните комуникации има за цел да повиши конкурентоспособността на съответните пазари и да генерира инвестиции, иновации и растеж. Ефективното прилагане на това законодателство е от съществено значение и за постигане на целите за по-ниски цени за гражданите, по-качествени услуги и по-голяма прозрачност. Като цяло данните показват, че средната продължителност за решаване на делата за съдебен контрол в областта на правото относно електронните комуникации²⁸ на първа инстанция е по-висока в сравнение със средната продължителност за решаване на граждански, търговски, административни и други дела (графика 4). Сравнението с делата в

²⁷ Този подход дава възможност за по-равномерно отразяване на средната продължителност на делата с цел отчитане на колебанията между различните години в държавите членки с малък брой дела.

²⁸ Изчислението е направено въз основа на продължителността на делата за обжалване на решения на националните регулаторни органи, прилагащи националните закони за прилагане на регулаторната рамка в областта на електронните комуникации (Директива 2002/19/ЕО (Директива за достъпа), Директива 2002/20/ЕО (Директива за разрешенията), Директива 2002/21/ЕО (Рамкова директива), Директива 2002/22/ЕО (Директива за универсалната услуга) и друго приложимо право на ЕС, като например програмата за политиката в областта на радиочестотния спектър, решенията на Комисията в областта на радиочестотния спектър, с изключение на Директива 2002/58/ЕО относно неприкосновеността на личния живот и електронните комуникации.).

областта на конкурентното (графика 14) и потребителското право (графика 17) показва наличието на по-големи различия по отношение на средната продължителност в групата на делата, свързани с електронните комуникации. Най-вероятно това се дължи на широкия спектър на делата, попадащи в тази категория — от обширни прегледи за „анализ на пазара“ до въпроси, насочени към потребителите.

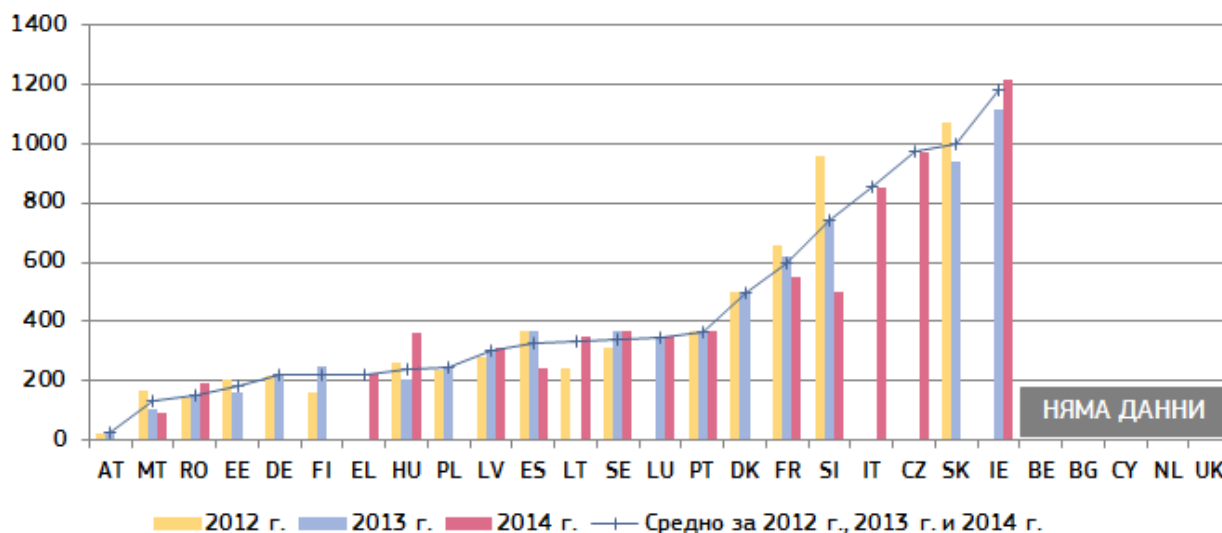

* През този период не е установено наличие на дела в LU и LV, не са установени дела във FI през 2013 г., не са установени дела в IE и MT през 2014 г. Броят на делата за съдебен контрол варира в различните държави членки. В някои случаи ограниченият брой на съответните дела (BE, EE, IE, CY, LT, UK) става причина дадено дело с много голяма продължителност да повлияе съществено на средната стойност. AT: През 2013 г. има необичайно висок брой на сложни дела, свързани с анализ на пазара, които трябва да бъдат решени от съответния съд. DK: С жалбите на първа инстанция се занимава квазисъдебен орган. В ES, AT, PL делата се разглеждат от различни съдилища в зависимост от предмета на делото.

Графика 16: Марка на Общността: Средна продължителност на делата, свързани с нарушение на марка на Общността* (първа инстанция/в дни) (източник: Европейската комисия и Европейската обсерватория за нарушенията на правата на интелектуална собственост)

Правата на интелектуална собственост са от съществено значение за стимулиране на инвестициите в иновации. Липсата на ефективни средства за упражняване на правата на интелектуална собственост обезкуражава иновациите и творчеството, намаляват и инвестициите. Ето защо на графика 16 са представени данни за времето, необходимо на националните съдилища да вземат решение по дела, свързани с нарушение на най-разпространеното право на интелектуална собственост в ЕС — марката на Общността. Законодателството на ЕС относно марките на Общността²⁹ предоставя съществена роля на националните съдилища, които действат като съдилища на Съюза и вземат решения, засягащи територията на единния пазар. Данните показват различия в средната продължителност на тези дела в различните държави членки, което може да оказва въздействие върху притежателите на марката на Общността, търсещи съдебна защита в дела за предполагаеми нарушения.

²⁹ Регламент относно марката на Общността (207/2009/ЕО)

* HR: През този период няма установени дела. Не е установено наличие на дела в LU и IE през 2012 г., в LT през 2013 г. и в EE и FI през 2014 г. Средната продължителност на делата е изчислена въз основа на статистически данни, когато такива са налични, или на извадка от дела. Държавите членки са подредени въз основа на претеглената средна продължителност на съдебните производства в рамките на тези три години. DK: Данните за 2012 г. и 2013 г. включват всички дела, свързани с марки. EL: Данните за 2014 г. представят средна стойност, изчислена въз основа на данни от различни съдилища. Прогнозни данни за отделните съдилищата са използвани по отношение на данните в DE, ES, PT, SE. Броят на съответните дела е различен за различните държави членки. Броят на съответните дела е ограничен (под пет) в LT през 2012 г., в EE и FI през 2012 г. и 2013 г., в IE и LU през 2013 г. и 2014 г., в HU през 2012 г. и 2014 г. Това може да стане причина за зависимост на средната продължителност от продължителността на дадено изключително дълго или кратко дело и да доведе до големи различия между отделните години.

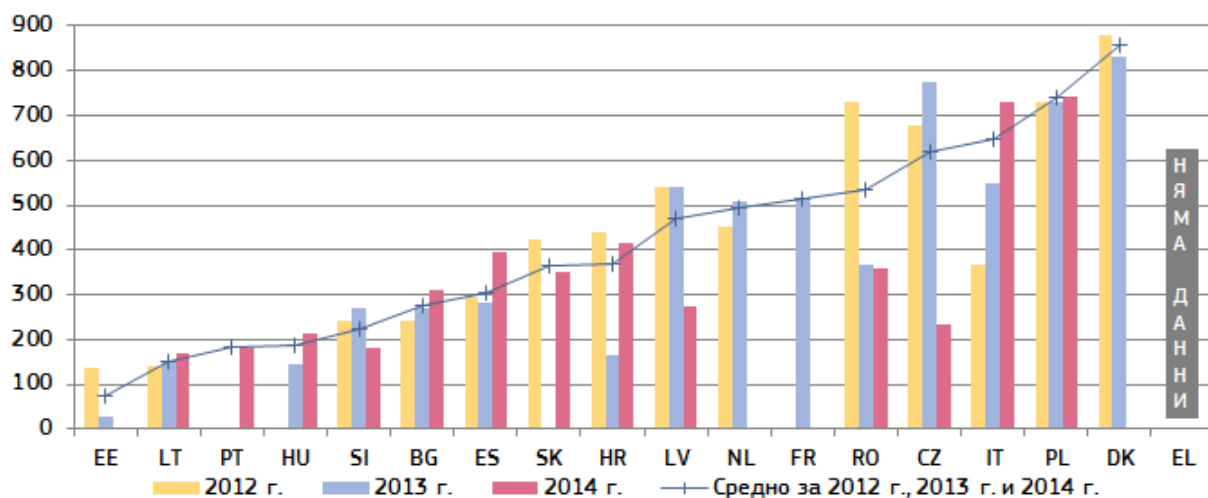
Графика 17: Защита на потребителите: Средна продължителност на делата за съдебен контрол на решенията на органите за защита на потребителите, прилагащи европейското право* (първа инстанция/в дни) (източник: Европейската комисия и Мрежата за сътрудничество в областта на защитата на потребителите)

Ефективното прилагане на правото на ЕС в областта на защитата на потребителите³⁰ гарантира, че потребителите се ползват от правата си и че предприятията, които нарушават правилата на потребителското право, не получават несправедливо предимство. Органите за защита на потребителите и съдилищата имат ключова роля за прилагането на правото на ЕС в областта на защитата на потребителите. Сценарият по-долу обхваща държавите членки, в които органите за защита на потребителите са оправомощени да приемат решения за обявяване на нарушения на потребителското право³¹. Делата, поемани от органите за защита на потребителите, често засягат важни за потребителите въпроси.

³⁰ На графиката е показана средната продължителност на обжалванията на решения на органите за защита на потребителите при съдебни производства, свързани с Директивата относно неравноправните клаузи в потребителските договори (93/13/ЕИО), Директивата относно някои аспекти на продажбата на потребителски стоки и свързаните с тях гаранции (1999/44/ЕО), Директивата относно нелоялните търговски практики (2005/29/ЕО), Директивата за правата на потребителите (2011/83/ЕС) и транспониращите ги национални разпоредби.

³¹ В BE, AT, FI, SE, UK някои административни органи за защита на потребителите не са оправомощени да приемат решения за обявяване на нарушение на съответните правила на потребителското право и сценарият в графика 17 се счита за неприложим. В компетентностите на някои органи за защита на потребителите са включени само части от обхванатото законодателство на ЕС относно защитата на потребителите (например данните за PT покриват само Директива 2005/29/ЕО и Директива 99/44/ЕО).

Голямата продължителност на делата за съдебен контрол би могла да забави решаването на дела за евентуални нарушения на потребителското право, което може сериозно да засегне потребителите и предприятията.

* Сценарият не е приложим за BE, LU, AT, FI, SE, UK. Не е установено наличие на такива дела в IE, CY, MT през периода, за който има данни. DE: Административните органи са компетентни да приемат решения само по трансгранични дела, като през този период не е установено наличие на съответни трансгранични дела. FR: Делата за обжалване са много малко на брой и има налични данни само за 2013 г. ES: Данните обхващат средно по четири автономни области на година, като в други автономни области средната стойност може да е различна. Броят на делата в DK, EE, FR, HR, LT, NL, SI през обхванатия период е малък, което означава, че дадено дело с много голяма или малка продължителност може да повлияе съществено на средната стойност и да доведе до по-големи промени през различните години. Някои държави членки представят прогнозни данни (IT, PL, RO за 2013 г.). По принцип данните не обхващат финансовите услуги и продукти. Средната продължителност се изчислява в календарни дни, считано от деня на внасянето на иска или жалбата в съда до деня, в който съдът приема окончателното си решение.

Други специфични области:

През 2015 г. Комисията проучи начини за събиране на данни съвместно с АСА-Еуро — Асоциацията на държавните съвети и върховните административни юрисдикции на ЕС в областта на обществените поръчки. Правото на ЕС относно обществените поръчки³² е важно от икономическа гледна точка, тъй като предвижда бързи и ефективни средства за правна защита на реалните и потенциалните участници в търгове при оспорването на възлагането на обществени поръчки. Получените от 17 държави членки данни показват, че в периода 2013—2014 г. средната продължителност на материалните производства в ЕС по дела, свързани с обществени поръчки на последна съдебна инстанция³³, е под една година (268 дни)³⁴. Ефективният съдебен контрол гарантира, че участниците в търга могат да се възползват от пълния набор средства за правна защита, предоставени по силата на правото на ЕС относно средствата за правна защита в областта на обществените поръчки, и че

³² Директива 89/665/ЕИО и Директива 92/13/ЕИО (директиви относно средствата за правна защита), изменени с последващи правни актове, по-специално Директива 2007/66/ЕО.

³³ Тези данни не отразяват продължителността на производствата в по-долна инстанция преди подаването на жалба.

³⁴ BE, BG, CZ, EL, ES, IE, FR, HR, CY, LV, LT, HU, NL, AT, SI, FI, SE. Данните обхващат продължителността на материалните производства в областта на обществените поръчки във върховните административни съдилища и съдилищата от последна инстанция от деня на подаване на жалба до деня, в който е постановено решение, като изчисляването е в работни дни.

обществото като цяло не е засегнато от забавянето на изпълнението на обществени поръчки.

3.1.5 Обобщение относно ефикасността на правосъдните системи

Навременното постановяване на съдебните решения е от съществено значение, за да се гарантира гладкото функциониране на правосъдната система. Основните параметри, използвани в информационното табло за оценката на ефикасността на съдебните системи, са продължителността на производствата (прогнозно време в дни, необходими за решаване на дадено дело), делът на приключените производства (съотношението между броя на решените дела и броя на новозаведените дела) и броят на висящите дела (които в края на годината остава да бъдат разгледани). Информационното табло за 2016 г. разкрива някои положителни признаци.

- В сравнение с предишното издание на информационното табло данните показват следното:
 - *Наблюдава се общо подобрене по отношение на продължителността на спорните граждански и търговски дела* (графика 5). Въпреки това държавите, в които продължителността на производствата в широката категория „всички дела“³⁵ (графика 4), както и при административните дела (графика 6) се влошава, са повече от тези, в които тя се подобрява.
 - В повечето държави членки, за които има налични данни, *делът на приключените производства в съдилищата надхвърля 100 %* в категорията „всички дела“ (графика 7) и при спорните граждански и търговски дела (графика 8). Това означава, че те са в състояние да се справят с новозаведените дела в тези области. По отношение на административните дела обаче (графика 9) делът на приключените производства в повечето държави членки е под 100 %, което показва, че на тях им е трудно да се справят с новозаведените дела.
 - При *висящите дела като цяло положението е стабилно*, но в няколко държави членки, които бяха изправени пред особени предизвикателства поради високия брой висящи дела както в категорията „всички дела“ (графика 10), така и при административните дела (графика 12), може да се отчетат подобрения.
- Данните през годините показват следното:
 - Налице е известна *променливост* в резултатите, които могат да се подобряват или влошават в държавите членки в зависимост от годината. Тези промени могат да се обяснят с контекстуални фактори, като например внезапно повишаване на новозаведените дела — тъй като различия от порядъка на над 10 % при новозаведените дела не са необичайни. Различните резултати могат също така да се дължат на системни недостатъци, като например липса на гъвкавост и готовност за реакция на правосъдната система, недостатъчен капацитет за адаптиране към промените или несъответствия в процеса на реформа.
 - Там, където съществува възможност за наблюдение на тенденциите през последните три години, се оказва, че при спорните граждански и търговски дела и

³⁵ Всички спорни и безспорни граждански и търговски дела, безспорни дела във връзка с поземлените и търговските регистри, други дела относно регистрите, други безспорни дела, административноправни дела и други дела, които не са наказателноправни, съгласно методиката на CEREJ.

в категорията „всички дела“ броят на държавите, в които *продължителността на производствата се е подобрила*, е по-голям от броя на тези, в които не е налице подобрене. При административните дела обаче положението се е влошило. В държавите, където *делът на приключените производства е под 100 %*, могат да се наблюдават повече отрицателни, отколкото положителни тенденции като цяло за всички дела. Що се отнася до *висящите дела*, налице е *леко цялостно намаление* при всички категории дела.

- Данните за конкретните области осигуряват по-задълбочена представа за продължителността на производствата в някои ситуации, свързани с правото на ЕС (например законодателството в областта на конкуренцията, електронните комуникации, правата на потребителите и интелектуалната собственост). Целта на тези данни е да се отрази по-добре функционирането на съдебните системи при конкретни видове търговски спорове дори ако стеснените сценарии, които са използвани за получаването на данните, налагат заключения да се правят с известна предпазливост. Данните показват следното:
 - Продължителността на производствата в една и съща държава членки *може да се различава значително в зависимост от съответната област на правото*. Също така изглежда, че някои държави членки се справят по-малко добре в тези конкретни области, отколкото в представените по-горе по-широки категории дела. Това може да се обясни със сложността на предмета, специфичните процедурни стъпки или с факта, че няколко сложни дела могат да се окажат въздействие върху средната продължителност.
 - Средната продължителността на съдебните дела между частни страни е *по-малка в сравнение със съдебните дела срещу държавни органи*. Например само в няколко държави членки средната продължителност на съдебния контрол на решенията на националните органи, прилагащи правото на ЕС (например органите за защита на конкуренцията, органите за защита на потребителите или органите в областта на електронните комуникации), на първа инстанция отнеме по-малко от една година. Тези констатации подчертават значението за дружествата и потребителите на гладкото функциониране на цялата *верига на прилагане на правото на ЕС*, от компетентния орган до последната съдебна инстанция. Те потвърждават също така и ключовата роля на съдебната власт за ефективността на правото на ЕС и на икономическото управление.

3.2 Качество на правосъдните системи

Ефективните правосъдни системи изискват не само навременни решения, но и качество. Дефицитите в това отношение могат да увеличат рисковете за големите дружества и МСП, свързани с осъществяването на стопанска дейност, и да засегнат избора на потребителите. Въпреки че не съществува един-единствен общоприет начин за измерване на качеството на правосъдните системи, в информационното табло се поставя акцент върху определени фактори, които са широко приети като целесъобразни³⁶ и които могат да спомогнат за подобряване на качеството на правосъдието. Те са подредени в четири категории: (1) достъпност на правосъдието за гражданите и предприятията; (2) достатъчно равнище на материалните и човешките ресурси; (3) въвеждане на инструменти за оценка на място; и (4) използване на стандарти за качество.

3.2.1 Достъпност

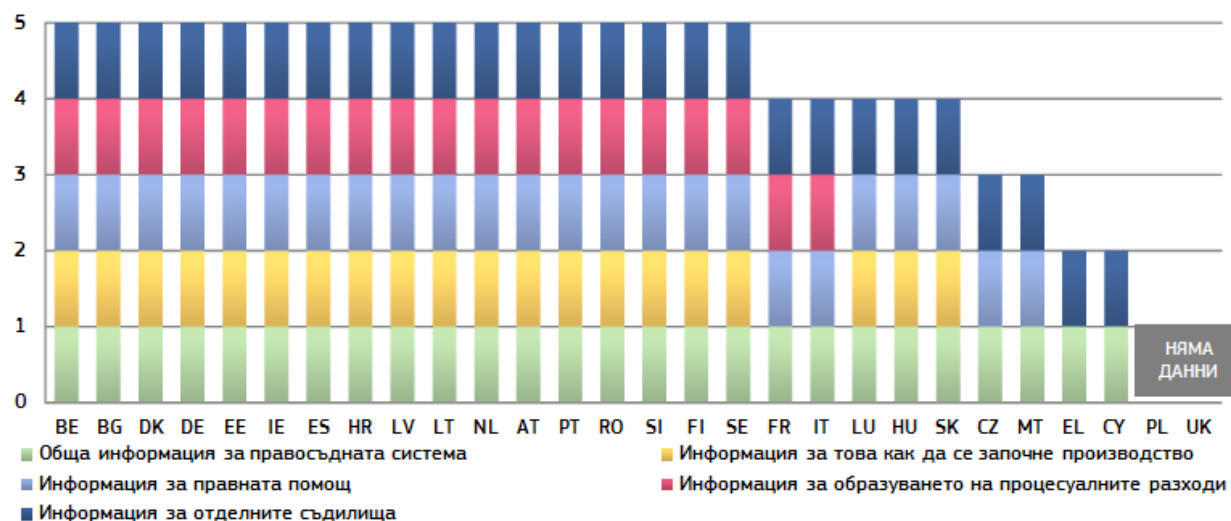
Необходима е достъпност в рамките на цялата верига на правораздаване с цел да се улесни получаването на информация — за правосъдната система, за това как да се подаде иск и свързаните с него финансови аспекти, както и за актуалното състояние на производствата до края на процеса — така че до решението да е наличен бърз онлайн достъп.

– Предоставяне на информация за правосъдната система –

В основата на достъпа до правосъдие е информацията, която се предоставя на гражданите и предприятията относно общите аспекти на правосъдната система.

³⁶ Вж. например „Checklist for promoting the quality of justice and the courts“ („Контролен списък за насърчаване на качеството на правосъдието и съдилищата“), Европейска комисия за ефикасност на правосъдието (CEPEJ); Становище № 6 (2004) на Консултативния съвет на европейските съдии (КСЕС), което може да бъде намерено на адрес: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CCJE%282004%29OP6&Language=lanBulgarian&Ver=original&Site=COE&BackColorInternet=FEF2E0&BackColorIntranet=FEF2E0&BackColorLogged=c3c3c3>

Графика 18: Наличност на онлайн информация относно съдебната система за широката общественост* (източник: Европейска комисия³⁷)

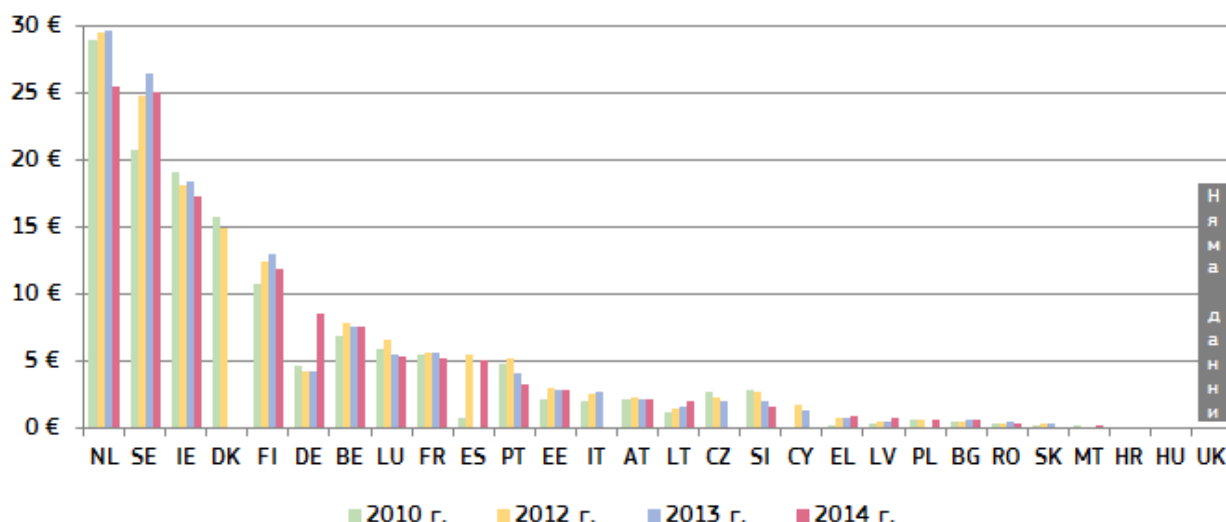
* В някои държави членки (SI, RO) информацията за формирането на процесуалните разходи се предоставя чрез публикуване на законодателството, което съдържа съответната информация. BG: Не всеки съд публикува на интернет страницата си информация относно правосъдната система, започването на производство, правната помощ и формирането на процесуалните разходи. CZ: Информацията относно започването на производствата може да бъде намерена на интернет страницата на Върховния съд, на Върховния административен съд и на Конституционния съд. DE: Всяка федерална провинция и органите на федерално равнище решават коя информация да бъде предоставена онлайн.

– Предоставяне на правна помощ–

„На лицата, които не разполагат с достатъчно средства, се предоставя правна помощ, доколкото тази помощ е необходима, за да се осигури реален достъп до правосъдие“ (Хартата на основните права на ЕС (член 47, параграф 3). На графика 19 държавите членки са подредени в зависимост от бюджета за правна помощ на глава от населението. Всички държави членки отчитат наличието на предвиден за целта бюджет.

³⁷ Данните са за 2015 г. и са събрани в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи.

Графика 19: Годишен публичен бюджет, отпуснат за правна помощ* (в EUR на глава от населението) (източник: проучване на Европейската комисия за ефикасност на правосъдието)

*В някои държави членки част от правната помощ може да се покрива и от юристите; това не е отразено в горепосочените данни.

Графика 20: Праг на доходите за правна помощ във връзка с конкретно дело в областта на потребителското право* (разлики в % между прага на бедността, установен от Евростат, и прага на доходите) (източник: Европейската комисия и Съвета на адвокатските колегии в Европа (CCBE)³⁸)

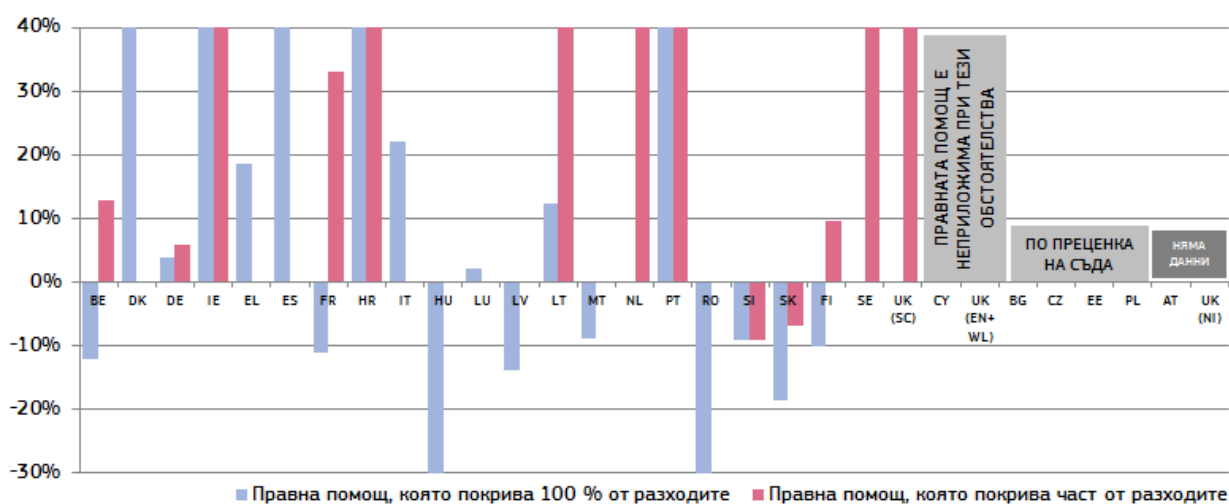
При сравнението между бюджетите за правна помощ не се отчитат различните макроикономически условия в рамките на Съюза. С цел по-добро сравнение ССВЕ използва специфичен стеснен сценарий на потребителски спор, чиято цел е да представи допустимостта на физическите лица за предоставяне на правна помощ в контекста на доходите и условията на живот във всяка държава членка. Данните в графика 20 отразяват този конкретен сценарий. Предвид сложността на режимите за правна помощ в държавите членки към сравненията следва да се подхожда внимателно и без да се правят обобщения³⁹.

³⁸ Данните са за 2015 г. и са събрани от членове на ССВЕ чрез отговори на въпросник въз основа на следния конкретен сценарий: Дело, заведено от частно лице срещу предприятие (стойността на иска е 3000 евро). Като се има предвид, че условията за предоставяне на правна помощ зависят от положението на лицето, беше използван следният сценарий: несемейно работещо лице, на 35 години, без отговорности по отношение на издръжка на зависими лица, с постоянни доходи и живеещо в апартамент под наем.

³⁹ Държавите членки използват различни методи за установяване на прага за допустимост, например различни референтни периоди (месечен/годишен доход). Близко половината от държавите членки прилагат различни финансови и нефинансови имуществени прагове в допълнение към прага на доходите. Имуствените прагове, установени от държавите членки, не са взети предвид. Системите за правна помощ в някои държави членки предвиждат връщане на предоставената правна помощ със задна дата, когато доходите/имуществото на получателя на правна помощ се увеличат над определен праг в рамките на определен брой години след предоставянето на правната помощ. В BE, BG, IE, ES, FR, HR, LV, LT, LU, MT, NL, PL, PT, RO и UK (SC) определени категории лица (например лица, които получават помощи за безработица, нетрудоспособност или здравни грижи) получават право на правна помощ по граждански и търговски спорове автоматично, без да е необходимо да доказват финансовите си възможности.

В повечето държави членки предоставянето на правна помощ се основава на доходите на заявителя⁴⁰. На графика 20 по-долу се сравняват в проценти праговете на доходите за предоставяне на правна помощ⁴¹ с праговете на Евростат за *риска от бедност* (праг на Евростат)⁴². Например, ако допустимостта за предоставяне на правна помощ се определя на 20 %, това означава, че кандидат за помощ с доход с 20 % по-висок от прага на Евростат може да получи правна помощ. Напротив, ако допустимостта за предоставяне на правна помощ се определя на -20 %, това означава, че прагът на доходите за правна помощ е с 20 % по-нисък от прага на Евростат. Това осигурява сравнителен преглед на праговете на доходите, които държавите членки използват за предоставяне на правна помощ в този конкретен сценарий.

Някои държави членки използват система за правна помощ, която покрива 100 % от процесуалните разходи (пълна правна помощ), която се допълва от система, покриваща части от разходите (частична правна помощ). Някои държави членки използват или само система за цялостна правна помощ, или само система за частична правна помощ.

* Повечето държави членки използват располагаемия доход, за да определят прага за допустимост за предоставяне на правна помощ, с изключение на DK, FR, NL, PT, които използват брутния доход. BG: Правна помощ, покриваща 100 % от разходите, се предоставя на лица, които отговарят на условията за получаване на месечни социални помощи; DE: Размерът на прага на доходите се основава на *Prozesskostenhilfebekanntmachung* за 2015 г. и на средните годишни разходи за жилище в DE през 2013 г. (SILC); IE: В допълнение към доходите заявителят трябва да е в състояние да докаже, че плащането на финансовото участие ще му причини неоправдано затруднение. LV: Размер на доходите между 128,06 EUR и 320 EUR в зависимост от мястото на пребиваване на заявителя. Ставката се основава на средната аритметична стойност. FI: Минималният размер на доходите се основава на прага на средства, необходими за едно лице, което не издържа зависими членове на семейството, и на средните годишни разходи за жилище във FI през 2013 г. (SILC). UK (SC): Сумата по делото (3000 EUR) ще бъде разгледана в рамките на производствата по искове с малък материален интерес, за които не е предвидено отпускането на цялостна правна помощ.

– Предявяване на иск онлайн –

⁴⁰ Допълнителните критерии, които държавите членки могат да използват за предоставянето на правна помощ на физически лица, като например важността на делото, не са отразени в този сценарий.

⁴¹ Данните се отнасят за праговете за доходи, валидни през 2015 г.

⁴² Източник: Европейското изследване на доходите и условията на живот, таблици на Евростат *ilc_li01*, <http://ec.europa.eu/eurostat/web/income-and-living-conditions/data/database>

Електронното предявяване на искове и електронната комуникация между съдилищата и адвокатите е друг важен елемент, който улеснява достъпа до правосъдие и намалява забавянията и разходите. Системите за ИКТ в съдилищата имат и все по-важна роля в трансграничното сътрудничество между органите на съдебната власт, като по този начин улесняват прилагането на законодателството на ЕС.

Графика 21: Предявяване на искове по електронен път* (0 = наличие на такава възможност в 0 % от съдилищата, 4 = наличие на такава възможност в 100 % от съдилищата⁴³) (източник: проучване на Европейската комисия за ефикасност на правосъдието)

* PL: Възможността за предявяване на искове пред съда по електронен път съществува само за дела, та, свързани със заповеди за плащане. RO: Иск може да бъде предявен пред съда посредством електронна поща. Впоследствие така подаденият иск се разпечатва и добавя към материалите по делото.

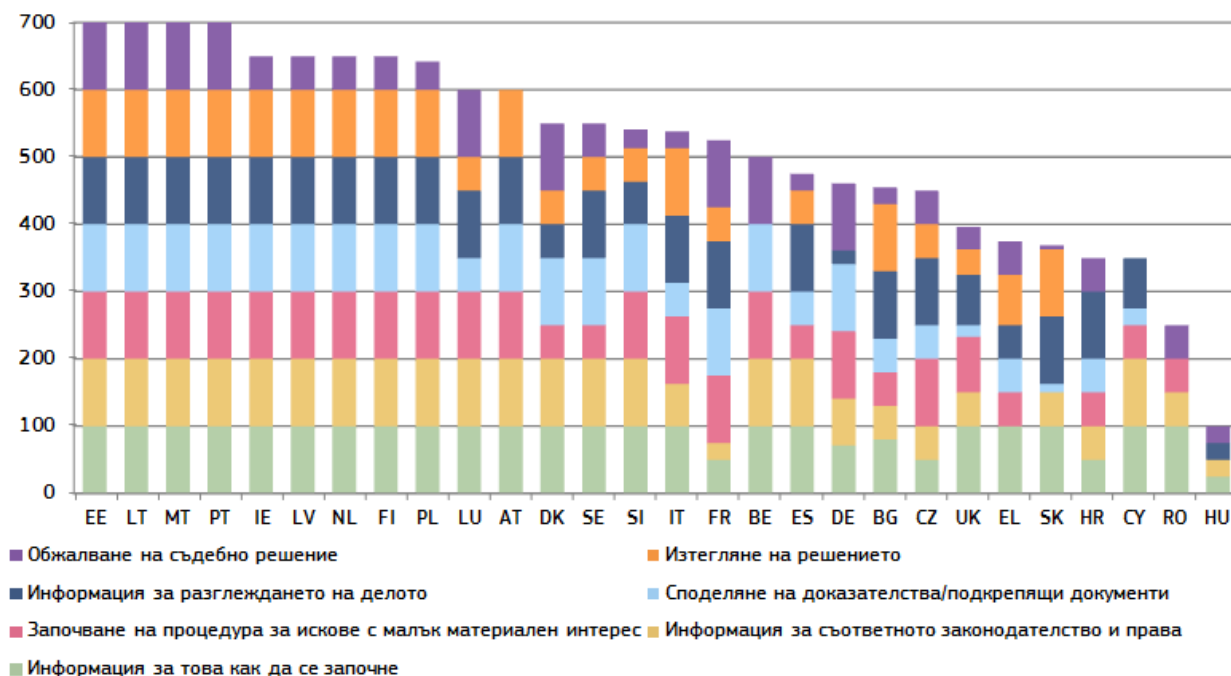
Графика 22: Сравнителен анализ на онлайн процедурите за искове с малък материален интерес (източник: 13-и сравнителен анализ за електронното управление (e-Government Benchmark Report), проучване, изготвено по поръчка на Европейската комисия, Генерална дирекция „Съобщителни мрежи, съдържание и технологии“)⁴⁴

Наличието на лесни начини за предявяване на искове с малък материален интерес — независимо дали на национално, или на европейско равнище — е от ключово значение за подобряването на достъпа на гражданите до правосъдие и за това да им се осигури възможност по-ефективно да упражняват правата си на потребители. Значението на трансграничните онлайн процедури за искове с малък материален интерес също така се увеличава вследствие на трансграничната електронна търговия. Ето защо една от целите на политиката на Европейската комисия е да опрости и ускори процедурите за искове с малък материален интерес чрез подобряване на комуникацията между органите на съдебната власт и чрез интелигентното използване на ИКТ. Крайната цел е да се намали административната тежест за всички групи ползватели: съдилищата, участниците в

⁴³ Данните са за 2014 г. Процент на оборудване от 100 % (устройството е напълно внедрено) до 0 % (устройството не съществува) показва функционалното присъствие в съдилищата на устройството, обхванато от графиката, съгласно следната скала: (100 % = 4 точки, ако е приложимо за всички въпроси / 1,33 точки на конкретен въпрос; 50—99 % = 3 точки, ако е приложимо за всички въпроси / 1 точка за конкретен въпрос; 10—49 % = 2 точки, ако е приложимо за всички въпроси / 0,66 точки на конкретен въпрос; 1—9 % = 1 точка, ако е приложимо за всички въпроси / 0,33 точки на конкретен въпрос. Въпросът се отнася до вида на разглежданите съдебни спорове (граждански/търговски, наказателни, административни или други).

⁴⁴ Данните са за 2015 г. Ще бъде публикувано на адрес: <http://ec.europa.eu/digital-agenda/en/news/>

съдебната система и крайните потребители. За 13-ия сравнителен анализ за електронното управление (e-Government Benchmark Report), чието изготвяне беше възложено от Европейската комисия, оценката на процедурата за искиове с малък материален интерес беше извършена от изследователи (т.нар. „тайни клиенти“)⁴⁵. Целта беше да се установи дали разпоредбите за обществените онлайн услуги са организирани въз основа на потребностите на потребителите⁴⁶.

* Държавите членки получиха 100 точки за съответната категория единствено ако услугата бе напълно налична онлайн през централен портал. Те получиха 50 точки, ако в интернет бе налична единствено информацията относно съответната услуга.

Графиката показва подобрена наличност на услугата във всички седем категории в сравнение с данните за предходната година. Деветнадесет държави членки показват подобрене в сравнение с миналата година, като в нито една не се отчита по-слаб резултат.

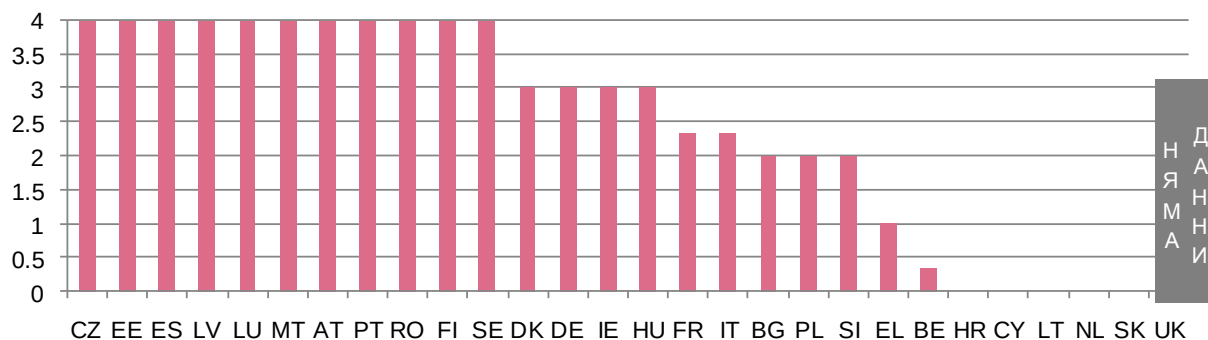
– Електронна комуникация между съдилищата и адвокатите –

Графика 23: Електронни комуникации (0 = наличие на такава възможност в 0 % от съдилищата, 4 = наличие на такава възможност в 100 % от съдилищата⁴⁷) (източник: проучване на Европейската комисия за ефикасност на правосъдието)

⁴⁵ Тайните клиенти са обучени и разполагат с инструкции да наблюдават, да преминат през процеса (на предоставяне на обществена услуга) и да го оценят, като действат като потенциален потребител.

⁴⁶ За тази цел всеки изследовател е действал като обикновен гражданин, като на неговия „опит“ са били наложени времеви рамки, т.е. всеки таен клиент е разполагал с един ден за да оцени едно „събитие от живота“ (life event). Това означава, че когато даден елемент не е могъл да бъде намерен в рамките на този срок, за него е даден отрицателен отговор.

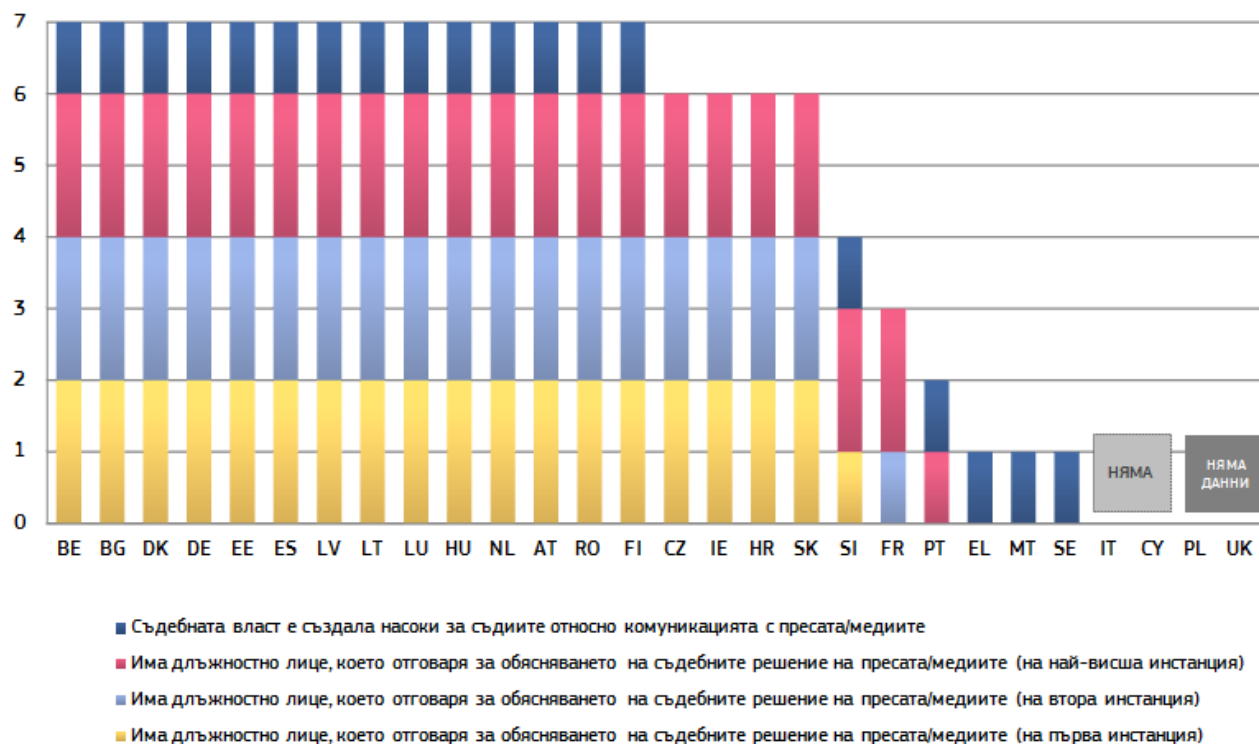
⁴⁷ Данните са за 2014 г. Процент на оборудване от 100 % (устройството е напълно внедрено) до 0 % (устройството не съществува) показва функционалното присъствие в съдилищата на устройството, обхванато от графиката, съгласно следната скала: (100 % = 4 точки, ако е приложимо за всички въпроси / 1,33 точки на конкретен въпрос; 50-99 % = 3 точки, ако е приложимо за всички въпроси / 1 точка за конкретен въпрос; 10-49 % = 2 точки, ако е приложимо за всички въпроси / 0,66 точки на конкретен

– Комуникация с медиите –

Като получават и представят разбираема и навременна информация, медиите изпълняват ролята на канал, който допринася за достъпността на правосъдните системи и работата на съдилищата.

Графика 24: Отношения между съдилищата и пресата/медиите* (източник: Европейска комисия⁴⁸)

* За всяка инстанция (първа, втора и трета) могат да бъдат дадени две точки, ако са обхванати граждански/търговски дела и административни дела. Ако е обхваната само една категория дела (напр. граждански/търговски или административни), се дава само една точка на инстанция. DE: Всяка федерална провинция има свои собствени насоки за съдиите във връзка с комуникациите им с пресата и медиите. SE:

въпрос; 1-9 % = 1 точка, ако е приложимо за всички въпроси / 0,33 точки на конкретен въпрос. Въпросът се отнася до вида на разглежданите съдебни спорове (граждански/търговски, наказателни, административни или други).

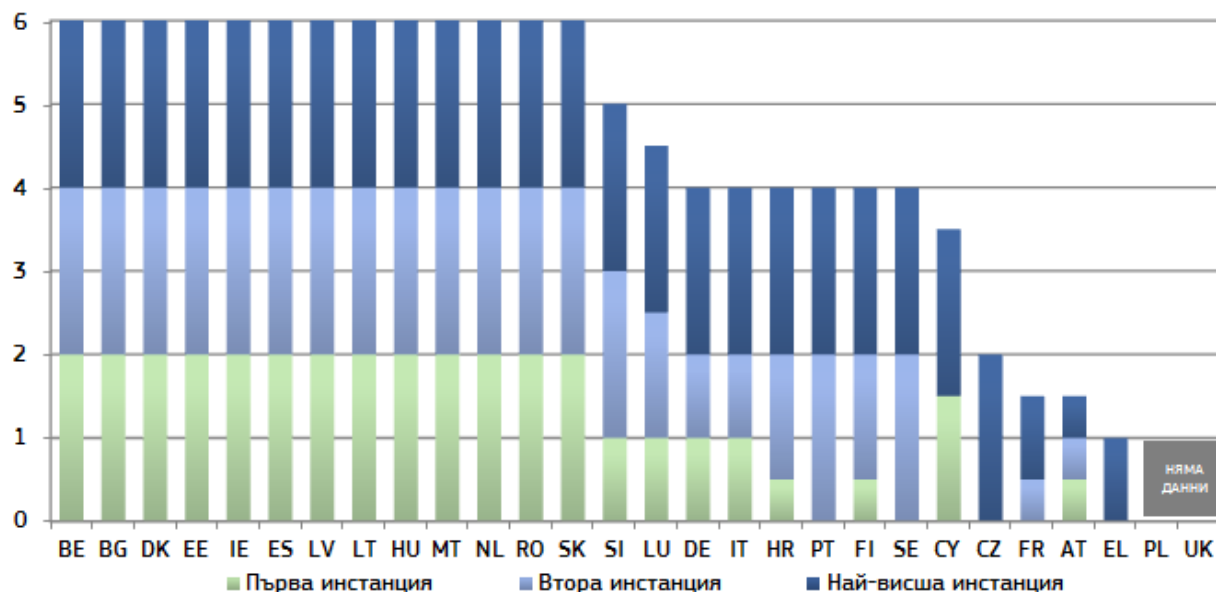
⁴⁸ Данните са за 2015 г. и са събрани в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи.

Съдиите се насърчават активно да съобщават своите решения на медиите. Освен това е създадена медийна група, състояща се от съдии от всичките три инстанции.

– Достъп до съдебните решения –

Предоставянето на съдебните решения онлайн допринася за подобряване на прозрачността и разбирането на правосъдната система и помага на гражданите и предприятията да вземат информирани решения при достъпа си до правосъдие. Това би могло да допринесе и за повишаване на последователността на съдебната практика.

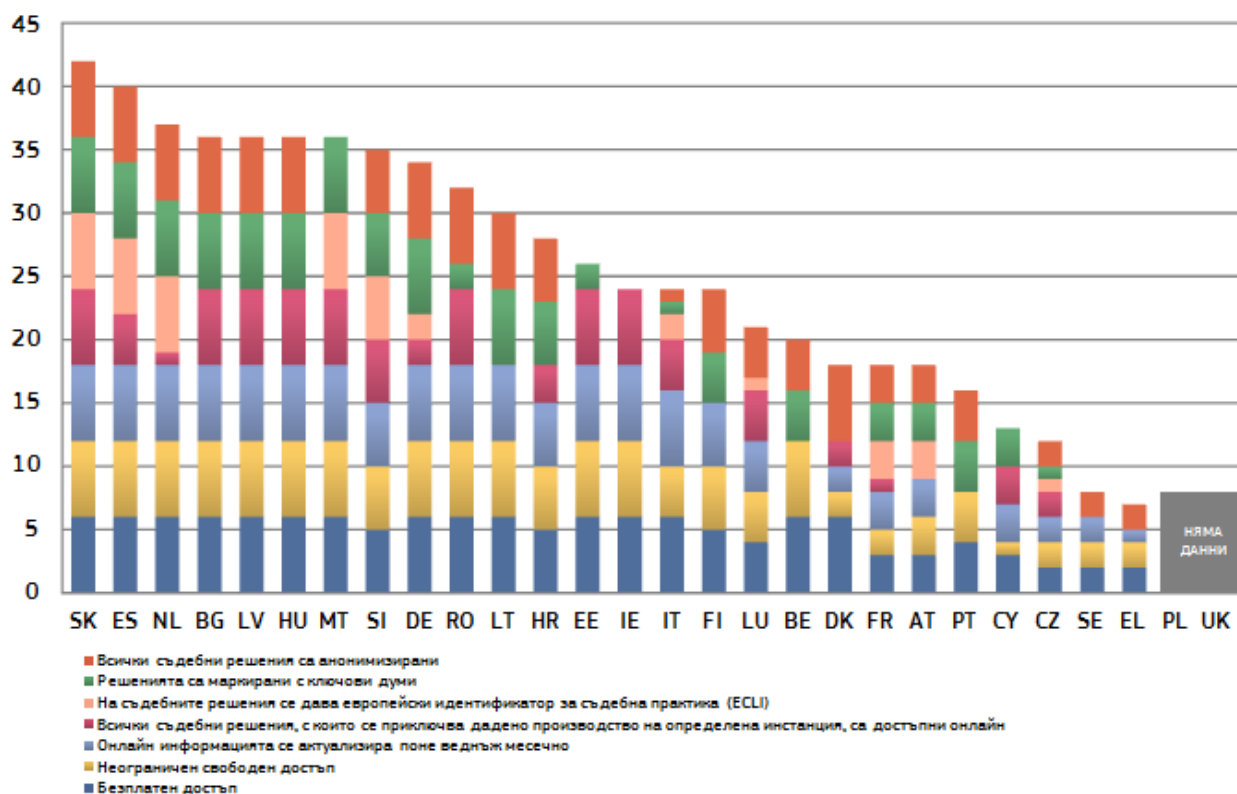
Графика 25: Достъп до публикувани съдебни решения онлайн* (граждански и търговски и административни дела, всички инстанции) (източник: Европейска комисия⁴⁹)

* При гражданските/търговските и административните дела се присъжда по една точка съответно за всяка инстанция, когато съдебните решения на всички съдилища са достъпни онлайн за широката общественост (0,5 точки, когато съдебните решения са налични само за някои съдилища). Ако в дадена държава членка има само две инстанции, се присъждат точки за три инстанции, като несъществуващата инстанция получава същия брой точки като съответната най-висша инстанция. Например, ако дадена държава членка разполага само с първата и висша инстанция — като висшата инстанция е получила две точки, на втората инстанция (която не съществува) също се присъждат две точки. Що се отнася до държавите членки, в които няма разлика между административни и граждански/търговски дела, двете области на правото получават еднакъв брой точки. В някои държави членки не се предоставя онлайн достъп до всички съдебни решения. CZ: Някои първоинстанционни съдебни решения по административни дела се предоставят на интернет страницата на Върховния административен съд. DE: Всяка федерална провинция и органите на федерално равнище решават дали да предоставят онлайн достъп до решенията на съответните съдилища. IT: Онлайн достъп до решения на първа и втора инстанция по граждански/търговски дела имат само засегнатите страни. SE: Обществеността има право да чете всички съдебни решения, стига те да не са класифицирани. RO: Онлайн достъпът на широката общественост до съдебните решения е въведен през декември 2015 г.

Графика 26: Мерки за достъп до публикувани съдебни решения онлайн на всички инстанции* — граждански/търговски и административни дела (източник: Европейска комисия⁵⁰)

⁴⁹ Данните за 2015 г. и са събрани в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи.

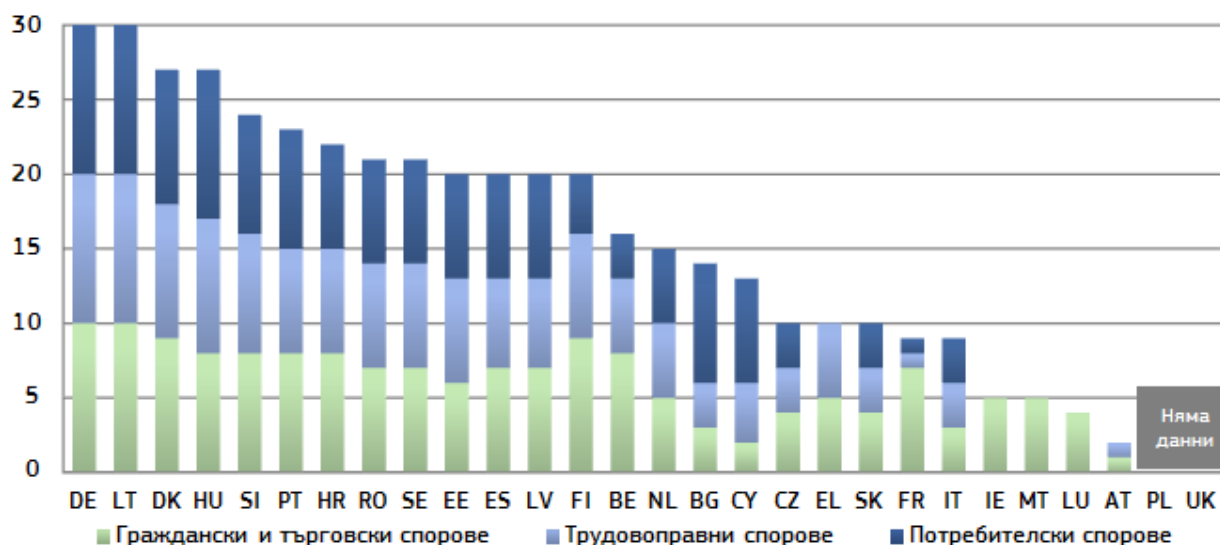
* За всяка инстанция (първа, втора и трета) могат да бъдат дадени две точки, ако са обхванати граждански/търговски и административни дела. Ако е обхваната само една категория дела (напр. граждански/търговски или административни дела), може да бъде дадена само една точка за инстанция. В някои държави членки (IE, MT, EE) съдиите решават дали съдебните решения да се анонимизират. IE: Решенията по силата на семейното право, като и тези, свързани с грижите за децата и някои други производства, се анонимизират, когато това се изисква съгласно закона. MT: Всички дела по силата на семейното право са анонимизирани. DE: Онлайн публикуване на набор от съдебни решения в повечето федерални провинции, маркиране на съдебни решения с ключови думи в някои федерални провинции, система на присъждане на европейски идентификатор за съдебна практика (ECLI) във Федералния конституционен съд, Федералния административен съд и Федералния съд по трудовоправни спорове. IT: Онлайн достъп до решения на първа и втора инстанция по граждански/търговски дела имат само засегнатите страни. RO: Онлайн достъпът на широката общественост до съдебните решения е въведен през декември 2015 г., като постепенно се качват всички решения от 2007 г. насам.

– Достъп до алтернативни способности за разрешаване на спорове –

Достъпът до правосъдие не се ограничава до съдилищата и засяга и други възможности извън съдилищата. Всички предоставили данни държави членки са въвели алтернативни способности за разрешаване на спорове. Насърчаването и стимулирането на доброволното им използване с цел информиране и повишаване на осведомеността допринася за подобряването на достъпа до правосъдие. Графика 27 обхваща всички алтернативни способности за разрешаване на спорове, различни от разрешаването в съда. Медиацията, помирението и арбитражът са най-често срещаните форми на алтернативните способности за разрешаване на спорове.

⁵⁰ Данните за 2015 г. и са събрани в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи.

Графика 27: Насърчаване и стимули за използване на алтернативни способи за разрешаване на спорове* (източник: Европейска комисия⁵¹)

* Агрегирани показатели въз основа на следните показатели: * 1) уебсайт с информация относно алтернативните способи за разрешаване на спорове; 2) информационни кампании в медиите; 3) брошури за широката общественост; 4) съдът предвижда специфични информационни сесии относно алтернативните способи за разрешаване на спорове; 5) наличие на координатор по алтернативни способи за разрешаване на спорове/медиация в съдилищата; 6) публикуване на оценки, свързани с използването на алтернативните способи за разрешаване на спорове; 7) публикуване на статистически данни за използването на алтернативни способи за разрешаване на спорове; 8) правната помощ обхваща (частично или изцяло) разходите за използване на алтернативни способи за разрешаване на спорове; 9) пълно или частично възстановяване на съдебните такси, включително държавни такси, ако алтернативното разрешаване на спорове е успешно; 10) не се изисква адвокат за процедура по алтернативно разрешаване на спорове; 11) съдия може да действа като медиатор; 12) други. За всеки от тези 12 показателя се присъжда по една точка. За всяка област на правото може да бъдат присъдени максимум 12 точки. В някои държави членки (ES, FR, LT) помирителните процедури преди съдебните производства са задължителни за трудовоправните спорове. В допълнение в ES съдебната медиация е задължителна след началото на съдебните производства. IE: Мерките за насърчаване и стимулиране се отнасят само до производствата по семейното право. IT: Съдиите могат да действат като помирители в дадено производство, като в такива случаи помирението подлежи на изпълнение. LV: Не се начисляват съдебни такси при трудовоправни спорове.

⁵¹ Данните са за 2015 г. и са събрани в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи.

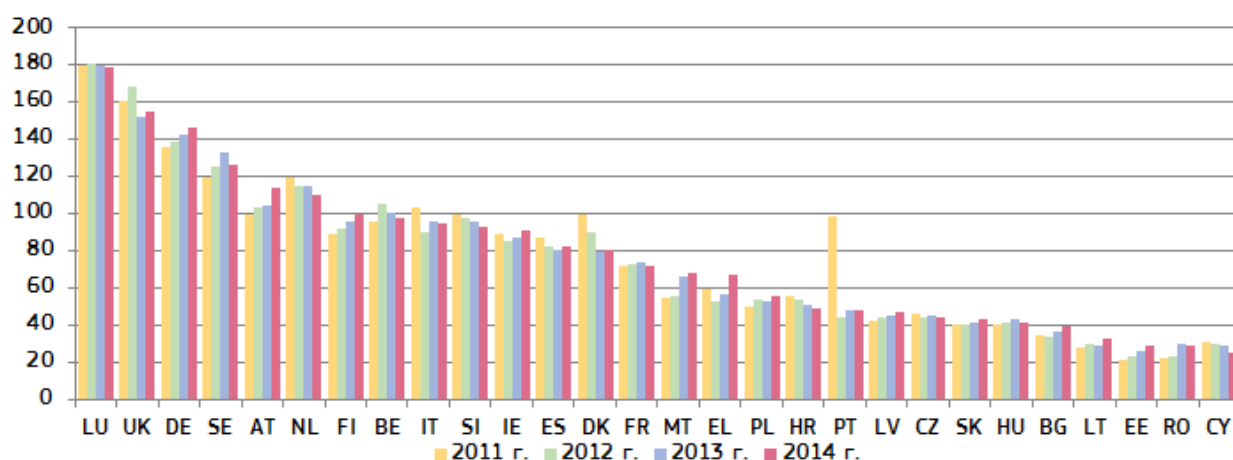
3.2.2 Ресурси

Доброто функциониране на правосъдната система изисква наличието на достатъчни ресурси, както и на подходящи условия в съдилищата и на добре квалифициран персонал. Дефицитът на достатъчен брой служители с необходимата квалификация и умения и достъп до текущо обучение излага на риск качеството на работата и на съдебните решения.

– Финансови ресурси –

На графиките по-долу е показан бюджетът, действително усвоен от съдилищата, най-напред на глава от населението (графика 28) и след това като дял от брутния вътрешен продукт (графика 29)⁵².

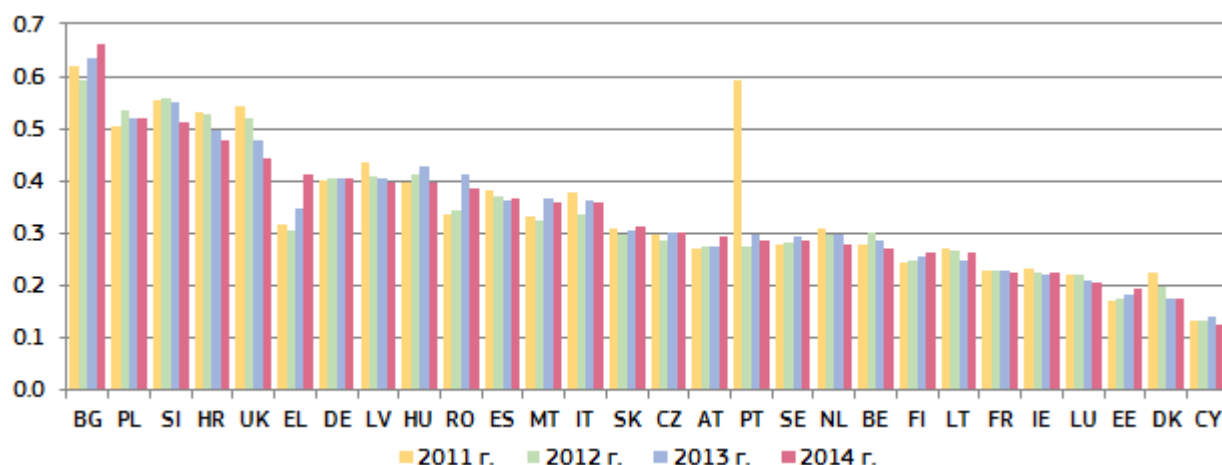
Графика 28: Общо разходи на сектор „Държавно управление“ за съдилищата* (в EUR на глава от населението) (източник: Евростат)

* Данните за ES, LT, LU, NL и SK са предварителни.

⁵² Източник: Общите (действителни) разходи на сектор „Държавно управление“ за управление, дейност или подкрепа на административните, гражданските и наказателните съдилища и съдебната система, включително събирането на глоби, наложени от съда, и изпълнението на съдебни спогодби, както и дейността на системите за пробация и правна помощ — правно представителство и консултации, предоставени от страна на държавата или други организации или лица, с осигурени от държавата парични средства или услуги, с изключение на затворническата администрация (данни от националните сметки, класификация на функциите на държавното управление, група 03.3), таблица на Евростат gov_10a_exp, <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

Графика 29: Разходи на сектор „Държавно управление“ за съдилища (като процент от brutния вътрешен продукт) (източник: Евростат)

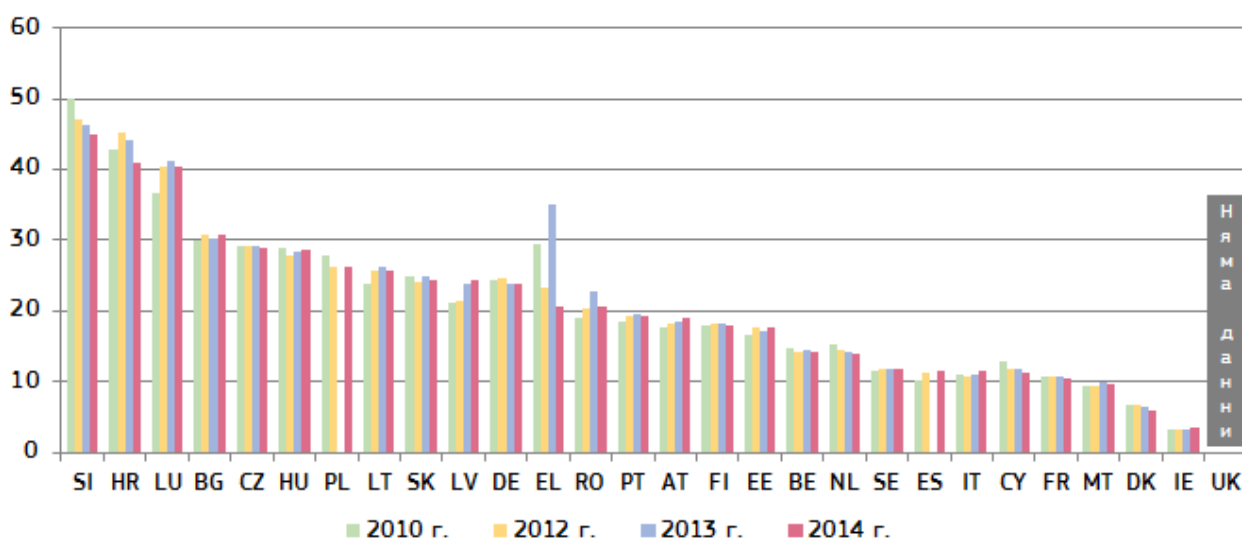

* Данните за ES, LT, LU, NL и SK са предварителни.

– Човешки ресурси –

Човешките ресурси са важен актив на правосъдната система. Равнопоставеността между половете при съдиите носи допълнителни знания, умения и опит и отразява обществената действителност.

Графика 30: Брой на съдиите* (на 100 000 души от населението) (източник: проучване на Европейската комисия за ефикасност на правосъдието)

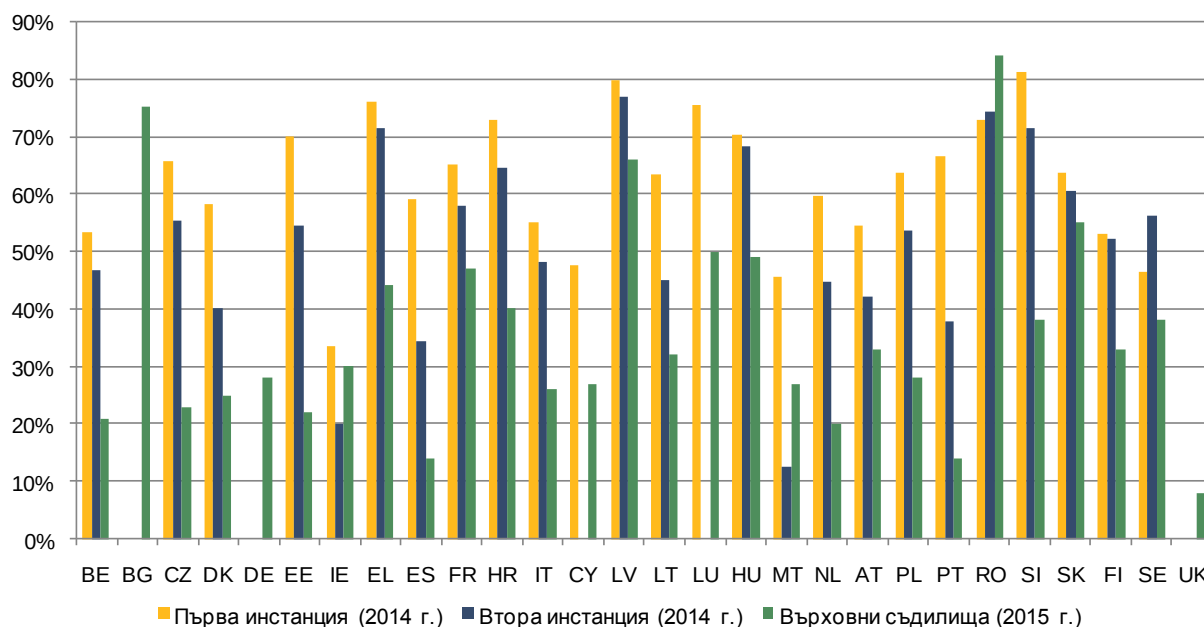

*Категорията се състои от съдии на пълно работно време съгласно методиката на Европейската комисия за ефикасност на правосъдието. Тя не включва *Rechtspfleger*/съдебните администратори, които съществуват в някои държави членки. EL: Общият брой на професионалните съдии включва различни категории през посочените по-горе години, което отчасти обяснява варирането му.

Графика 31: Дял на жените професионални съдии на първа и втора инстанция и във върховните съдилища (източник: проучване на Европейската комисия (върховните

съдилища)⁵³ и на Европейската комисия за ефикасност на правосъдието (на първа и втора инстанция)

Седем държави членки отчитат наличие на равнопоставеност между половете⁵⁴ при съдиите в двете инстанции, докато в 14 от държавите членки докладваният дял на съдиите жени надхвърля този на мъжете в поне една от двете инстанции. На равнището на Върховния съд обаче в 19 държави членки отчетеният дял на професионалните съдии жени е по-нисък — в някои случаи много по-нисък — от 40 %.

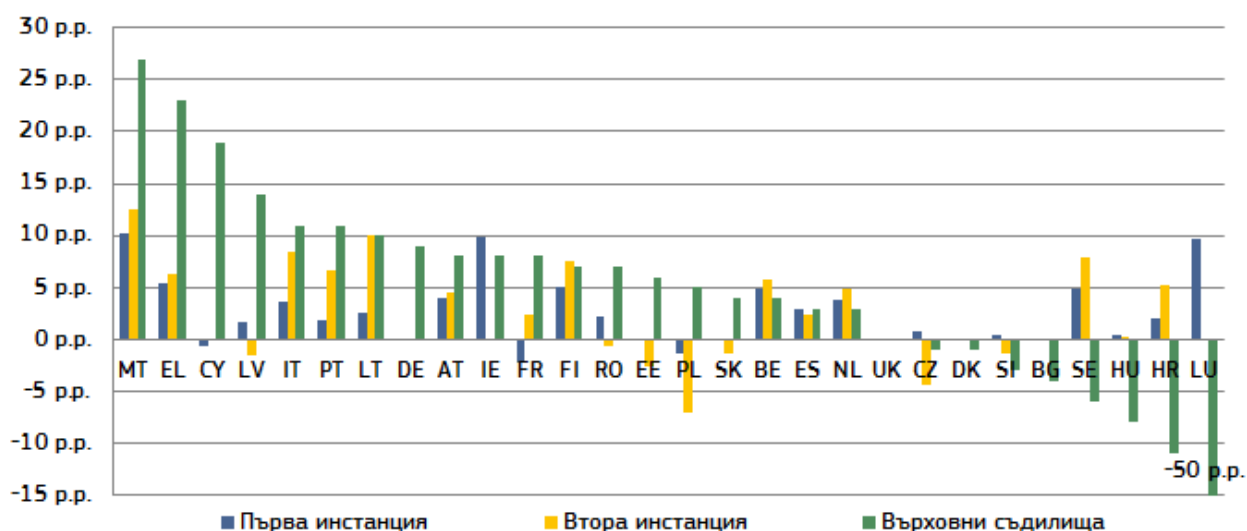

Графика 32: Промяна в дела на жените професионални съдии на първа и втора инстанция от 2010 г. до 2014 г. и във върховните съдилища от 2010 г. до 2015 г.* (разлика в процентни пунктове) (източник: проучване на Европейската комисия (върховните съдилища)⁵⁵ и на Европейската комисия за ефикасност на правосъдието (на първа и втора инстанция))

⁵³ Източник на данните за върховните съдилища: Европейска комисия, Database on women and men in decision-making (База данни относно жените и мъжете в областта на вземането на решения), която може да бъде намерена на адрес: http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/gender-decision-making/database/index_en.htm

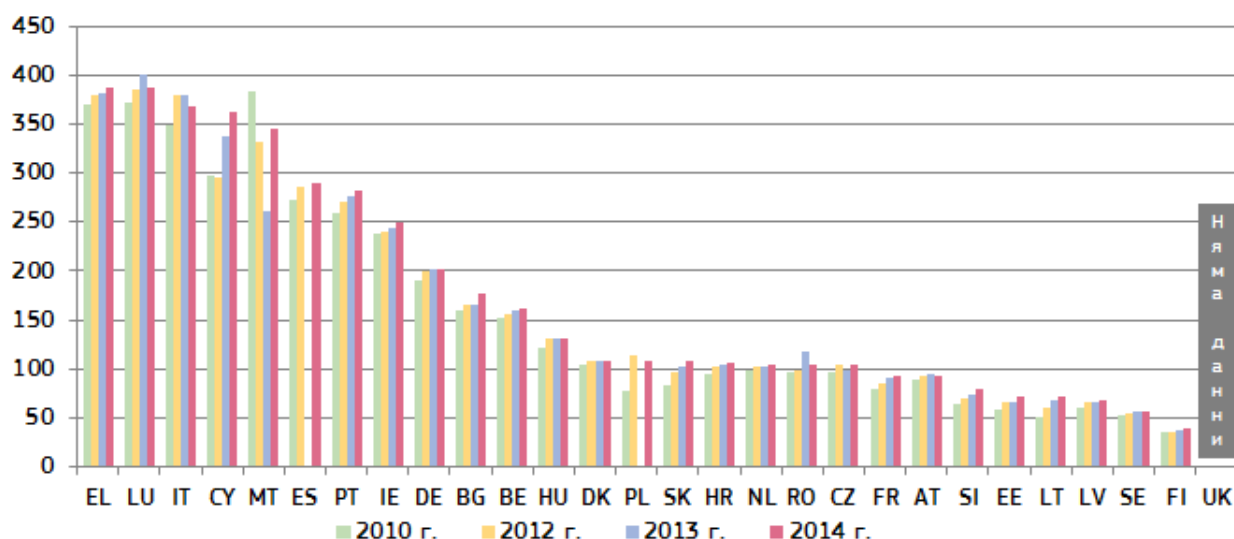
⁵⁴ Счита се, че има наличие на равнопоставеност между половете, когато делът на всеки пол е между 40 и 60 %. Европейска комисия, „Стратегически ангажимент за равенство между половете за периода 2016—2019 г.“ 278 final, 3 декември 2015 г., който може да бъде намерен на адрес: http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/document/files/strategic_engagement_bg.pdf.

⁵⁵ Източник на данните за върховните съдилища: Европейска комисия, Database on women and men in decision-making (База данни относно жените и мъжете в областта на вземането на решения), която може да бъде намерена на адрес: http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/gender-decision-making/database/index_en.htm

* LU: делът на професионалните съдии жени във Върховния съд намалява от 100 % през 2010 г. до 50 % през 2015 г.

Графика 33: Брой на адвокатите* (на 100 000 души от населението) (източник: проучване на Европейската комисия за ефикасност на правосъдието)

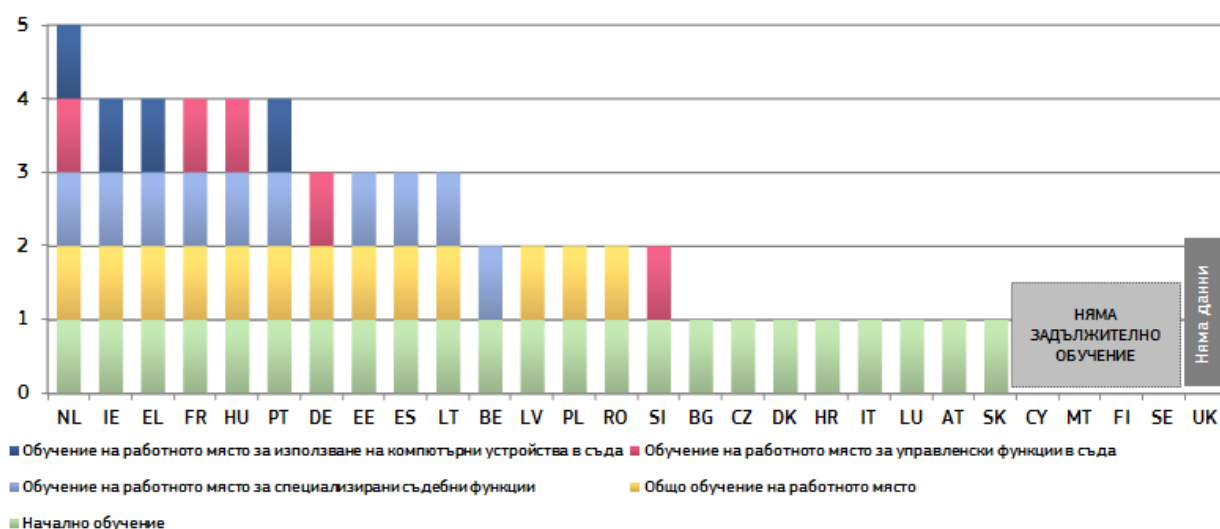

*Адвокатът е лице, получило необходимия ценз и право съгласно националното законодателство да пледира и да извършва действия от името на клиентите си, да упражнява юридическа професия, да се явява пред съдилищата или да консултира и представлява своите клиенти по правни въпроси (Препоръка Рес (2000)21 на Комитета на министрите на Съвета на Европа относно свободата на упражняване на адвокатската професия).

– Обучение –

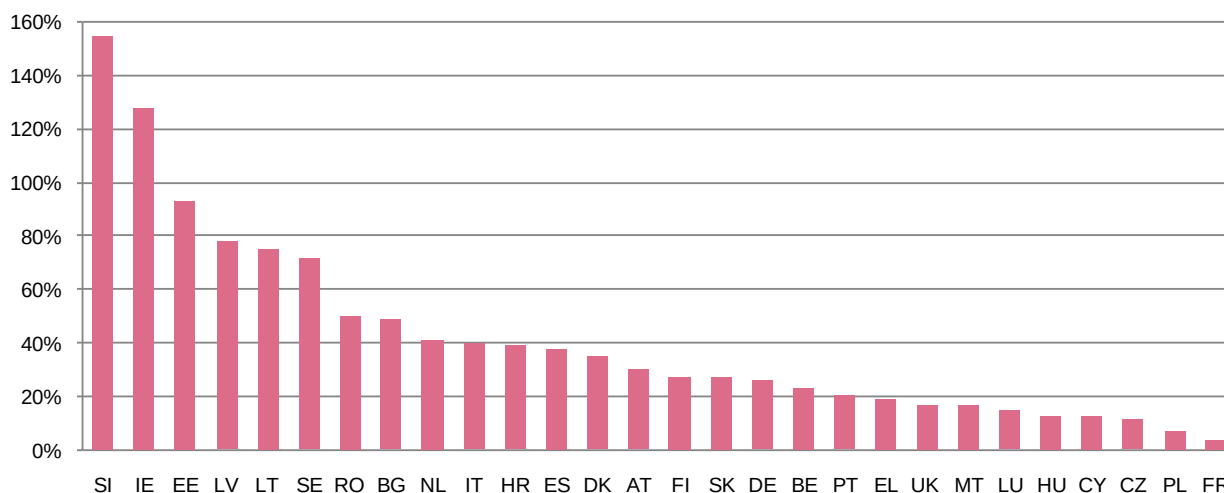
Насърчаването на обучението като част от политиките в областта на човешките ресурси е необходим инструмент за поддържане и подобряване на качеството на правосъдните системи. Обучението на съдиите, включително в областта на съдебните умения, е от съществено значение и за качеството на съдебните решения, както и за предоставяните на гражданите правосъдни услуги. Посочените по-долу данни обхващат обучението на съдии в широк кръг от области, включително комуникацията със страните и пресата.

Графика 34: Задължително обучение на съдии* (източник: проучване на Европейската комисия за ефикасност на правосъдието⁵⁶)

* Следните държави членки не предлагат обучение в някои категории: MT (начално обучение); DK (специализирани функции); EL, IE, MT, ES (управленски функции); BG, EE, MT (използване на компютърно оборудване). Във всички други случаи обучението може да бъде осигурено, но то не е задължително.

Графика 35: Съдии, участващи в дейности по текущо обучение по право на ЕС или право на друга държава членка* (като % от общия брой на съдиите) (източник: Европейска комисия, Европейско съдебно обучение, 2015 г.⁵⁷)

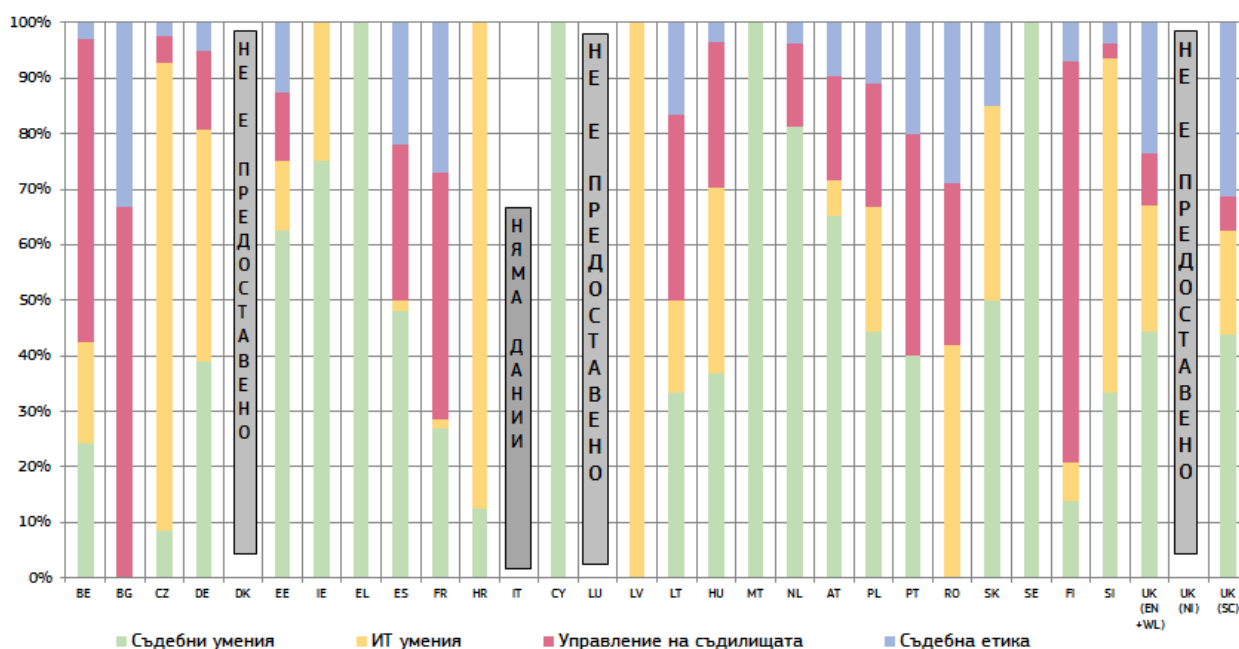

*В малко на брой случаи, докладвани от държавите членки, съотношението на участниците спрямо настоящите членове на дадена юридическа професия надвишава 100 %, което означава, че участниците са се включили в повече от една дейност по обучение по право на ЕС.

⁵⁶ Данните са за 2014 г.

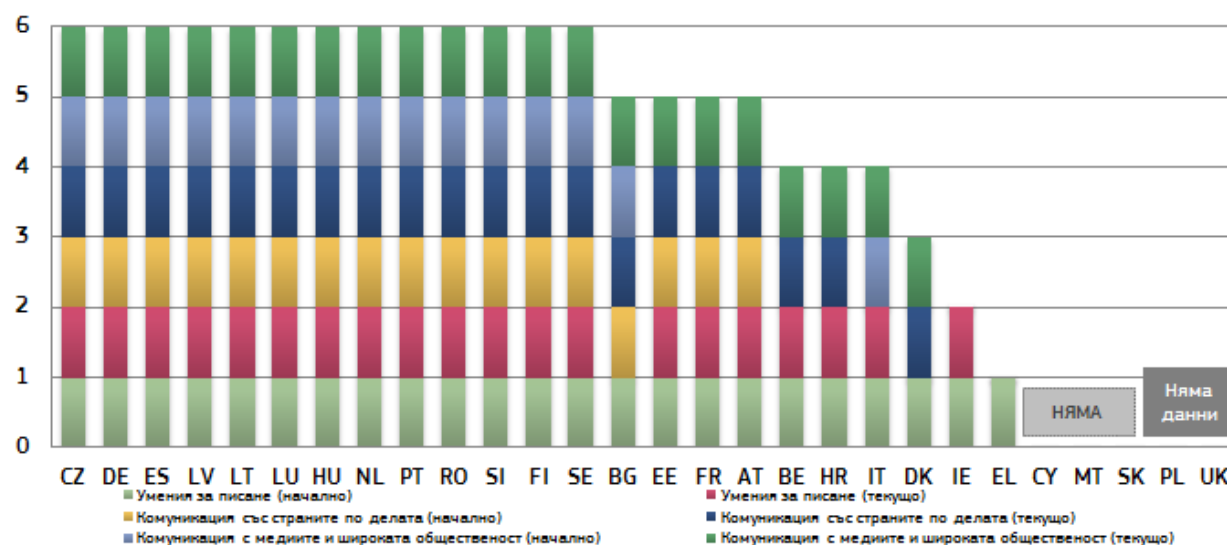
⁵⁷ През 2011 г. Европейската комисия определи цел, съгласно която половината от всички практикуващи юристи в ЕС следва да са преминали обучение по европейско право или по право на друга държава членка до 2020 г., което означава средно около 5 % годишно. В Доклада от 2014 г. за европейското съдебно обучение (който може да бъде намерен на адрес: http://ec.europa.eu/justice/criminal/files/final_report_2015_en.pdf) се описва напредъкът по отношение на постигането на тази цел. Данните са за 2014 г.

Графика 36: Процент на дейностите, свързани с текущото обучение на съдии по различни видове съдебни умения* (източник: Европейска комисия⁵⁸)

* В таблицата е показано разпределението на дейностите, свързани с текущото обучение на съдии (т.е. тези, които се провеждат след периода на началното обучение за съдии) във всяка от четирите набелязани области като процент от общия брой. Дейностите, свързани с юридическото обучение, не са взети предвид. Органите, отговорни за обучението на съдии в DK, LU, UK(NI), не предвиждат конкретни дейности за обучение по избраните умения.

Графика 37: Наличие на обучения за съдии относно комуникацията със страните по делата и с медиите (източник: Европейска комисия⁵⁹)

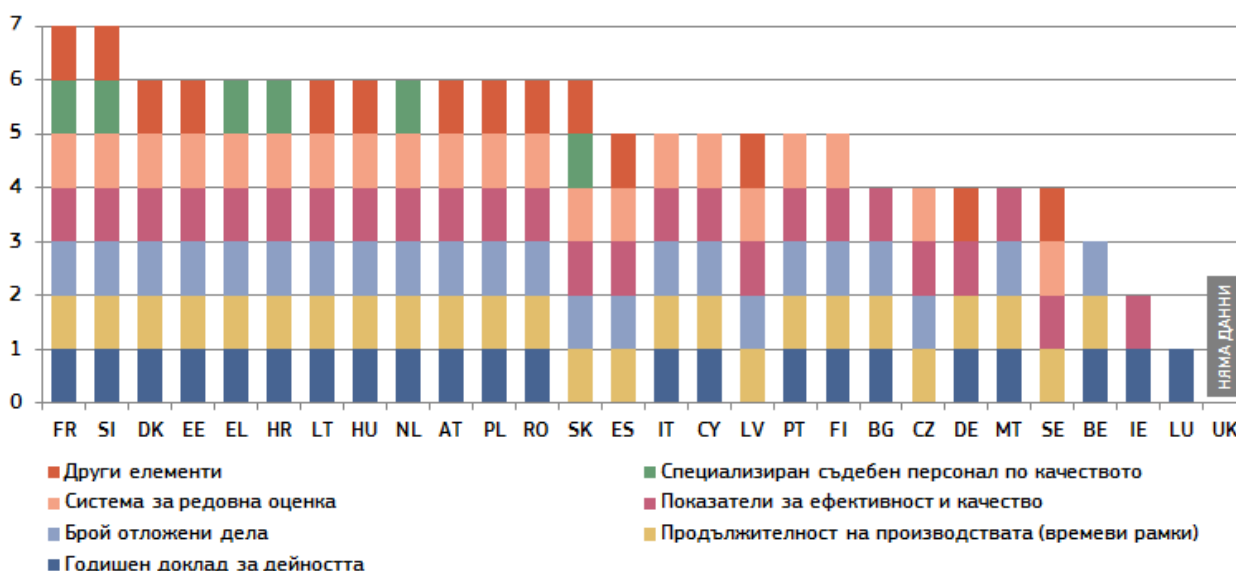
⁵⁸ Данните са за 2015 г. и са събрани в сътрудничество с Европейската мрежа за съдебно обучение, която представлява институциите в ЕС за съдебно обучение. Текущото обучение относно „професията на съдията“ включва дейности като водене на заседания, писане на решения и реторика.

⁵⁹ Данните са за 2015 г. и са събрани в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи.

3.2.3 Инструменти за оценка

Подобряването на качеството на правосъдните системи изисква инструменти, които да оценяват тяхното функциониране. Мониторингът и оценката на дейностите на съда спомагат за подобряване на работата на съда чрез откриване на пропуските и потребностите, както и чрез по-добро реагиране на правосъдната система спрямо настоящите и бъдещите предизвикателства. Подходящите инструменти за ИКТ могат да предоставят възможност за деловодство в реално време, за стандартизиране на статистическите данни, свързани с дейността на съдилищата, за управление на натрупаните забавени дела и за автоматизиране на системите за ранно предупреждение. Също така са необходими проучвания, които да оценяват работата на правосъдните системи от гледна точка на юристите и ползвателите на услугите на съдилищата. Наред с провеждането на подобни проучвания в информационното табло за 2016 г се разглеждат в по-голяма дълбочина въпросите и последващите действия във връзка с проведените проучвания сред ползвателите на услугите на съдилищата или юристите.

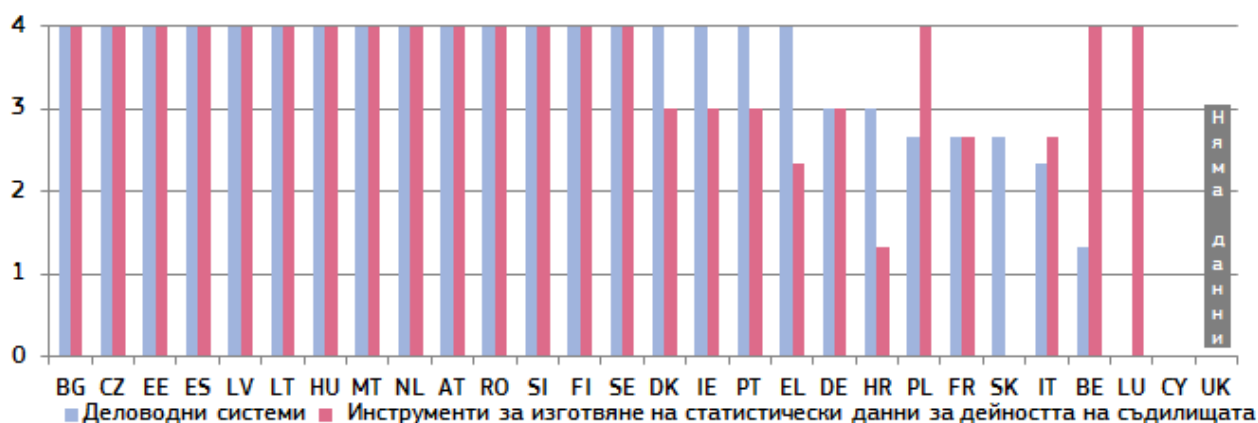
Графика 38: Наличие на мониторинг и оценяване на дейността на съдилищата*
(източник: проучване на Европейската комисия за ефикасност на правосъдието⁶⁰)

* Системата за мониторинг има за цел оценяването на ежедневната дейност на съдилищата, по-специално благодарение на събирането на данни и статистическия анализ. * Системата за оценка се отнася до резултатността от работата на съдебните системи, като по принцип се използват показатели и цели. През 2014 г. всички държави членки са заявили, че разполагат със система, която позволява да се следят броят на новозаведените дела и броят на постановените решения, което прави тези категории нецелесъобразни. Освен това задълбочената работа, осъществена през 2015 г., замества простото позоваване на стандартите за качество като категория за оценка. Това създава възможност за обединяване на останалите категории в единен показател за мониторинг и оценка. Данните за „други елементи“ включват например обжалваните дела (EE, ES, LV), изслушванията (SE) или броя на делата, решени в определени времеви рамки (DK).

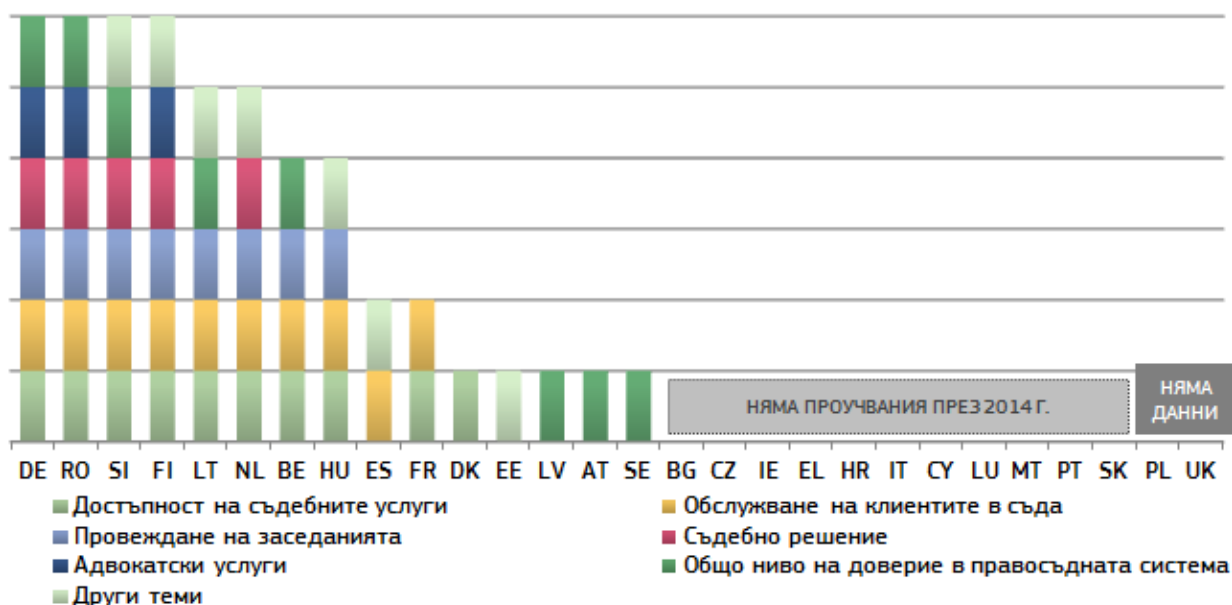
Графика 39: ИКТ, използвани за деловодство и за дейностите по събиране на статистически данни за съдилищата* (претеглен показател: $\min=0$, $\max=4$ ⁶¹)
(източник: проучване на Европейската комисия за ефикасност на правосъдието)

⁶⁰ Данните са за 2014 г.

* IE: Електронното подаване на искове е задължително за делата за обявяване в неплатежоспособност на физически лица, различни от несъстоятелност, и незадължително за всички производства по искове с малък материален интерес.

Графика 40: Теми на проучвания, проведени сред ползватели на услугите на съдилищата или сред юристи* (източник: Европейска комисия⁶²)

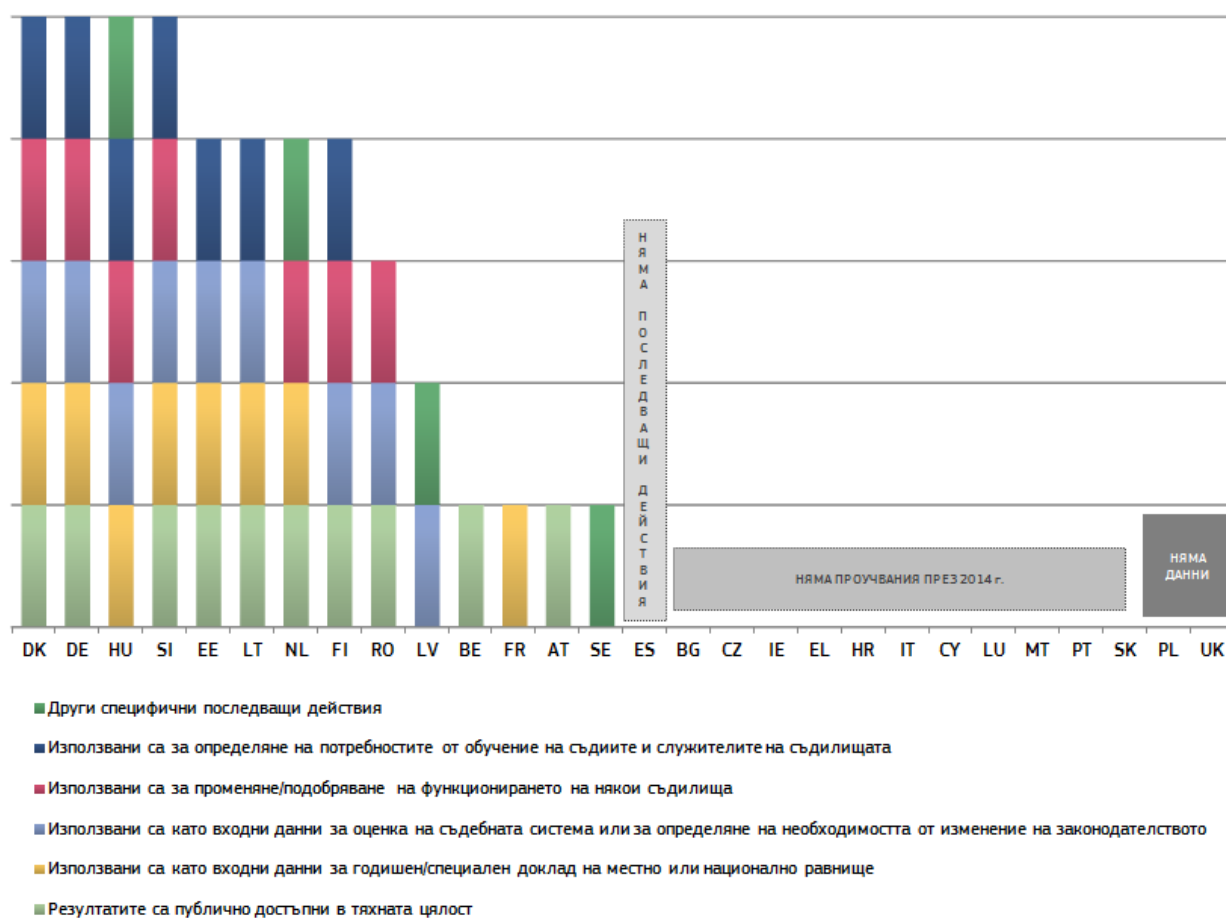

* Някои държави членки, които не са извършили проучвания през 2014 г., направиха това през 2015 г. (IT) или са ги планирали за 2016 г. (IE).

⁶¹ Данните са за 2014 г. Процент на оборудване от 100 % (устройството е напълно внедрено) до 0 % (устройството не съществува) показва функционалното наличие в съдилищата на устройството, обхванато от графиката, съгласно следната скала: 100 % = 4 точки, ако е приложимо за всички въпроси / 1,33 точки на конкретен въпрос; 50-99 % = 3 точки, ако е приложимо за всички въпроси / 1 точка за конкретен въпрос; 10-49 % = 2 точки, ако е приложимо за всички въпроси / 0,66 точки на конкретен въпрос; 1-9 % = 1 точка, ако е приложимо за всички въпроси / 0,33 точки на конкретен въпрос. Въпросът се отнася до вида на разглежданите съдебни спорове (граждански/търговски, наказателни, административни или други).

⁶² Данните са за 2014 г. и са събрани в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи.

Графика 41: Последващи действия във връзка с проучванията, проведени сред ползватели на услугите на съдилищата или сред юристи (източник: Европейска комисия⁶³)

⁶³ Данните са за 2014 г. и са събрани в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи.

ЕВРОПЕЙСКА
КОМИСИЯ

Брюксел, 11.4.2016 г.
COM(2016) 199 final

PART 2/2

**СЪОБЩЕНИЕ НА КОМИСИЯТА ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ, СЪВЕТА,
ЕВРОПЕЙСКИЯ ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛЕН КОМИТЕТ И КОМИТЕТА
НА РЕГИОНИТЕ**

Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за 2016 г.

3.2.4 Стандарти за качество

Стандартите могат да повишат качеството на правосъдните системи¹. През 2015 г. Комисията започна работа с групата на лицата за контакт, по-специално относно стандартите, свързани с функционирането на правосъдните системи. Стандартите за качество включват широк спектър от теми, свързани с изграждането и работата на правосъдните системи. Няколко участници могат да играят роля при определянето на тези стандарти². На графика 42 е представена обща карта на съществуващите стандарти. На нея е показано, че в голям брой държави членки са създадени стандарти, които обхващат множество аспекти на правосъдните системи. Събраната информация показва също, че стандартите се определят основно със закон. Въпросите, които са пряко свързани с оперативното функциониране на съдилищата, обаче се определят основно на равнището на съда, включително чрез добре установени съдебни практики. Това се отнася по-специално до управлението на натрупаните забавени дела, мониторинга на делата, натовареността на съдилищата, услугите, които се предоставят на ползвателите на услугите на съдилищата, оборудването на съдилищата и информацията на страните.

Графика 42: Определени стандарти по отношение на свързани с правосъдната система аспекти* (източник: Европейска комисия³)

	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PT	RO	SI	SK	FI	SE
1. Продължителност/време за обработка на граждански и търговски дела		*		*	*	*		*	*	*	*	*		*	*		*	*	*		*	*	*	*	*	*
2. Продължителност/време за обработка на административни дела				*	*	*		*	*		*	*		*	*		*	*	*		*	*	*	*	*	*
3. Продължителност/време за обработка между първоначалната регистрация на делото и първото изслушване	*	*		*	*	*		*	*	*	*	*		*	*		*	*	*		*	*	*	*	*	*
4. Продължителност/време за обработка между последното изслушване и произнасянето на съдебното решение	*	*		*	*	*	*	*	*	*	*	*		*	*		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
5. Управление на натрупаните забавени дела	*	*		*	*	*	*	*	*	*	*	*		*	*		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
6. Събиране на данни относно граждански и търговски производства		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
7. Събиране на данни относно административни производства		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
8. Взаимосвързаност на ИТ системите за управление на делата, за да се осигури събиране на данни в национален мащаб		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
9. Взаимосвързаност на ИТ системите за управление на делата, за да се осигури сътрудничество между националните съдилища		*	*		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
10. Активен мониторинг на хода на делата		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
11. Натовареност на съдилищата	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
12. Консултации по проекти на законодателни актове относно правосъдната система	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
13. Обслужване, предоставяно на ползвателите на услугите на съдилищата		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
14. Оборудване на съдилищата и достъпност до съдебните помещения		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
15. Информирание на страните за хода на техните дела				*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
16. Планиране и провеждане на изслушванията	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
17. Обработване на жалби, свързани с функционирането на съда, подадени от ползватели на услугите на съдилищата	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
18. Яснота/обосновка или други аспекти, свързани със съдебното решение				*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
19. Публикуване на съдебни решения		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
20. Обучение на съдии	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
21. Обучение на съдебни служители	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
22. Разпределение на човешките ресурси за съдилищата	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
23. Разпределение на материалните ресурси за съдилищата		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
24. Равно представяне на половете в съдебната власт								*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
25. Други стандарти																				*	*	*	*	*	*	

* Следва да се има предвид, че празните полета относно стандартите, свързани с административни дела, могат да се дължат на липсата на конкретна категория за административните дела (например в IE). PL и UK не са предоставили информация относно стандартите. В посочените области стандартите се определят предимно от

¹ Годишният обзор на растежа за 2016 г. (COM(2015) 690 final) се отнася до необходимостта от подобряване на качеството на съдебната власт чрез „използване на стандарти за качество“.

² Стандартите могат да бъдат определени със закон, от съдилищата (включително чрез добре установени съдебни практики), от съдебния съвет (или друг независим орган) или от други (напр. в CZ стандартите в повечето случаи са формуирани от Министерството на правосъдието).

³ Данните са за 2015 г. и са събрани в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи.

съдилищата, включително чрез добре установени съдебни практики. Във всички останали области стандартите се определят предимно от закона.

На графика 43 по-долу се разглеждат шест конкретни аспекта: време за обработка (срокове⁴ и времеви рамки⁵), управление на натрупаните забавени дела, активен мониторинг на делата, информиране на страните, съдебни решения и разпределение на човешките ресурси. Тя показва, че, въпреки че в повечето държави членки обхванатите от стандартите области изглеждат едни и същи, тяхното съдържание може да се различава значително.

Например стандартите в известен брой държави членки в областта на управлението на натрупаните забавени дела предвиждат максимален срок за висящите дела или мерки за коригиране на забавянето⁶. Стандартите за информиране на страните варират от информиране на страните за хода на техните дела в помещения на съда до онлайн достъп на лицата до информацията или нейното автоматично предоставяне⁷. Мониторингът на делата и системите за ранно предупреждение рядко са автоматизирани, въпреки че в повечето държави членки съществуват технически възможности за предоставяне на информация в реално време чрез системите за управление на делата. Стандартизираните електронни образци, с които разполагат съдиите в редица държави членки, могат да варират от обикновени формални модели до по-подробно разработени текстове, които имат за цел да улеснят изготвянето на решенията.

И накрая, видно е, че някои стандарти са определени и се прилагат в национален мащаб, докато други се прилагат само от определени съдилища или територии или за определени видове дела или правни области⁸.

⁴ Срокове са количествени процесуални срокове, които обикновено са определени в процесуалното право, по отношение на някои видове дела или процесуални действия.

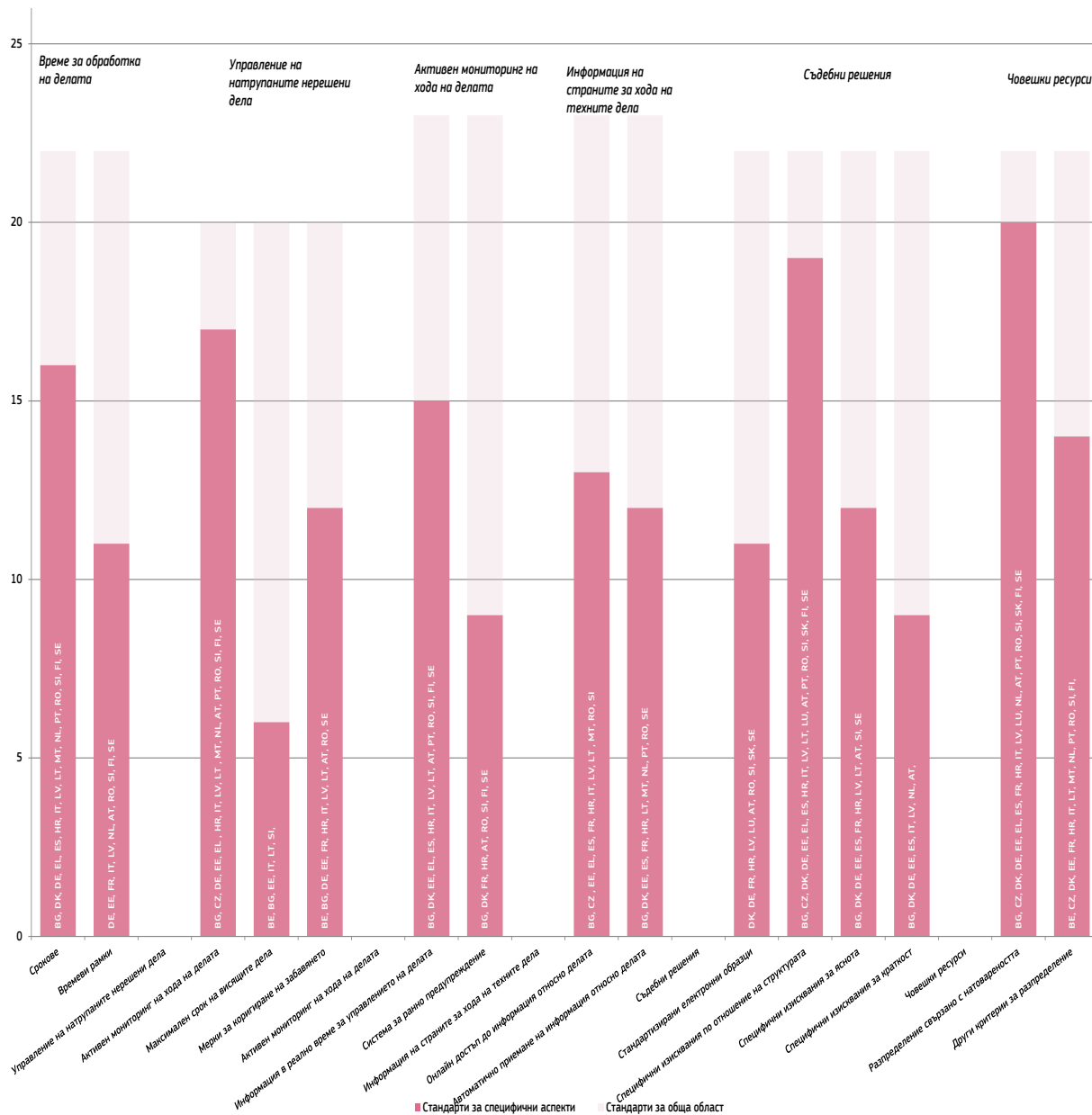
⁵ Времевите рамки са измерими цели/практики за насърчаване на навременното протичане на съдебните производства, например първоинстанционните съдии трябва да направят прогноза за продължителността на съдебния процес в началото на производството, времевите рамки се определят в преговорите между съдилищата и министерството на правосъдието, съдилищата определят времеви стандарти за различните категории дела.

⁶ Например в някои държави членки делата, които са висящи в продължение на 3 години, без страните да предприемат действие по тях, могат да бъдат премахнати от списъка на делата на съда, а делата, които са висящи в продължение на 2 години, се считат за стари и подлежат на стриктно проследяване. Коригиращите мерки могат да включват временно подпомагане от специален съдебен отдел.

⁷ Например страните могат да получат информация за делата си чрез информационните центрове на съдилищата или да бъдат автоматично информирани за съответните промени по електронната поща или с SMS или чрез автоматизиран процес за потребителите на електронната файлова система. В DE съдилищата държат в течение съответните страни по делото, включително без поискване.

⁸ Например в някои държави членки обхватът на онлайн достъпа до информация е ограничен до определени видове дела или съдилища или не е се прилага последователно.

Графика 43: Специфични стандарти по отношение на избрани аспекти, свързани с правосъдната система* (източник: Европейска комисия⁹)

* CY, IE не съобщават за наличието на стандарти в избраните области. PL, UK не предоставят информация относно стандартите. DE: Децентрализирани структури означава, че стандартите могат да са различни в различните федерални провинции и съдилища. По-светлата колона съответства на общия брой на държавите членки, които са определили различни стандарти в избраните области. Стандартите по отношение на времето за обработка на делата се отнасят до гражданските, търговските и административните дела.

⁹ Данните са за 2015 г. и са събрани в сътрудничество с групата на лицата за контакт относно националните правосъдни системи.

3.2.5 Обобщение относно качеството на правосъдните системи

Лесният достъп, достатъчните ресурси, ефективните инструменти за оценка и подходящите стандарти са ключови фактори, които допринасят за качеството на съдебните системи. Информационното табло за 2016 г. потвърждава, че положението в рамките на ЕС съществено се различава, но и също така че много държави членки полагат особени усилия в тези области.

Достъпност

В информационното табло се разглежда достъпността на правосъдните системи по цялата верига на правораздаване и таблото показва следното:

- *Онлайн информация за правосъдната система* е налична във всички държави членки. Въпреки това в някои държави членки все още липсва информация за това как да се започне съдебно производство, както и за формирането на разходите за производствата (графика 18). Някои държави членки са разработили съвременни и лесни за ползване решения в това отношение, например като са създали интерактивен онлайн инструмент, който позволява на кандидатите за правна помощ да изчислят вероятността да отговорят на условията за предоставяне на правна помощ.
- *Правната помощ* е от съществено значение за гарантиране на равнопоставен достъп до правосъдие. В сравнение с 2010 г. е видно, че държавите членки, които са увеличили бюджета си за правна помощ, са повече в сравнение с тези, които са го намалили (графика 19). Сравнението на финансовата допустимост за правна помощ при варианта на потребителски спор показва, че в повечето държави членки прагът на дохода за получаване на правна помощ, покриваща поне част от разходите, надхвърля съответния праг на Евростат по отношение на бедността (графика 20). Някои държави членки използват система, която изисква годишен преглед и евентуално адаптиране на прага за правната помощ.
- *Електронното подаване на искове* не е въведено във всички държави членки (графика 21). Качеството на онлайн производствата по искове с малък материален интерес обаче, например получаване на информация за разглеждането на делото или за възможността за обжалване на съдебните решения, бележи напредък от 2013 г. насам (графика 22). Това е знак, че държавите членки са положили усилия да отговорят на потребностите на гражданите и предприятията, които ползват правосъдната система.
- В някои държави членки *електронната комуникация между съдилищата и страните* все още не е възможна (графика 23). Липсата на инструменти за ИКТ прави съдебните производства по-трудни и скъпи както за съдилищата, така и за страните; например в една държава членка реформа, която дава възможност на съдилищата да изпращат документи на страните и адвокатите по електронен път, е довела до икономии в размер на над 4,2 милиона евро през 2015 г. (повече от 2 % от бюджета на съдилищата).
- *Онлайн достъпът до съдебните решения* по граждански, търговски и административни дела може да се подобри (графика 25). След публикуването на данни по този въпрос в информационното табло за 2015 г. някои държави членки започнаха да предприемат мерки за увеличаване на онлайн достъпа до съдебни решения, включително на първа инстанция.
- *Доброволното използване на алтернативни способи за разрешаване на спорове* (например медиация, помирение) се насърчава и стимулира във всички държави членки. Това се използва по-често при гражданските и търговските спорове, отколкото при трудовоправните и потребителските спорове (графика 27). Тази положителна промяна показва, че съществуват начини за насърчаване на доброволното използване на

алтернативни способи за разрешаване на спорове, без да се засяга основното право на достъп до средства за правна защита пред съда. Очаква се използването на алтернативни способи за разрешаване на спорове при разрешаването на спорове между потребители и търговци да нарасне в бъдеще във връзка с изпълнението през 2016 г. на Директивата за алтернативно решаване на потребителски спорове и Регламента относно онлайн решаване на потребителски спорове¹⁰.

Ресурси

Високото качество на правосъдието изисква достатъчно равнище на финансови и човешки ресурси, подходящо обучение и равнопоставеност между половете при съдиите. Информационното табло показва следното:

- *По отношение на финансовите ресурси* данните показват, че разходите за съдебната система в повечето държави членки остават доста стабилни (графика 28). При определянето на финансовите ресурси за съдебната власт само няколко държави членки вземат предвид текущите данни за броя на новозаведените или решените дела, за да извършат оценка на направените разходи (графика 50).
- *Равнището на равнопоставеност между половете* при съдиите в съдилищата от първа и/или втора инстанция като цяло е добро. В повечето държави членки на всеки пол се падат между 40 и 60 %. Що се отнася до върховните съдилища, въпреки че повечето държави членки действат в посока на постигане на равнопоставеност между половете, напредъкът в някои държави членки остава бавен (графика 32).
- *По отношение на обучението на съдиите* държавите членки признават значението на продължаващото и задължителното въвеждащо обучение (графика 34), като същевременно обаче са необходими усилия за подобряване на обхвата на предлаганото обучение, по-специално по отношение на съдебните умения. Не във всички държави членки се предлага продължаващо обучение в областта на съдебните умения, компютърните умения, съдебното управление и съдебната етика и, когато такова съществува, дейностите по обучение често не успяват да обхванат всички тези умения (графика 36). Освен това някои държави членки не предоставят обучение по комуникация със страните и с пресата (графика 37), която е от ключово значение за крайните потребители и за укрепването на доверието в правосъдната система.

Инструменти за оценка

- *Инструменти за мониторинг и оценка* на функционирането на правосъдните системи съществуват в повечето държави членки (графика 38). Процесите за мониторинг, свързани с натрупаните забавени дела или системите за ранно предупреждение, обаче рядко са автоматизирани (графика 43). Освен това не всички системи за събиране на данни предоставят достатъчно информация относно функционирането на системата, по-специално по отношение на вторите и висшите инстанции и специфичните категории дела, като например делата за обявяване в несъстоятелност. В някои държави членки инструментите за ИКТ от ново поколение са достатъчно гъвкави, за да отговорят на новите потребности или да събират данни относно въздействието на конкретни реформи; например при реформирането на законодателството в областта на алтернативните способи за разрешаване на спорове една държава членка създаде

¹⁰ Директивата за алтернативно решаване на потребителски спорове гарантира, че потребителите и търговците могат да се обърнат към структура в областта на алтернативното решаване на потребителски спорове във връзка с всички свои договорни спорове в почти всички сектори на икономиката, без значение къде (в страната или зад граница) и как (онлайн/офлайн) е направена покупката. Регламентът относно онлайн решаване на потребителски спорове има за цел да улесни използването на алтернативни способи за разрешаване на спорове, произтичащи от покупки онлайн.

специален механизъм за редовно тримесечно събиране на данни с цел оценка на въздействието на тази реформа.

- *ИКТ системите за управление на делата* в много държави членки все още се нуждаят от подобрене, за да се гарантира, че те могат да бъдат използвани за различни цели и се прилагат последователно в цялата правосъдна система (графика 39). В някои държави членки събирането на данни във всички области на правосъдието все още не може да се осъществи в национален мащаб. В някои държави членки ИКТ инструментите не дават възможност за извършване на мониторинг на напредъка на делата в реално време или управление на натрупаните забавени дела, включително идентифициране на особено стари дела. За разлика от това други държави членки разполагат със системи за ранно предупреждение за откриване на проблеми или за спазване на стандартите за обработка на делата, което улеснява своевременното намиране на решения.
- *Редовното използване на проучвания* е важно за по-доброто разбиране на мненията на потребителите и професионалистите за правосъдната система. Използването на проучвания обаче все още не се е превърнало в обичайна практика във всички държави членки (графика 40). Освен това само някои държави членки, в които се използват проучвания, предвиждат систематично проследяване, например за определяне на потребностите от обучение на съдии и служители на съдилищата или за подобряване на функционирането на някои съдилища (графика 41). В една държава членка например те се използват за оценка на четиригодишната работна програма на съдебната власт и залягат в програмата за следващите четири години.

Стандарти

Използването на стандарти е важно за повишаването на качеството на правосъдните системи. В информационното табло за 2016 г. за първи път се използва картографиране за общ преглед на стандартите, уреждащи функционирането на правосъдните системи в държавите членки, от което е видно следното.

- *По-голямата част от държавите членки разполагат със стандарти, които обхващат сходни аспекти на техните правосъдни системи.* Например повечето държави членки разполагат със стандарти за начина, по който трябва да се провеждат съдебните производства, за начините за информиране на страните или за изготвяне на съдебните решения (графика 42).
- Все още обаче са налице *съществени различия по отношение на съдържанието* на тези стандарти и равнището на качество, което се установява чрез тях (графика 43). Освен това съществуват различия при прилагането на стандартите; някои са определени в национален мащаб, докато други се прилагат само от определени съдилища или територии или за определени видове дела или правни области.
- *Що се отнася до стандартите за управление на делата и натрупаните забавени дела*, по-малко от половината от държавите членки разполагат със стандарти относно мерките за намаляване на съществуващото забавяне, а още по-малко са тези, които определят максимален срок за висящите дела. Малко държави членки разполагат със стандарти относно сроковете на производствата и системите за ранно предупреждение, като автоматични съобщения за стари, спешни дела или такива, които изискват особено внимание по друга причина.
- *Стандарти за информиране на страните* за хода на техните дела съществуват в повечето държави членки. Само в някои от тях обаче страните получават автоматични съобщения или разполагат с онлайн достъп до тази информация. В някои държави членки например страните получават автоматични известия чрез електронна файлова

система или напомняния чрез SMS за датата на съдебните заседания.

- *Стандарти за изготвяне на съдебни решения* съществуват в някои държави членки, по-специално такива, с които се налагат специфични изисквания по отношение на структурата. В много държави членки съдиите разполагат и със стандартизирани електронни образци. Те варират от обикновени модели до по-подробни текстове, които имат за цел да улеснят изготвянето на решенията. В по-малък брой държави членки процесуалното право налага общи изисквания за яснота и краткост, а някои дори са изготвили специална политика за използване на разбираем език в писмената и устната комуникация на съдилищата.
- *Стандартите за разпределение на човешките ресурси* в повечето държави членки са свързани с натовареността. Но докато в някои държави рядко се правят корекции, други разполагат с по-гъвкава система за разпределение, която им дава възможност за ежегодно адаптиране към промените или за отчитане на очакваните потребности.

3.3 Независимост

Независимостта на съдебната власт е изискване, произтичащо от правото на ефективни правни средства за защита, залегнало в Хартата на основните права на ЕС (член 47)¹¹. Независимостта е важна и за създаването на привлекателна инвестиционна среда, тъй като е гаранция за справедливост, предвидимост и сигурност на правната система, в която функционират предприятията.

В допълнение към информацията за усещането за независимост на съдебната власт в информационното табло е показан начинът на организация на правосъдните системи с оглед на защитата на независимостта на съдебната власт в определени видове ситуации, при които тя може да бъде застрашена. В резултат на сътрудничеството с европейските съдебни мрежи, по-специално с Европейската мрежа на висшите съдебни съвети (ENCJ), в информационното табло са показани актуални данни относно структурната независимост¹².

За първи път в информационното табло се представят резултатите от проучванията на Евробарометър относно усещането за независимост на съдебната власт от гледна точка на гражданите и предприятията.

3.3.1 Усещане за независимост на съдебната власт

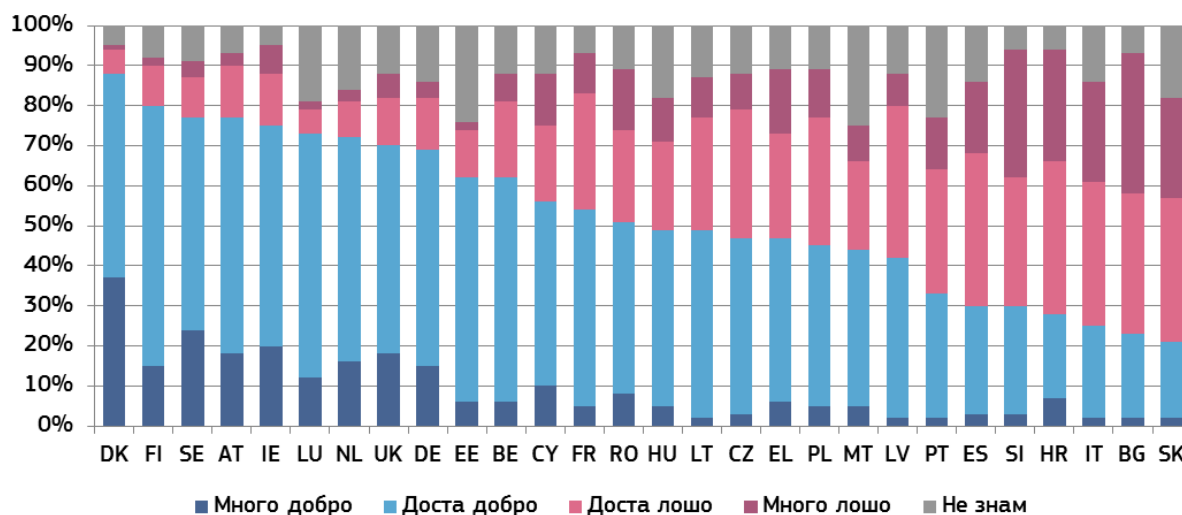
Графика 44: Усещане сред широката общественост за независимостта на съдилищата и съдиите (източник: Евробарометър¹³)

¹¹ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT&from=BG>

¹² Данните се основават на наръчника на Европейската мрежа на висшите съдебни съвети (ENCJ) и на отговорите на актуализиран въпросник, разработен от Комисията в тясно сътрудничество с ENCJ. Отговорите на актуализирания въпросник от държавите членки, в които не съществуват съдебни съвети или които не са членове на ENCJ (CZ, DE, EE, EL, CY, LU, AT и FI), бяха получени чрез сътрудничество с Мрежата на председателите на върховните съдилища на Европейския съюз. Вж. Наръчника на Европейската мрежа на висшите съдебни съвети, октомври 2015 г., който може да бъде намерен на адрес:

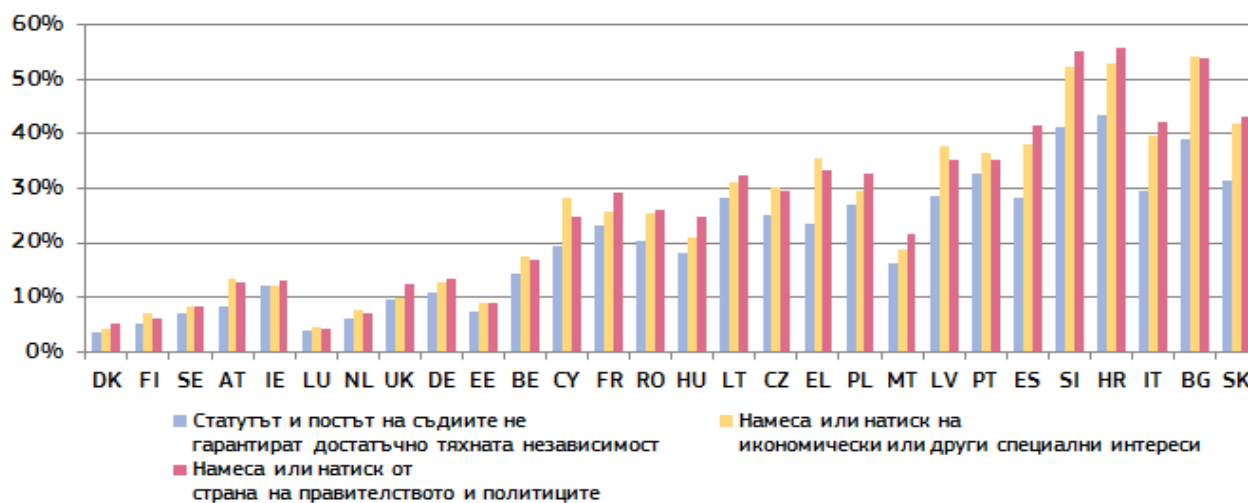
http://www.encj.eu/images/stories/pdf/workinggroups/guide/encj_guide_version_oct_2015.pdf

¹³ Проучване на Евробарометър FL435, проведено между 24 и 25 февруари 2016 г.; отговори на въпроса: „Доколкото ви е известно, как бихте оценили правосъдната система (в нашата страна) по отношение на независимостта на съдилищата и съдиите? Бихте ли казали, че тя е в много добро състояние, в доста добро състояние, в доста лошо състояние или в много лошо състояние?“, може да бъде намерено на адрес: http://ec.europa.eu/justice/effective-justice/scoreboard/index_en.htm

Графика 45: Основни причини за усещането сред широката общественост за липса на независимост (дял от всички отговорили — по-висока стойност означава по-голямо влияние) (източник: Евробарометър¹⁴)

Графиката показва основните причини за усещането сред широката общественост за липса на независимост на съдилищата и съдиите. Отговорилите, по чиято преценка независимостта на правосъдната система е „в доста лошо състояние“ или „в много лошо състояние“, са могли да избират измежду три причини, които да обяснят тяхната оценка. Държавите членки са подредени както на графика 44.

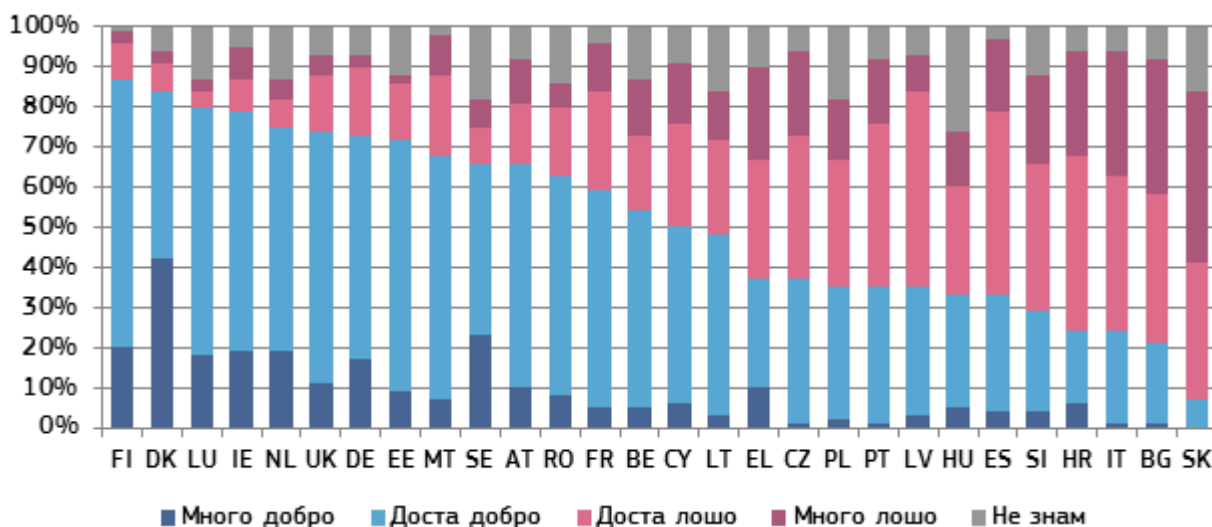

От отговорилите, по чиято преценка независимостта на правосъдната система е „в много добро състояние“ или „в доста добро състояние“, почти три четвърти (еквивалентно на 39 % от всички отговорили) посочват гаранциите, предоставяни от статута и поста на съдиите, като причина за своята оценка¹⁵.

¹⁴ Проучване на Евробарометър FL435, отговори на въпроса: „Бихте ли посочили до каква степен всяка от следните причини обяснява Вашата оценка за независимостта на правосъдната система в (нашата страна): до голяма степен, донякъде, не съвсем, въобще не?“.

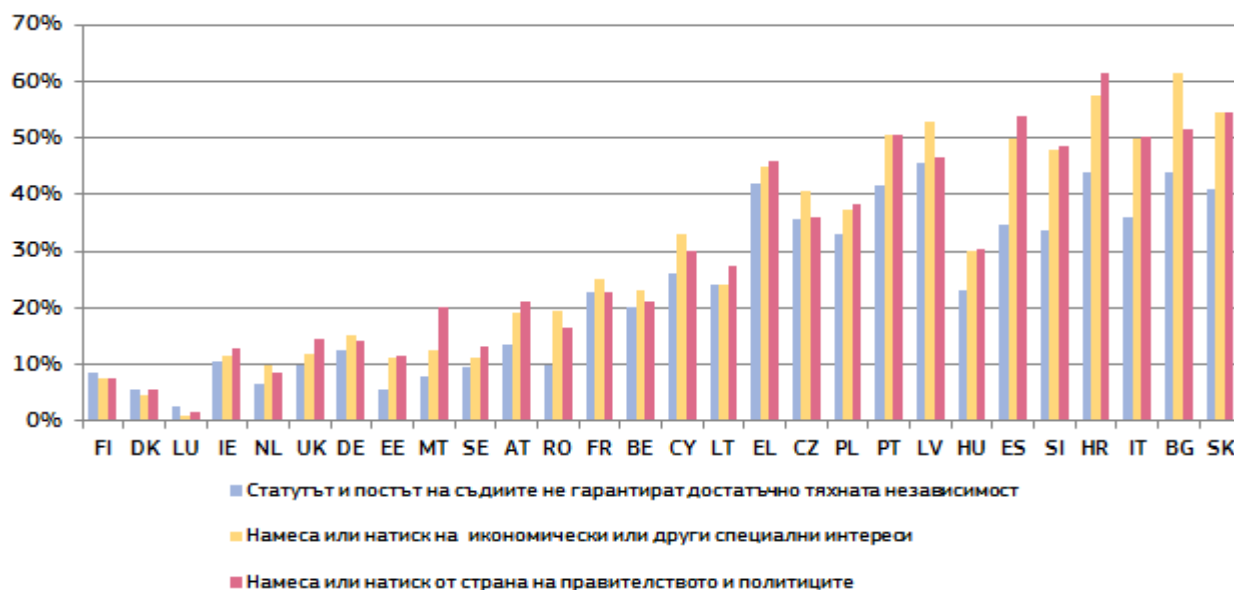
¹⁵ Проучване на Евробарометър FL435.

Графика 46: Усещане сред дружествата за независимостта на съдилищата и съдиите
(източник: Евробарометър¹⁶)

Графика 47: Основни причини за усещането сред дружествата за липса на независимост (дял от всички отговорили — по-висока стойност означава по-голямо влияние) (източник: Евробарометър¹⁷)

Графиката показва основните причини за усещането на дружествата за липса на независимост. Отговорилите дружества, по чиято преценка независимостта на правосъдната система е „в доста лошо състояние“ или „в много лошо състояние“, са могли да избират измежду три причини, които да обяснят тяхната оценка. Държавите членки са подредени както на графика 46.

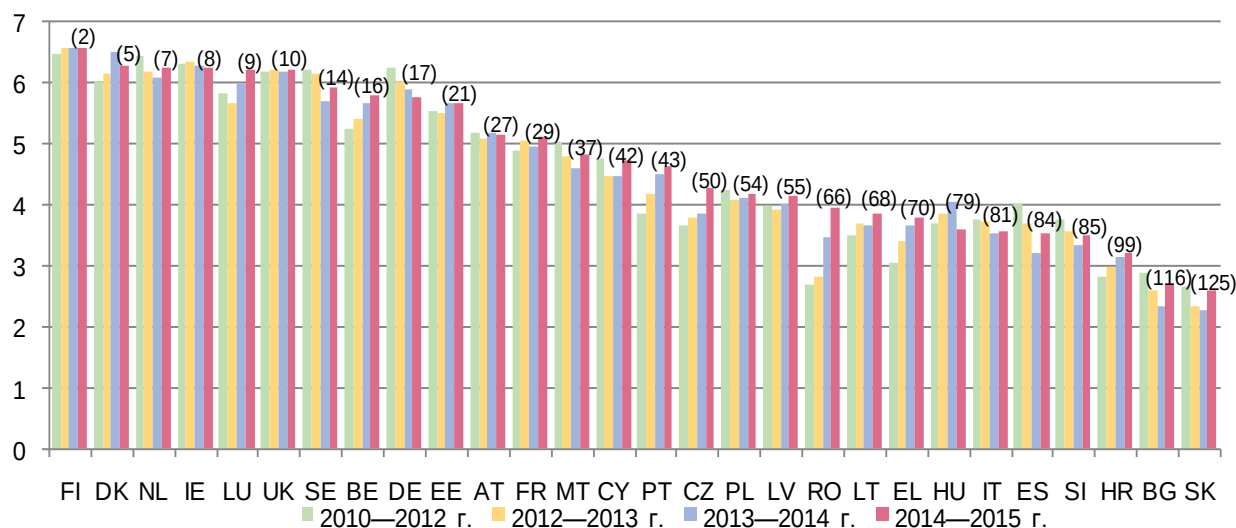

¹⁶ Проучване на Евробарометър FL435, проведено между 25 февруари и 4 март 2016 г.; отговори на въпроса: „Доколкото ви е известно, как бихте оценили правосъдната система (в нашата страна) по отношение на независимостта на съдилищата и съдиите? Бихте ли казали, че тя е в много добро състояние, в доста добро състояние, в доста лошо състояние или в много лошо състояние?“, може да бъде намерено на адрес: http://ec.europa.eu/justice/effective-justice/scoreboard/index_en.htm

¹⁷ Проучване на Евробарометър FL436, отговори на въпроса: „Бихте ли посочили до каква степен всяка от следните причини обяснява вашата оценка за независимостта на правосъдната система в (нашата страна): до голяма степен, донякъде, не съвсем, въобще не?“.

От отговорилите предприятия, по чиято преценка независимостта на правосъдната система е „в много добро състояние“ или „в доста добро състояние“, почти три четвърти (еквивалентно на 36 % от всички отговорили предприятия) посочват гаранциите, предоставяни от статута и поста на съдиите, като причина за своята оценка¹⁸.

Графика 48: СИФ: усещане на предприятията за независимост на съдебната система (усещане — по-висока стойност означава по-положително усещане) (източник: Световен икономически форум¹⁹)

* Числото в скоби обозначава последното във времето заемано място измежду 140 участващи държави в света.

3.3.2 Структурна независимост

За гарантирането на структурна независимост са необходими правни гаранции. В повечето държави членки съществува съдебен съвет, натоварен с гарантиране на независимостта на съдебната власт. Графики 49 и 50 представят разширено и актуализирано сравнение на състава (в зависимост от процеса на номиниране) и основните правомощия на действащите съвети в ЕС. Този сравнителен преглед би могъл да помогне на държавите членки при приемането на реформи, които ще гарантират ефективността на съдебните съвети като независими национални институции, които носят крайната отговорност да подкрепят съдебната власт, за да може тя да осигурява независимо правораздаване, като същевременно се отчитат традициите и особеностите на националните правосъдни системи.

В информационното табло също така се разглежда начинът, по който съдебните системи са организирани, за да защитават съдебната независимост в определени видове ситуации, при които независимостта може да бъде застрашена. Четирите показателя показват гаранциите в такива ситуации: гаранции срещу преместването на съдии без съгласието им (графика 52), освобождаването от длъжност на съдии (графика 53), разпределението на новозаведените дела в

¹⁸ Проучване на Евробарометър FL436.

¹⁹ Показателят на СИФ се основава на отговорите на въпроса в проучването: „До каква степен правосъдната система във Вашата държава е независима от влиянието на правителството, отделни физически лица или дружества? [1 = изобщо не е независима; 7 = напълно независима е]“. Отговори на проучването са дали представителна извадка от предприятия, които представляват основните отрасли в икономиката (селско стопанство, преработвателна промишленост, непреработвателна промишленост и услуги) във всички съответни държави. Проучването се провежда в различни формати, включително директни интервюта или телефонни интервюта с фирмени ръководители, изпратени по пощата хартиени формуляри и онлайн проучвания, които могат да бъдат намерени на адрес: <http://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2015-2016>

съда (графика 54) и самоотводите и отводите на съдии (графика 55). В *Препоръката от 2010 г. на Съвета на Европа относно съдиите: независимост, ефикасност и отговорности* („Препоръката“) се определят стандарти, чрез които да се гарантира съблюдаването на независимостта на съдебната власт в такива ситуации²⁰. Данните са актуализирани в случаите, в които правната уредба или практика в държавите членки се е променила след публикуването на информационното табло за 2015 г. Те представят преглед на правните гаранции в някои видове ситуации. Те обаче не предоставят оценка или количествени данни за ефективността на правните гаранции и само по себе си наличието на повече гаранции не обезпечава ефективността на съдебната система²¹. Трябва също да бъде отбелязано, че прилагането на политики и практики за насърчаването на етичността и за предотвратяването на корупцията в рамките на съдебната власт също е от съществено значение за гарантирането на нейната независимост.

Графика 49: Състав на съдебните съвети в зависимост от процеса на номиниране*²²

Графиката показва състава на висшите съдебни съвети²³ — членове на Европейската мрежа на висшите съдебни съвети, в съответствие с процеса на номиниране и в зависимост от това дали членовете са съдии/прокурори, избрани или номинирани/предложени от своите колеги, членове, номинирани от изпълнителната или законодателната власт, или членове, номинирани от други институции и органи. Поне половината от членовете на съветите следва да бъдат съдии, избрани от своите колеги от всички равнища на съдебната власт и при съблюдаване на плурализма в рамките на съдебната власт²⁴.

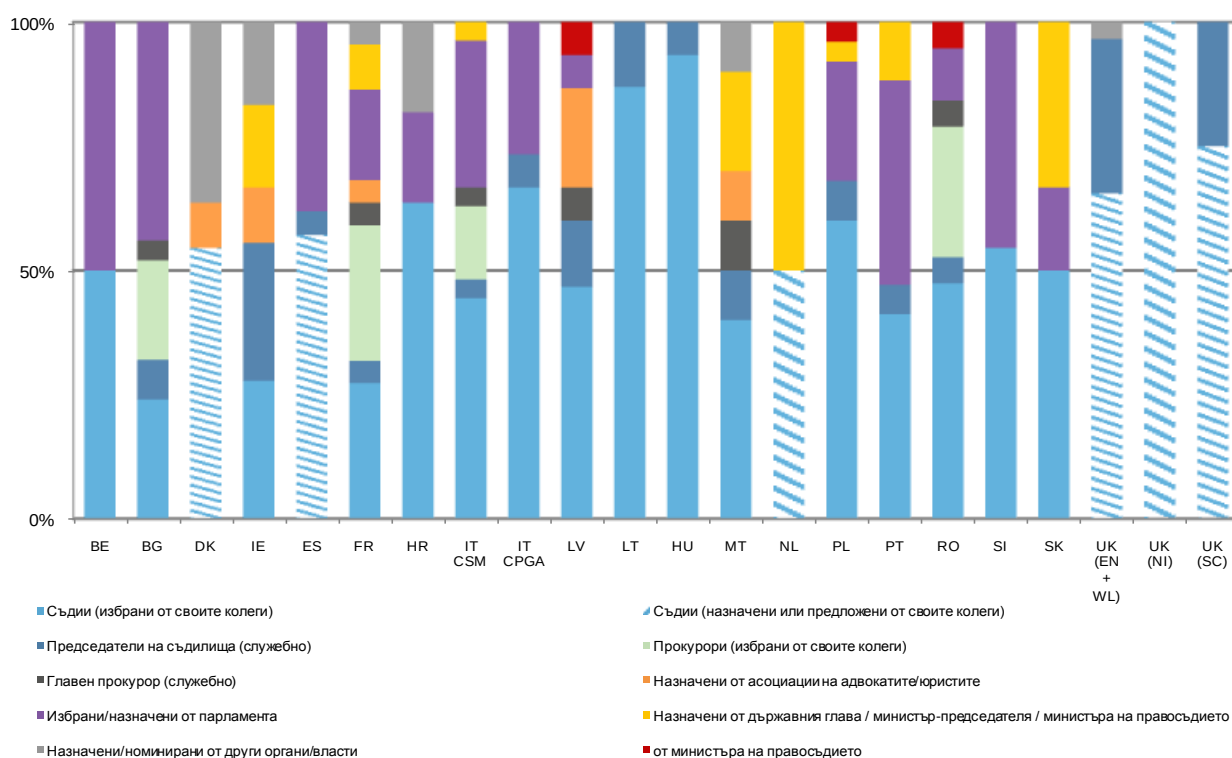
²⁰ Препоръка CM/Rec(2010)12 на Комитета на министрите към държавите членки относно съдиите: независимост, ефикасност и отговорности.

²¹ Този преглед показва как са организирани правосъдните системи. Той няма за цел да отразява тяхната сложност и подробна уредба.

²² Въз основа на Наръчника на ENCJ, октомври 2015 г.

²³ Съдебните съвети са независими органи, създадени със закон или по силата на Конституцията, с които се цели защита на независимостта на съдебната власт и на отделните съдии и по този начин се насърчава ефективното функциониране на съдебната система. Всички три съвета на UK са включени в прегледа: UK (EN+WL) — Съветът на съдиите на Англия и Уелс, UK (NI) — Съветът на съдиите за Северна Ирландия, както и UK (SC) — Съветът на съдиите за Шотландия.

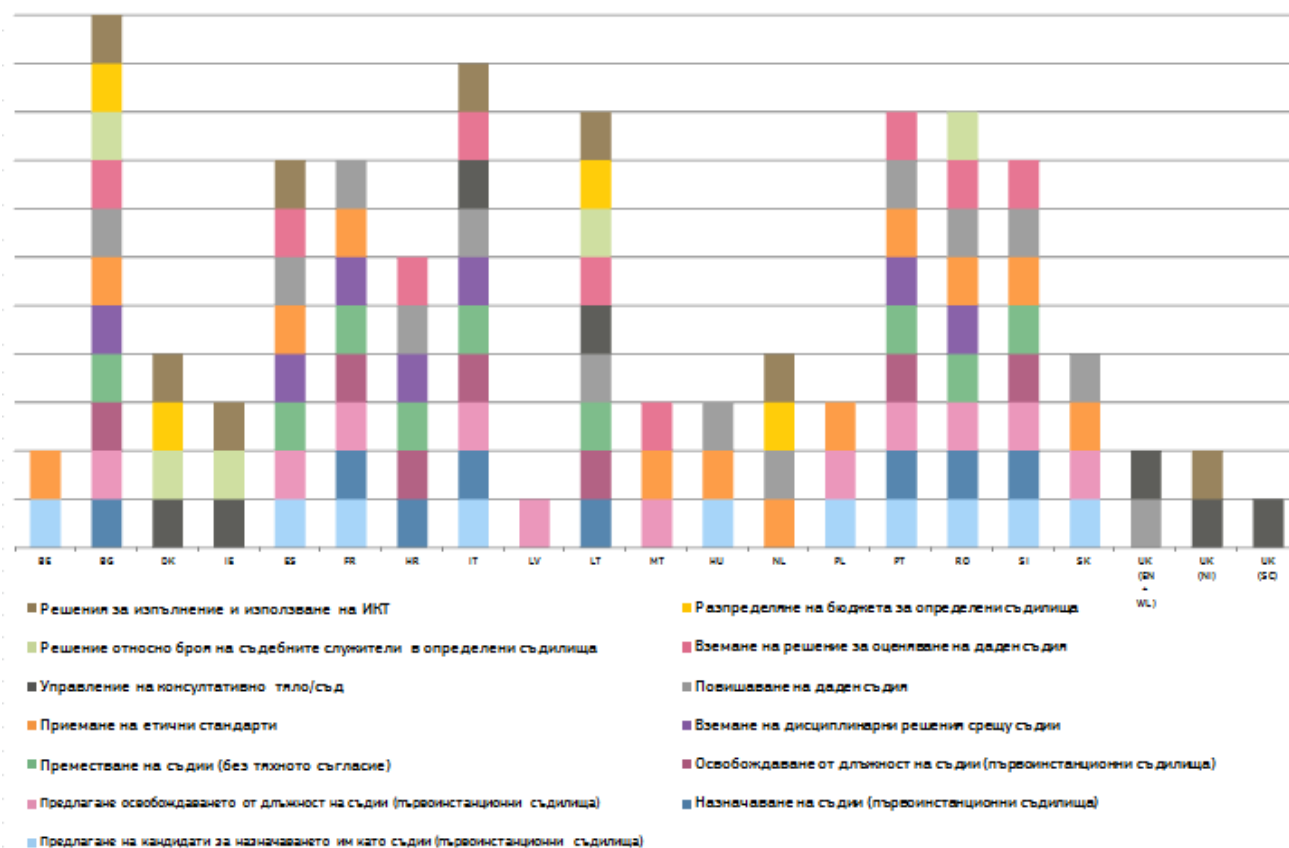
²⁴ Вж. Препоръката, параграфи 26—27.

* BE: членовете на съдебните съвети са съдии или прокурори; BG: категорията „прокурори“ включва един избран разследващ магистрат; DK: всички членове се назначават официално от министъра на правосъдието; категорията „назначен/номиниран от други органи/власти“ включва двама представители на съда (номинирани от синдикалната организация на административните служители и от синдикалната организация на полицията); ES: членовете на съвета, идващи от съдебната система, се назначават от парламента — съветът съобщава на парламента списъка на кандидатите, които са получили подкрепата на асоциация на съдиите или на двадесет и пет съдии; FR: съветът има два състава — единият е с компетентност по отношение на съдиите, а другият е с компетентност по отношение на прокурорите; съветът включва един член на Conseil d'Etat (Държавния съвет), избран от общото събрание на Conseil d'Etat; IT — CSM: Consiglio Superiore della Magistratura (компетентен за гражданските и наказателните дела); категорията „съдии“ включва двама магистрати (съдии и/или прокурори), избрани от Върховния съд; IT — CPGA: Consiglio di presidenza della giustizia amministrativa (компетентен за административните дела); MT: лидерът на опозицията назначава един член, който не е свързан с професията; NL: членовете се назначават официално с кралски указ по предложение на министъра на сигурността и правосъдието; RO: избрани магистрати, утвърдени от Сената; SI: членовете, избрани от Народното събрание по предложение на президента на републиката.

Графика 50: Правомощия на съдебните съвети*²⁵

На тази графика са показани някои от основните правомощия на съветите — членове на ENCJ, каквито са правомощията, отнасящи се до назначаването на съдии и правомощията, свързани с кариерите на съдиите. Тя беше разширена, за да включи правомощието за оценяване на съдиите и определени управленски правомощия като правомощието за определяне на броя на служителите в съдилищата, отпускане на бюджет на определени съдилища и вземане на решения за използването на ИКТ в съдилищата.

* Графиката представя само определени правомощия и не е изчерпателна. Съдебните съвети разполагат с допълнителни правомощия, които не са посочени тук. IT: в колоната се посочват правомощията за двата съвета — CSM (Съвет на съдилищата по граждански и наказателни дела) и CPGA (Съвет на административните съдилища); само CPGA разполага с правомощията относно ИКТ в съдилищата и той е консултативен орган; LV: други самоуправляващи се съдебни органи упражняват определени правомощия, например по отношение на дисциплината и етиката; в някои държави изпълнителната власт е длъжна по закон или на практика да следва предложение на съдебния съвет при назначаването или освобождаването от длъжност на съдия (напр. ES).

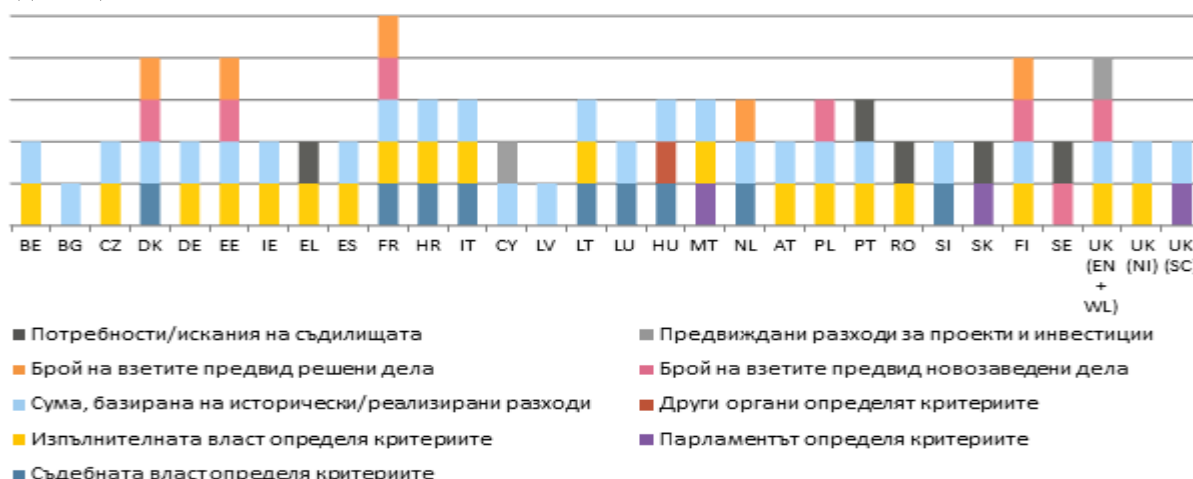
Графика 51: Критерии за определяне на финансовите ресурси за съдебната власт*²⁶

Графиката показва коя от властите (съдебна, законодателна или изпълнителна власт) определя критериите за определяне на финансовите ресурси за съдебната власт. В нея се представят също така следните критерии по държави: разпределените суми се базират на историческите или

²⁵ Въз основа на Наръчника на ENCJ, октомври 2015 г.

²⁶ Данните са събрани посредством актуализиран въпросник, изготвен от Комисията в тясно сътрудничество с ENCJ. Отговорите на държави членки, в които няма съдебни съвети, са получени чрез сътрудничество с Мрежата на председателите на върховните съдилища на ЕС. Държавите членки са подредени по азбучен ред в зависимост от техните географски наименования на съответния им език. Височината на колонките не отразява непременно ефективността на гаранциите.

реализираните разходи, което е най-често срещаният критерий, или в по-редки случаи – на броя на новозаведените/решените дела, предвижданите разходи или потребностите/исканията на съдилищата.

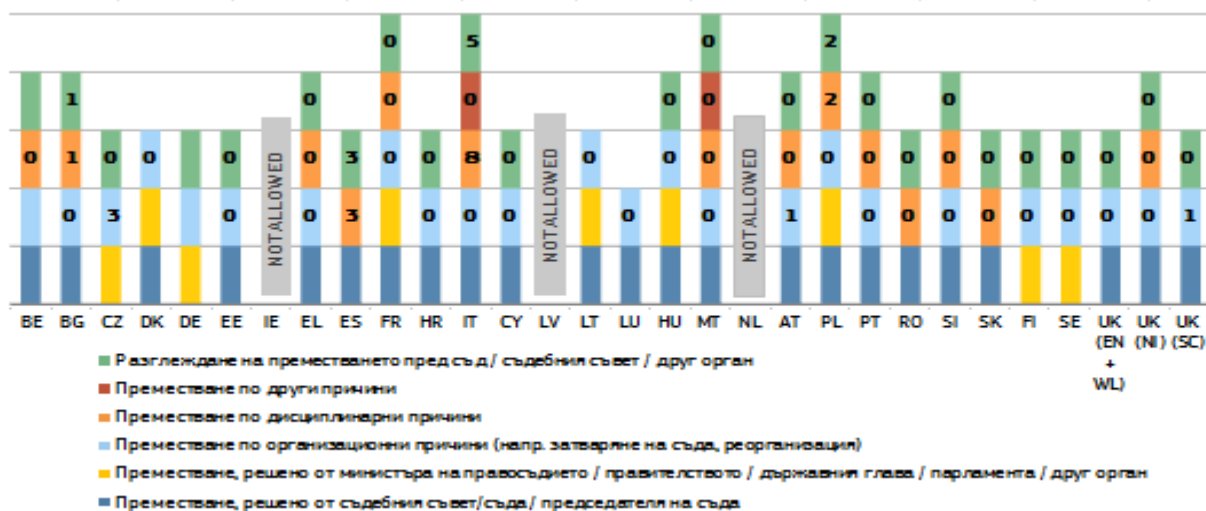
* EL и CY: информация от информационното табло за 2015 г.; DK: взема се предвид броят на новопостъпилите и решените дела на първа инстанция; DE: само за бюджета на Върховния съд — що се отнася до първа и втора инстанция, правосъдните системи се различават в различните федерални провинции; EE: взема се предвид броят на новопостъпилите и решените дела на първа и втора инстанция; FR: взема се предвид броят на новопостъпилите и решените дела на съдилищата от всички инстанции; IT: Министерството на правосъдието определя критерии за съдилищата по граждански и наказателни дела, докато съдебният съвет (CPGA) определя критерии за административните съдилища; HU: законът постановява, че заплатите на съдиите се определят в Закона за централния бюджет по такъв начин, че сумата не трябва да бъде по-ниска отколкото през предходната година; NL: взет е предвид броят на решените дела въз основа на оценка на разходите за съдилищата.

Графика 52: Гарантии срещу преместването на съдии без съгласието им²⁷ (несменяемост на съдиите)

Графиката показва дали преместването на съдии без тяхното съгласие е позволено и ако това е така, кои органи вземат решенията за преместванията, причините за преместванията и дали е възможно да се обжалват тези решения. Числата показват колко съдии са били преместени през 2014 г., без те да са дали съгласието си за това, поради организационни, дисциплинарни или други причини, и колко от тях са обжалвали такова преместване (ако липсват числа, това означава, че няма налични данни)²⁸.

²⁷ Данните са събрани посредством актуализиран въпросник, изготвен от Комисията в тясно сътрудничество с ENCJ. Отговорите на държави членки, в които не съществуват съдебни съвети, са получени чрез сътрудничество с Мрежата на председателите на върховните съдилища на ЕС. Държавите членки са подредени по азбучен ред в зависимост от техните географски наименования на съответния им език. Височината на колонките не отразява непременно ефективността на гаранциите.

²⁸ Параграф 52 от Препоръката съдържа гаранции за несменяемостта на съдиите. Съдиите не следва да бъдат премествани на друга съдийска длъжност без тяхното съгласие, освен в случаи на дисциплинарни наказания или реформа на организацията на съдебната система.

* BE: преместване по организационни причини само в рамките на съда; CZ: съдия може да бъде преместен само в съд от същата инстанция или съд, който е с една инстанция по-високи или по-нисши (като всички са в един и същ съдебен район); DE: преместване за не повече от три месеца и само в случаи на заместване; FR: министърът на правосъдието може да премести съдия по организационни причини в редки случаи, като закриването на съд или по причини от правно естество, като например срочни назначения (за председател на съд или за специализирани функции); IT: шест съдии, преместени от CSM (съвет на съдилищата по граждански и наказателни дела), трима от които са обжалвали преместването; двамата съдии, преместени от CPGA (съвет на административните съдилища), са обжалвали преместването; CPGA може да прави премествания само по дисциплинарни причини; LT: временно преместване, когато е налице спешна нужда да се гарантира надлежното функциониране на съда; RO: само временно преместване до една година на основание на дисциплинарни санкции; FI: преместване при реорганизация на функциите на публичната администрация.

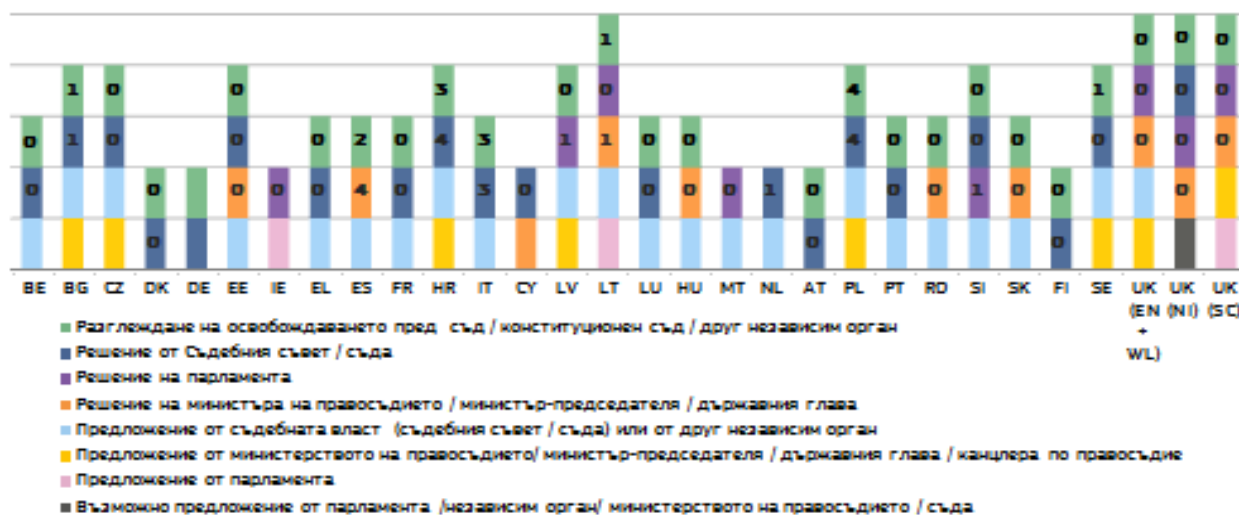
Графика 53: Освобождаване от длъжност на първоинстанционни и второинстанционни съдии^{*29}

Графиката показва органите с правомощия да предлагат и вземат решения за освобождаването от длъжност на първоинстанционни и второинстанционни съдии³⁰. Горната част на колоната показва кой взема окончателното решение³¹, а долната част показва, когато това е целесъобразно, кой предлага освобождаване от длъжност или с кого трябва да се проведе консултация преди вземането на решение. Числата показват колко съдии (от всички съдебни инстанции) са били освободени от длъжност през 2014 г. от даден орган и колко от тях са обжалвали освобождаването (ако липсват числа, това означава, че няма налични данни).

²⁹ Данните са събрани посредством актуализиран въпросник, изготвен от Комисията в тясно сътрудничество с ENCIJ. Отговорите на държави членки, в които не съществуват съдебни съвети, са получени чрез сътрудничество с Мрежата на председателите на върховните съдилища на ЕС. Държавите членки са подредени по азбучен ред в зависимост от техните географски наименования на съответния им език. Височината на колонките не отразява непременно ефективността на гаранциите.

³⁰ Параграфи 46 и 47 от Препоръката изискват от националните системи да осигурят гаранции за защита при освобождаване от длъжност на съдии.

³¹ В зависимост от основанията за освобождаване от длъжност и ранга на съдията (напр. председател на съд) това решение може да бъде взето от един орган или от два различни органа.

* IT: CSM (съветът на съдилищата по граждански и наказателни дела) е освободил от длъжност трима съдии, които са обжалвали; CPGA (съветът на административните съдилища) не е освободил от длъжност нито един съдия; PT: съдии не са били освободени от длъжност, но тримата съдии, които са били принудително пенсионирани, са обжалвали това решение; SE: обжалването се е отнасяло до решение на окръжния съд за преразглеждане на решение на Националния съвет за дисциплинарни нарушения от 2011 г.; UK (EN+WL): от длъжност не са били освободени съдии на пълно работно време, а само съдии, работещи на непълно работно време (на хонорар), а именно един съдия в трибунал, петима съдии в съдилища и десет членове на трибунал (непрофесионални магистрати); в някои държави изпълнителната власт има задължение — законоустановено или произтичащо от установената практика — да следва предложение, внесено от съдебния съвет, за освобождаването от длъжност на съдия (напр. ES, LT).

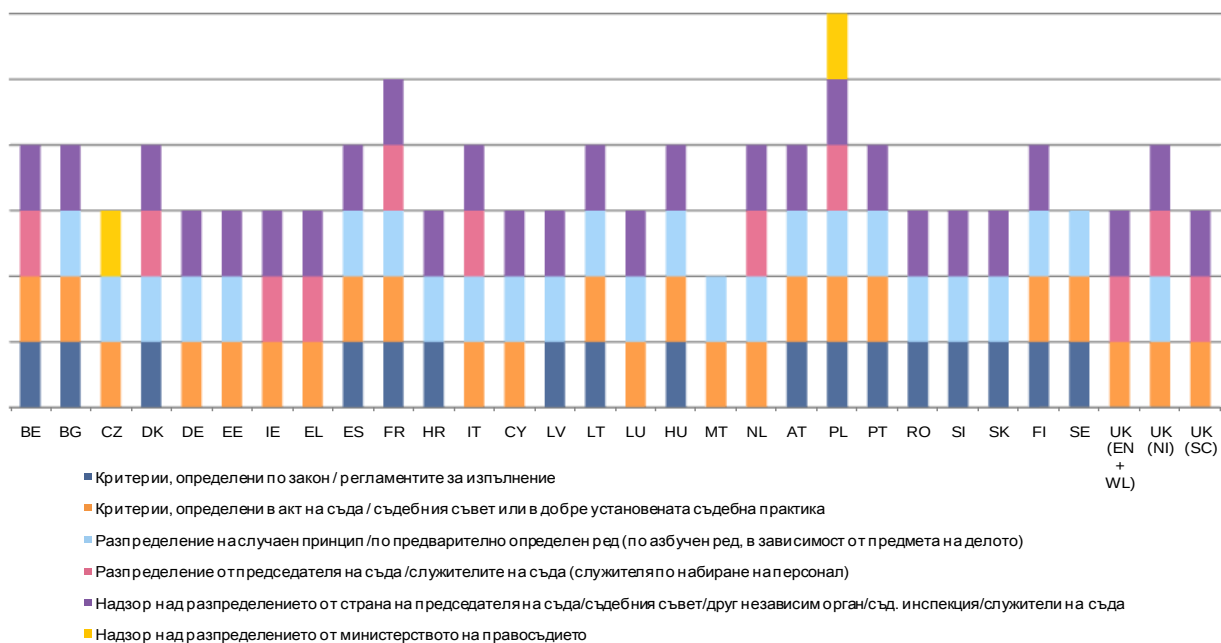
Графика 54: Разпределение на делата в съда³²

Графиката представя на какво равнище се определят критериите за разпределение на делата в съда, как се разпределят делата и кой орган осъществява надзор върху разпределението³³. От съществено значение е също така начинът, по който се прилагат на практика системи като системата за разпределяне на делата на случаен принцип³⁴.

³² Данните са събрани посредством актуализиран въпросник, изготвен от Комисията в тясно сътрудничество с ENCJ. Отговорите на държави членки, в които не съществуват съдебни съвети, са получени чрез сътрудничество с Мрежата на председателите на върховните съдилища на ЕС. Държавите членки са подредени по азбучен ред в зависимост от техните географски наименования на съответния им език. Височината на колонките не отразява непременно ефективността на гаранциите.

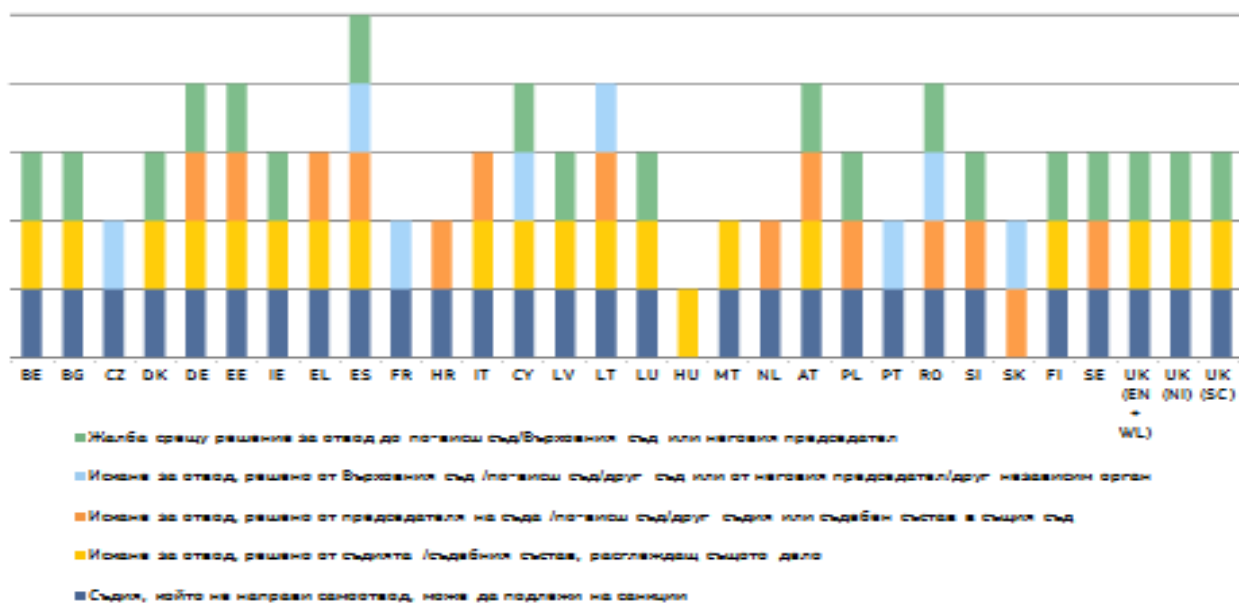
³³ Параграф 24 от Препоръката изисква системите за разпределение на делата в съда да спазват обективни предварително установени критерии с цел защита на правото делото да се гледа от независим и безпристрастен съдия.

³⁴ Например в последния доклад на Комисията относно напредъка на България по механизма за сътрудничество и проверка BG се приканва: „Да изгради капацитет в рамките на [BCC] и [Инспектората към BCC] за наблюдение на прилагането и сигурността на новата система за случайно разпределяне на делата в съдилищата. Тези институции трябва да бъдат прозрачни относно резултатите от инспекциите и последващите действия за справяне с установените проблеми“. COM(2016) 40 final, който може да бъде намерен на адрес: http://ec.europa.eu/cvm/docs/com_2016_40_en.pdf

Графика 55: Самоотвод и отвод на съдия³⁵

На графиката е показано дали съдиите могат да подлежат на санкции, ако не изпълнят задължението да си направят отвод от разглеждане на дело, по което тяхната безпристрастност е под въпрос или е компрометирана, или когато е налице основателно усещане за предубеденост. Освен това графиката показва кой орган³⁶ е отговорен за взимане на решение по искане за отвод, направено от страна, която възнамерява да отстрани даден съдия.³⁷

³⁵ Данните са събрани посредством актуализиран въпросник, изготвен от Комисията в тясно сътрудничество с ENCJ. Отговорите на държави членки, в които не съществуват съдебни съвети, са получени чрез сътрудничество с Мрежата на председателите на върховните съдилища на ЕС. Държавите членки са подредени по азбучен ред в зависимост от техните географски наименования на съответния им език. Височината на колонките не отразява непременно ефективността на гаранциите.

³⁶ Понякога в зависимост от ранга на съда, в който заседава съдията, чийто отвод се иска, повече от един орган може да е оправомощен да вземе такова решение.

³⁷ Съгласно параграфи 59, 60 и 61 от Препоръката съдиите следва да действат независимо и безпристрастно при всички дела и да си направят отвод по дело или да откажат да действат в случай на основателни причини, определени единствено със закон.

3.3.3 Дейност на съдебните мрежи относно независимостта на съдебната власт

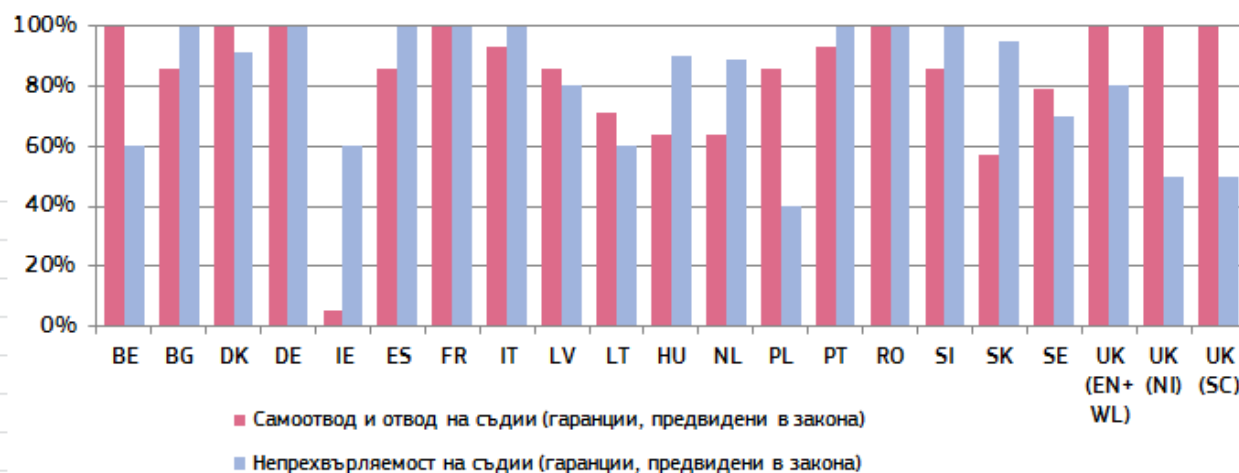
Информационното табло представя сравнителен преглед на някои правни гаранции, насочени към защита на независимостта на съдебната власт, но не предоставя оценка на тяхната ефективност. В предходните информационни табла Комисията насърчи съдебните мрежи да задълбочат своята оценка на ефективността на тези правни гаранции за независимост на съдебната власт и посочи, че това ще се отрази на начина, по който констатациите могат да бъдат представени в бъдещите информационни табла.

Като първа стъпка в тази посока през 2015 г. ENCJ проведе проучване³⁸ относно независимостта и отчетността на съдебната власт, предмет на което бяха гаранциите, установени в закон. В рамките на проучването беше направен преглед на ситуацията в държавите членки, чиито съдебни съвети са членове на ENCJ. Освен проучване на усещането на съдиите за независимост, проучването съдържа редица показатели, свързани с независимостта на съдебната власт, като например организационна автономия, финансиране на съдебната власт, управление на съдилищата, решения относно човешките ресурси, свързани със съдиите, непрехвърляемост, процедура за обжалване, периодично докладване, отношения с пресата, съдебна етика, самоотводи и отводи. Някои от тези показатели се отнасят до ситуации, представени в графиките по-горе, като например тези, свързани с непрехвърляемостта на съдии и със самоотвода и отвода на съдии.

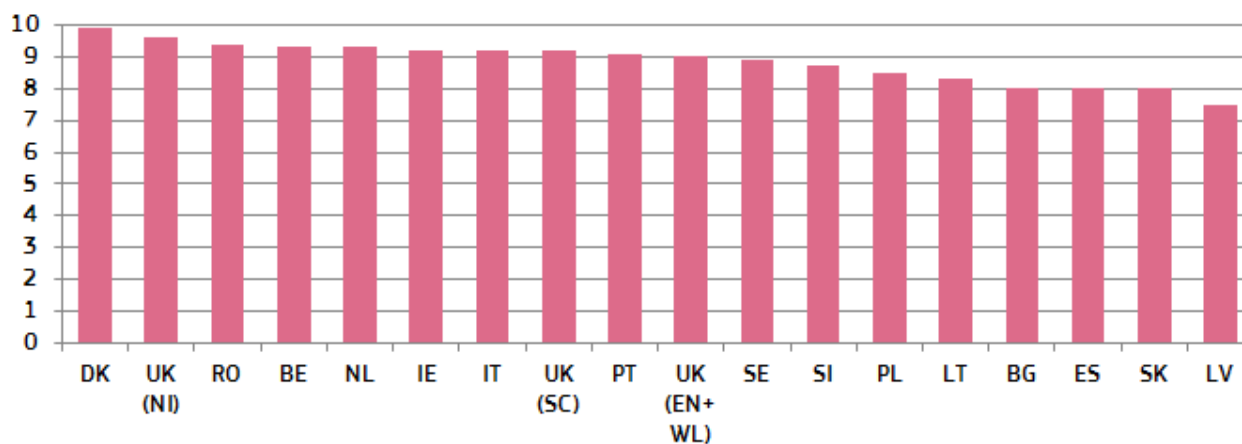
³⁸ Доклад на ENCJ за независимостта и отчетността на съдебната власт и прокуратурата за 2014—2015 г. Показателите на ENCJ се отнасят за правните и други аспекти на съдебната система, които могат да бъдат обективно наблюдавани и които са от съществено значение за независимостта и отчетността. Що се отнася до измерването на тези обективни аспекти, съветите, или когато такива няма, други управителни органи, са отговорни за оценяването и категоризацията с помощта на стандартизиран въпросник. Това оценяване представлява самооценка на аспекти, които могат да бъдат проверени от всяко едно лице, осведомено за въпросните правни системи. Показателите представляват гледището на ENCJ за начина, по който следва да изглеждат законоустановените мерки за защита на независимостта на съдебната власт. Вж. стр. 16 и 23 от доклада на ENCJ, който е на разположение на адрес: http://www.encj.eu/images/stories/pdf/workinggroups/independence/encj_report_independence_accountability_2014_2015_adopted_ga_corr_2016.pdf

Графика 56: Примери за гаранциите, проучени от ENCJ³⁹

Графиката по-долу се отнася до самоотвода и отвода на съдии и непрехвърляемостта на съдии. Тя позволява да се добие представа относно мерките, предвидени в закон във връзка с тези ситуации, като не измерва тяхната ефективност на практика, нито оценява използването им. По-конкретно графиката показва мерките за доброволен самоотвод, неспазване на задължение за самоотвод, искане за отвод, органа, вземащ решение, и дали е възможно да се обжалва решение относно искане за отвод. На графиката е показано също дали даден съдия може да бъде преместен (временно или постоянно; по причини, които не са от дисциплинарен характер) на друга съдийска длъжност (за изпълняване на други съдийски функции, в друг съд или на друго местоположение) без неговото или нейното съгласие.

Графика 57: Проучване на ENCJ за усещането на съдиите за независимост (усещане — по-висока стойност означава по-положително усещане)⁴⁰

³⁹ Графиката произтича от резултатите, представени в доклада на ENCJ за независимостта и отчетността на съдебната власт и прокуратурата за 2014—2015 г. (резултатът е представен като процент от стандартизираната максимална стойност).

⁴⁰ Графиката се основава на проучване на отговорите на въпрос в проучването: „По скала от 0—10 (където 0 означава „изобщо не са независими“, а 10 означава „възможно най-високата степен на независимост“) като съдия изобщо не се чувствам независим/чувствам се напълно независим“. В проучването, проведено през март 2015 г., участваха общо 4 874 съдии. Следните членове на ENCJ не взеха участие в проучването: FR, MT, HR и HU. SE е наблюдател в ENCJ.

3.3.4 Обобщение относно независимостта на съдебната власт

Независимостта на съдебната власт е основен елемент на ефективната правосъдна система. Тя играе изключително важна роля за утвърждаването на принципите на правовата държава, справедливостта на съдебното производство и доверието на гражданите и предприятията в правната система.

Информационното табло представя тенденции в усещането за независимост на съдебната власт, както и информация относно правните гаранции за независимост и относно съдебните съвети (органи, чиято задача е защита на независимостта на съдебната система).

- Наред с проучването на дружествата, извършено от Световния икономически форум (СИФ), Информационното табло за 2016 г. разширява прегледа на *усещането за независимост* с нови проучвания на Евробарометър сред обществеността и предприятията:
 - Сравнението между всички проучвания показва като цяло *сходни резултати*, особено сред държавите членки с най-ниско или най-високо равнище на усещане на независимост на съдебната власт.
 - Проучването на СИФ, представено за четвърти път, показва, че усещането за независимост, изразено от страна на предприятията, *се е подобрило или е останало стабилно* в повечето държави членки при съпоставянето му с предходната година, като се забелязват значителни подобрения в няколко държави членки с ниско равнище на усещане за независимост (графика 48).
- Сред причините за усещането за липса на независимост на съдилищата и съдиите *намесата или натискът от страна на правителството или политиците*, и *от икономически или други специални интереси* са особено забележими при няколко държави членки, в които усещането за независимост е на особено ниско равнище (графики 45 и 47).
- Информационното табло продължава да *прави обзор на правните гаранции* за независимост на съдебната власт, като показва организацията на правосъдните системи с оглед на защитата на независимостта на съдебната власт в определени видове ситуации, при които тя може да бъде застрашена:
 - Що се отнася до *преместването на съдии без тяхното съгласие и освобождаването от длъжност* на първоинстанционни и второинстанционни съдии, информационното табло показва, че в почти всички държави членки преместените или освободените от длъжност съдии могат да обжалват или да поискат съдебен контрол на решението. Графиките показват, че малък брой съдии са били освободени от длъжност или преместени без тяхното съгласие, както и че повечето премествания са били осъществени по дисциплинарни причини (графики 52 и 53).
 - В голям брой държави членки новозаведените дела *се разпределят* между съдиите на случаен принцип или по предварително определен ред, като по този начин се намалява свободата на преценка, при условие че системите се прилагат съответно и разпределението подлежи на мониторинг (графика 54).
 - Съдиите, които не *си правят отвод* от разглеждане на дело, по което тяхната непристрасност е под въпрос, могат да подлежат на дисциплинарни санкции (графика 55), като изключение от това правило се прави само в няколко държави членки.
- Информационното табло представя дейността на Европейската мрежа на висшите съдебни съвети (ENCJ) относно независимостта на съдебната власт, което представлява първа стъпка към оценяване на ефективността на гаранциите на практика (графика 56).

- С цел да осигури актуален преглед на *състава и правомощията на съдебните съвети*, информационното табло показва, че в повечето съвети съдиите (и прокурорите) *се избират от техните колеги* (графика 49). Освен това таблото показва, че в допълнение към правомощията за назначаване и освобождаване от длъжност на съдии и за вземането на решения, които се отнасят за кариерите на съдиите, само няколко съвета разполагат с *управленски правомощия* за определяне на броя на служителите в определени съдилища, за бюджета на съдилищата и за използването на ИКТ в съдилищата (графика 50).
- Само в малък брой държави членки съдебната система участва в *определянето на критериите за определяне на техните финансови ресурси*. В по-голям брой държави членки тези критерии се определят единствено от изпълнителната и/или законодателната власт (графика 51).

4. ЗАКЛЮЧЕНИЯ

Четвъртото издание на информационното табло на ЕС в областта на правосъдието предоставя консолидирана картина за това как националните правосъдни системи са отбелязали напредък по отношение на своята ефективност, качество и независимост. Дори когато ситуацията се различава значително в зависимост от съответната държава членка и показател, информационното табло за 2016 г. показва някои положителни признаци, че усилията за подобряване на правосъдните системи изглежда дават резултат. Чрез информационното табло тези промени ще продължат да се следят, както и да се предоставя все по-задълбочен сравнителен преглед. Основната роля на правосъдните системи за поддържане на върховенството на закона изисква тези усилия да се полагат с ангажираност и решимост.